H. M. Bötcher

MRAV Bucko

»ODABRANE KNJIGE ZA MLADEŽ«

NAKLADA A. VELZEK — ZAGREB

ODABRANE KNJIGE ZA MLADEŽ.

57

H. M. BÖTTCHER:

MRAV BUCKO

PUSTOLOVNI ROMAN IZ CARSTVA MRAVA

NASLOV ORIGINALA:

BUTZ DER AMEIS

PREVEO:

DRAGUTIN BIŠĆAN

NAKLADA:

ANTE VELZEK - ZAGREB

Izdano dopuštenjem glavnog ravnateljstva za promičbu ministarstva narodne prosvjete br. 11696-II-1-43 od 28. X. 1943., Matice Hrvatske 102-43., Državnog zavoda za narodnu prosvjetu br. 4863 od 12. XI. 43.

ZAGREB 1943.

TISAK: HRVATSKI TISKARSKI ZAVOD D. D., ZAGREB

H. M. BÖTTCHER: **MRAV BUCKO**

DAN SVETE LJETNE LJUBAVI

Oko visokih vlati je kukuruza šaputao vjetar. Dugi se listovi mlohavo objesili niz strane stabljike; dan, kad će srp poobarati stabljike, još je daleko, a listovi ne znaju, čime da se pozabave, stoga odjednom stadoše šuškati, leckati se, potrzavati, nemirno kuckati po klipu, u kojem su se zrnca stisla tako čvrsto, kao da im je preuzak sviet.

»Sssst, ssst«, zapiskutaše dva duga lista i zatrljaše jedan drugome oštre bridove. Umišljahu sebi, da u staroj zemlji Meksika nema ljepše glasbe od ove, a možda i nisu imali posve krivo. »Sssst, ssst«.

Jedan klip izturi glavu iz zelenog, zračnog ovoja i stade se ogledavati.

»Što je?« zapita radoznalo.

»Sssst!« oglasi se jedan list. »Nešto se sprema gore u staroj ruševini piramide«.

»Ssst!« nadoveže drugi. »Osjećaš li miris agave i aloe? Tako oštar i sočan je riedko kada«.

Klip progura glavu još malo jače. Desetak zeleno-žutih zrnaca, kojima se na vrhu nalazilo maleno kao rđa crvenkasto oko, zirkalo je na sve strane i divilo se novotarijama velikog svieta, koji im se otvorio.

»Je li danas neki neobičan dan?« upita klip.

»Srrrr, sssst, srrrr!« zazvrči treći list, koji je vjetar privinuo nešto bliže. »Danas je svet dan!«

U isti mah prišapnu nešto svojoj braći. Od prilike ovako:

»Danas je dan ‚svete ljetne ljubavi'. Svi su drugi stvorovi na svietu na nj zaboravili, samo mi biljke pamtimo ga, premda ga nitko već više stotina godina nije slavio.«

List je šaputao sve tiše i tiše.

Vjetar se slegao, tako da časak nije mogao govoriti. Ali čim je zapirio novi lahor, pričekao je, da ga zanese na staro mjesto i za svaki se slučaj straga malo zadjeo o klip, a onda je dalje šaputao tajanstvenu priču.

Klip se sve više protezao. Sad je već i petnaestak očica na zrncima moglo proviriti.

»Zašto su taj dan prozvali svetkovinom ‚svete ljetne ljubavi'?« zapita on.

»Na današnji su dan sklapali brak. Svi, koji su se voljeli, svi mužjaci i ženke u svietu životinja i bilja danas su slavili svatbu. Tada je ljubav bila još sveta. Gore na piramidi blagosivljali su bogovi mladence — svaki bog onaj narod, koji mu se klanjao. Svaka je vrst bilja i životinja tada još imala svoga boga — a i ljudi su imali jednoga. Oko piramide su se okupile tisuće i tisuće pobožnih vjernika... Ali danas za to nitko više ne mari. Sve su zaboravili — sve!«

List nekoliko puta turobno svinu vršak...

Onih petnaest očica na zrncima sjetno se zagledalo u daljinu...

U to iznenada dolebdi nešto nalik na oblak po zraku. List, što se straga uhvatio za klip, tako se stresao od straha, da je odpuznuo, zatreperio i svinuo se. Ali od čuda i zanosa nije došao do spoznaje, da ga je snašla nesreća.

Oblak je dotreperio bliže — sve bliže — odlebdio povrh njih — onamo prema visini, koju je okrunila razvalina Ksohikalka.

Klip se prestrašen brže bolje zavukao među zidove svoje kućice od listnatih ljusaka.

Ali još je čuo, kako je jedan list rekao:

»Sssst, ssst! Jesi li vidio? — To su bili mravi — stotine tisuća — na svatbenom lietu. Oni kao da su jedini, koji nisu zaboravili toga starog, svetog dana. Tko bi bio pomislio, da je to moguće?!«

»Sssst, ssst!« odgovori njegov drug.

U tom trenu zamre vjetrić, listovi zaniemiše, klip nije više razabrao ni glasa.

BUCKO OSTAVLJA ČAHURU

Strah i muka spopali su mrava Bucka nekoliko sati prije nego je ugledao svietlo ovoga svieta. U čahuri je imao hrane, bit će da ju je u nju zamotala mati zajedno s njim, kako bi bez nestašice mogao proživjeti to stanje tjelesne preobrazbe; — ali sada ju je već pojeo do zadnjeg zalogaja. A u utrobi još nerođenog čeda zapjevala je glad već svoju okrutnu pjesmicu.

Sad se je dosjetio jadu: Posljednjih ga dana uobće nisu pravo hranili. Kao da je prošla čitava vječnost, odkad su mu radnice prestale lizati čahuru, da mu kroz nježnu kožicu uguraju one tekuće medene hrane, koju su nosile u ustima, i da ga tako okriepe u njegovu snu preobrazbe, kako bi se iz obične čahure pretvorio u pravog pravcatog mrava.

Ta je pjesmica sama po sebi bila strašna, ali Bucka je još više smetala mučna vreva oko njegove kućice, koja je postajala sve bučnija. Od časa do časa je osjetio, kako su opnu, koja ga je štitila, stiskala jaka kliešta, da mu je ponestajalo daha, kako su ga dizala i brže bolje vukla — čas napried — čas natražke — kroz neke uzke hodnike, kojima je odjekivala neka huka, buka, šaputanje, zuj, piskutanje, da mu je stezalo grudi — čas uzbrdo — čas nizbrdo...

Pokušao je zadriemati, da priguši strah. Ali zbrka glasova oko njega, lupa greda, koje su se rušile, valjda su ih obarali neoprezni radnici žureći se kroz hodnike, lupa i lomot zidara, koji su morali popraviti štetu — od svega toga bi se nanovo uplašen trgnuo iz sna.

A pored svega toga mučna spoznaja, da je zatvoren, bezpomoćan, lišen svake snage, da nije kadar jasno razabrati, što se to vani zbiva. U čahuri je bio mrak, da ticala nije vidio pred očima.

Toga već ne može izdržati!

Je li to bio osjećaj, da se budi iz dugog sna?

Zar će uginuti u toj tamnici?

Zar će skapati od gladi ili će ga ugušiti klieštima, što su sve iznova stezala čahuru?

»Ne! Tako mi Kvandrutebeka, velikoga duha, ne dam se!«

Bucko je to viknuo glasno, tako glasno, da su mu zadrhtala ticala. Odjednom je oko njega zaniemio onaj žamor. A onda je osjetio, kako se je na mjesto čahure, gdje mu je kucalo srdce, prislonila neka glava.

»Moja mama«, prošapće mravić sav blažen. A bilo mu od uzbuđenosti stade lupati, da ga je steglo u grlu. »Mama sluša, jesam li živ. E, sad je sve u redu!«

Obuze ga osjećaj velikog mira, spoznaja, da je posve zaštićen.

Mama!

Ta nju je poznavao još iz prvog života, kad još nije bio pravi mrav, nego samo biedna ličinka bez svoje volje, ovisna o pomoći drugih. U ono je doba mama bila neprestano uz njega, njegovala ga i mazila, hranila ga poslasticama, nosala naokolo i polagala na najmekše mjesto, koje je mogla pronaći.

U to je doba Bucko prvi put čuo Kvandrutebekovo ime. Samo tada nije znao, što je taj veliki duh.

Ta bio je još mlad — tek se je izlegao iz jaješceta.

Čitav je život prošao odtada. Jer tada je počelo veliko spavanje. Postao je na smrt umoran. Zakukuljio se u svoju čahuru čvrsto i jako, ništa više nije znao o sebi, o svietu, ništa više o majčici, o Kvandrutebeku.

Sve do ovoga časa.

Čudnovato, da se je upravo u prvom trenutku buđenja u isti čas spomenuo i majčice i Kvandrutebeka.

Bucko naćuli uši. Na čas je zaboravio sve oko sebe. Pa i glad. Ali sada je sve opet navalilo starom silom. Nego pričinilo mu se, da uz njega nema nikoga, tko bi se za nj brinuo.

Opet ga spopade stari strah. Zar su ga zaboravili? Zar će bez pomoći ovdje uginuti?

Tiho stade najprije cviliti, a onda viknu što je glasnije mogao.

Nema odgovora.

Iznenada osjeti, kako ga škakljaju ticala, koja su mu izrasla kraj nosa. U prvom ih životu nije imao. S njima je opipao stiene kućice, ne bi li našao kakav otvor. Uzalud. Svuda su bile jednako čvrste i guste.

Tada se u malom mravu probudi hrabrost i gnjev od očaja.

S posljednjim parom nogu odupre se — a da nije znao, kako je to učinio — svom snagom ih pritisne o pod, a u isti mah stade glodati trgati, čupati tkivo čahure.

Bio je to težak posao. Nekoliko puta htjedoše ga izdati sile.

Ali iznenada se zbilo nešto nečuveno, tako nečuveno, da od čuda i zahvalnosti malom Bucku umalo nije prestalo kucati srdašce.

Upravo na istom mjestu, gdje je iznutra sve slabije i od očaja iznemogao sve mlohavije grizkao i navlačio zid svoje tamnice, grizkalo je i potrzavalo nešto izvana. Posve točno je mrav prepoznao po sluhu grizkanje svoje majke, koliko je od prije sačuvao u uspomeni. A sad je čuo i njezin glas.

»Ne napreži se previše, dragi moj Buckiću, još malo pa ću te osloboditi. Samo časak, pa ćeš biti kod mene. Polako, momčiću, oprezno.«

I vani se tada nastavilo paranje, trganje, grizkanje, kidanje, još jače nego prije. Tako se je barem činilo mraviću, kojega je sada, kad je nestalo opasnosti, uz olakšanje u srdcu spopala velika sustalost. Sav se skutrio i čekao, da bude dovršeno to djelo. A sav potresen do dna duše mucao je samo bez prestanka sav blažen:

»Majčice, draga moja mamice!«

Iznenada kao da se potresla sva kuća, u kojoj je zarobljen čamio Bucko. Nad glavom mu se razpukao strop, a začuđenog mrava pogodio je širok mlaz jarkog svietla. Brže bolje morade zaklopiti oči. — Kasnije je doznao, da ono svietlo, što je do nj doprlo, uobće nije bilo pravo sunčano svietlo, nego tračak sumraka u predvečerju ljetnog dana, koji je zamirao. To se je posljednji odsjev sunčanih zraka probio kroz gustu sjenu goleme mimoze u škuljicu mravinjaka.

Jeza blaženstva promilji Buckom. Dakle je slobodan!

»Slobodan! Slobodan!« zakliktao je, da se i glasom pridruži kliktanju u svojim grudima. I još jedanput mu se izvinu iz zahvalnoga srdca: »Majčice, najmilija moja dobra majčice!«

Polako je otvorio oči, bojeći se još sveđer jarkog sjaja, da se zahvali svojoj spasiteljici. Ali sav je protrnuo od straha, kad je opazio, da je sam, da izpružen leži na zemlji.

BUCKO NALAZI NOGE

Spopade ga nova tuga, kad je vidio, kako na tom novom svietu leži bezpomoćan i osamljen. Doduše po hodnicima i dvoranama čula se vreva brzih koraka od mrava, ali ni cigli kao da nije našao puta do njega. A on sam nije mogao pobrzati k njima! U svom osjećaju osamljenosti začeznuo je za tuđom pomoći upravo kao i prije u ličinci, u kojoj se nije mogao ni maknuti, a da mu tko nije pomogao.

Razmišljajući o svojoj tužnoj sudbini promatrao je visok strop prostorije. Od tisuće i tisuće listova s mimoze sagradili su ovdje čudesnu, snažnu građevinu. U obliku šibkica spleli su i složili grančice, slamčice, listiće i trave — tako čvrsto, da su se jedva zanjihale pod najsnažnijim korakom mrava, koji su uprtili težak teret.

Zabavljen divljenjem toj veličanstvenoj čudnovatoj građevini mrava-umjetnika posve je smetnuo s uma

drugo još veće čudo, koje se je zbilo s njim, kad je moćni duh u malo dana sna u čahuri iz sliepe ličinke stvorio mrava, koji može i gledati.

Kad bi barem imao noge kao i drugi mravi na sve strane po tielu, da može trčati! Da može sve promatrati iz neposredne blizine.

Nepomično je morao ležati na zemlji — kao i onaj listić mimoze, što se je izvukao iz stropa. Nevolja je to —

Kad bi barem imao noge! Te sreće ne bi mogao ni zamisliti. U prvom ih životu nije imao. A nije imao ni krila, kakva su imale neke životinje, koje su nastradale u lovu, a mravi su ih našli i dovukli u mravinjak, da ih pojedu. Kako li je onda kao ličinka bio zaželio krila! Tada je prvi put razmišljao o životu. I došao do zaključka: Najljepše od svih blaga moraju biti krila! U bezkrajnoj čežnji dočarala mu je mašta najblaženije slasti, kad bi na plavom nebeskom moru mogao odletjeti u susret zlatnom sunčanom sjaju — kojega isto tako nije poznavao.

A danas!

Njegova braća i sestre mogli su se slobodno gibati, mogli su raditi, što ih je bilo volja, trčali su naokolo, trčkarali, poskakivali, žurili se, zamicali za ugao građevine, da je bila prava milina, a za nj nijedan da bi se brinuo — —

Što ćemo — u životu ima jamačno važnijih stvari nego li je on.

Ne prostire li se tamo vani veliki, nepoznati sviet, o kojem mu je pričala majka i za kojim srdce vuče svakog pravog mrava? Tamo se zeleni livada šarena od cvieća pred mračnom šumom. Povrh nje se cakle srebrne glave sniežnih brda, a odmah lievo uz ulaz u tvrđavu šume zlatna polja usjeva i šalju po brzom, vijugavom potočiću pozdrave svojim prijateljima dolje u nizini, u daleku, daleku zemlju, u koju nije nikada dospio nijedan mrav. Tamo naime dolje oko grmlja banana, tamo gdje

u vis strši visoko drveće kakaovca, nalazi se konac svieta. Tamo stanuje veliki duh i, što je još gore, strašni — čovjek Fernando.

Opet se zamislio Bucko.

Toga Fernanda su mrzili svi mravi. Kadkada je znao proći kraj mravinjaka. Tada ih je svaki put snašla nesreća. Mališ toga nije htio vjerovati. Ali na pitanja mu nije odgovarala majka.

»O nesreći ne valja govoriti«, znala je zamišljeno reći, »jer inače bi ju tim mogao izazvati. Najbolje je u to ne dirati.«

Sjećao se je još svake rieči. Da kao ličinka nije bio onako glup i neizkusan, ne bi se bio smijao majci, kojoj nije htio vjerovati, nego bi bio znao, da mislima i riečima može mrav izazvati sudbinu.

Od srdca se nasmijao, kad je čuo, da ljudi čahuri mrava vele »jaje«, premda su njihova jaja vrlo sitna. Ali kad je doznao, da oni tim tako zvanim jajima hrane zarobljene ribe, protrnuo je od straha tako, da mu se gotovo zaledila krv. I u tom je času prvi put poželio, da mu narastu noge — jer čovjek valjda ne će biti tako glup, te bi mislio, da jaja imaju noge.

Ali kasnije je u njem sve jača postala želja, da može hodati — pa bilo to samo da ode do šume, gdje ima jagoda, jer su mu pričali, da su one neopisivo slastne.

Jednog je dana zapitao majku:

»Kad ću dobiti noge? Zašto nemam nogu, mamice? Ta vi ih svi imate.«

Tada ga je ona ticalom pomilovala po glavi i utješila:

»Eto vidiš, moj dragi momče, to ti je zakon života i red prirode. Male ličinke nemaju noge zato da ne zalutaju u velikom svietu i da ne ucvile majku, da majka može na njih bolje paziti. Ali kad stupiš u drugi život, kad postaneš pravi mrav, onda ćeš ih dobiti odmah šest komada, a za nagradu, što si bio dobar, i krila, s kojima ćeš moći odletjeti u nebo.«

Mališ je zamišljeno zatvorio oči. Da, to bi moglo biti divno. Osjetio je doduše, da majka ono o krilima ne misli posve ozbiljno, jer i ona nije imala krila. Ali šteta bi bila, da izpitivanjem pokvari nadu u tu divotu. Bolje će biti, da sebi u mislima samo stvara o tom šarene i zamamljive slike i da o tom samo sanja.

A danas?

Danas nema uz njega ni majke. Ostavila ga je u času, kad je napokon ugledao svietlo svieta. Jao, kako ga je to težko boljelo!

Tako je eto primoran, da leži nepomičan i da dalje zove majku. Stao je stoga vikati, što ga je grlo nosilo.

Zaludu! Njegove je spasiteljice nestalo.

Ali gle! Čuj, što je to! Negdje blizu njega zagunđa srdit glas:

»Zaveži jezik i budi miran, momčiću!«

»Ali ja bih htio, da dođe mama«, razplače se Bucko.

»Ta dosta si velik, potraži ju sam«, glasio je kratak odgovor.

»Kako da ju tražim? Ta ne mogu hodati«, zatulio je glasno mladi mrav u svojoj osamljenosti.

Čuo je, kako je u susjednoj prostoriji nešto lupilo i zakotrljalo se, a iza toga dotrča brzim korakom neka radnica, turi glavu iza ugla, proviri unutra, a onda se glasno i podrugljivo nasmije.

»Što li me je ovakav klipančić prestrašio. Već sam doista mislila, da se je dogodila nesreća.«

»Nije se doduše još dogodila«, prekinu ju Bucko, »ali odmah će se dogoditi. Umirem od gladi.«

»Pa jedi, glupi stvore«, izgrdi ga radnica.

»Donesi mi nešto ili zovni mamu, da mi ona nešto donese«, zamoli mališ suznih očiju.

»To bi ti godilo, lienčino!« Radnica se već pomakla, kao da će otići. Od srčbe su joj zadrhtala ticala. I bila bi otišla, da joj još nešto nije tištilo srdce. Tome je morala dati oduška.

»Urliče taj klipan, da bi smekšao i kamenje, viče,

da ne može trčati. Već sam pomislila: Eto, netko je nastradao — i ostavila sam brže bolje ličinke, kojima sam upravo doniela večeru, ostavila ih na cjedilu, a tu eto nađoh lienčinu...«, malo zašuti, da se odmori jer se je zadihala, a i glas umalo da je nije izdao, preglasno je urlala. U isti mah htjede vidjeti, kako su djelovale njezine rieči.

Mali svjetski građanin ležao je još uviek izpružen potrbuške, od straha je sav probliedio i zaniemio.

Radnica je držala, da šuti iz prkosa, duboko je uzdahnula i nanovo zakrieštala:

»Našla sam lienčinu, koji ne će sam da traži hrane. A čemu imaš noge, ti, bedasti klipane? Miči se, tornjaj se odavle! Inače će pasti noć, pa ćeš prazna želudca morati leći na počinak.«

Tek što je Bucko čuo rieč »noge«, gotovo je pao u nesviest od straha i veselja. Nije više slušao, kako ga grdi starica, ništa više nije vidio, sve oko njega kao da je plesalo i vrtjelo se.

Zar zbilja ima noge?

Koje li sreće!

Ne, toga ne vjeruje, ne može vjerovati. Stara ga je htjela samo još jače ražžalostiti. Rugala mu se u njegovoj nevolji.

Jest, tako je. Svi su mravi pakostni. Uviek misle samo na sebe. Nemaju suosjećaja s drugima ni smisla za njihove jade.

»Ne koristi mi ni gledati, imam li već noge«, zajeca Bucko i uzdahne odričući se svega. »Ta još ih nema. Odakle bi došle?«

Ali malo kasnije je ipak posve oprezno i pažljivo prignuo šiju, kao da to krije pred samim sobom. Pri tom je čvrsto zaklopio oči i stao ovako razmišljati:

Kod drugih se je mrava prvi par nalazio izpod prsiju. To je nekoliko puta promatrao pun zavisti i oduševljenja, pun nade i muke. Prema tome su se noge i kod njega morale nalaziti na istom mjestu — vjerojatno.

Kad bi onamo malo posegnuo ticalom vidio bi, je li mu se stara samo narugala. Bi li to pokušao? — Ne — tolika radoznalost nije dostojna muža, a on je sada već muž. Ne, to mu brani tisuću razloga... a onda... uobće...

Razmislio je.

Kad bi ga na primjer sada zasvrbjelo na grudima? Ta može te nešto zasvrbjeti gdje mu drago na tielu, a u tom slučaju ne bi bila nikakva sramota, kad bi tamo popipao, da se uvjeriš, što je. Ne — razmišljao on o tom, koliko ga volja, to nije nikakva sramota.

Kad bi ga dakle zasvrbjelo?! A gdje? Pomno je pripazio, ne svrbi li ga ipak negdje.

I gle, počelo je. Doista, ozbiljno. Ne vara se. Upravo izpod onoga mjesta, gdje je kod gotovih mrava sužen vrat. Tko bi mu dakle mogao zamjeriti, kad bi se ticalom malo počešao i odstranio taj osjećaj draženja?

Ta to rade svi mravi. Često ih je puta promatrao: i najstariji i najotmjeniji ne smatraju to sramotom. Dapače iz uslužnosti znadu počešati jedan drugoga. To je znak dobroga odgoja. A onda... uobće...

Uza sve to nije Bucko smjesta našao toliko hrabrosti, da odstrani taj svrbež.

Kad bi ipak...?

Ili ne bi...?

Ali svrbež je postao naprosto nesnosan. Mučio ga je, bolio, kinjio gotovo jače nego malo prije glad, koju je u uzbuđenosti posve smetnuo s uma.

Odlučio je, da na to više ne misli — a ipak je još više mislio.

Ne može više bez ticala! Zbilja ne može! Svrbež je postao naprosto strašan, da ga ne bi pamtio ni mrav!

Najbolje će biti, da tome učini kraj! Da se posluži ticalom.

Ali unatoč spoznaji, da je to potrebno, zape mravu dah od uzbuđenosti i očekivanja. Osjećao je, da se na-

lazi na najznačajnijem odsjeku svoga života. Srdce mu je burno zakucalo. Ali mora. On to hoće.

Polako, oprezno i okljevajući malo je izbočio grudi, stisnuo oči, što je čvršće mogao, i postepeno prešao ticalom od vrata niz tielo.

Kako li je dalek razmak od vrata do grudiju, a onda još dalje dug komad puta do mjesta, gdje...

Iznenada se trznuše ticala, naglo se vratiše pod nos, oči se širom razkolačiše, a mališanom prostruji jeza.

To... ta to nije moguće!

Već tu gore!

Opet zaklopi oči i prieđe sav napet ticalom po grudima. I doista! Točno na istom mjestu kao čas prije zadjelo se ticalo o neki krak zapravo o dva kraka — jedan je bio desno, drugi lievo.

Zaboravio je na svrbež. Bucko već odavno nije znao, gdje ga je zasvrbjelo.

Kolikog li iznenađenja!

Kolike li neopisive sreće!

Tu ne može biti sumnje! To su noge, jedna desno, druga lievo, upravo onako, kao što je to u prvom svom životu vidio kod drugih, upravo onako, kao što ih je malo prije imala ta odurna starica.

Odurna starica? — Bucko mirno promisli i stvori zaključak, da ona zapravo i nije bila odurna. Ta ona ga je upozorila na noge. Bila je vrlo ljubazna stara mravica.

»Treba se naviknuti na mrave«, prizna Bucko. »Oni imaju svojih osebujnosti, ali nisu zločesti.«

Iza toga se je opet pozabavio sa svojim prednjim nogama. Pomaknuo je tielo natražke, tako da se sva težina usredotočila na onom dielu, gdje neke druge životinje imaju rep, svinuo je glavu posve napried, te se je činilo, da će se prevrnuti naglavce, i stao škiljiti na ona dva kraka. Zbilja, mogao ih je i vidjeti. Bili su tanki kao paučina, a na svakom po dva čvora. To su bili zglobovi.

»A mogu li sada i hodati?« zapitao je Bucko. Svom snagom stao je razmišljati, kako to čine drugi mravi i — gle čuda! — krakovi se počeše sami od sebe micati. Sami od sebe. Nije ni znao, kako se to zbilo. Gotovo u isti tren začeprkalo je i zagmizalo još na četiri mjesta izpod trbuha. A da sam nije ništa učinio. Kao da to mora biti tako.

»Ta to je iznad svakog očekivanja! Divno!« poveseli se mrav.

Nije se mogao dosta nagledati, kako se koprcaju noge. Ljepšeg i zanimljivijeg prizora ne bi mogao uobće zamisliti. Opetovano je puštao noge, da lomataju, čas po zraku, čas po tlu, čas samo desno, pa samo lievo, a onda opet sve zajedno.

O, tome je za stalno već vještiji nego drugi mravi. Kad je to kod njih promatrao, sviđalo mu se, ali tako liepo, tako veselo, tako zabavno kao kod njega nije to nikada bilo.

Prava šarena zbrka! — Kako to, da se te noge ne izprepletu, ne izpremrse, da se ne pokidaju, nego poslušno ostaju uz tielo, ne bježe od njega — jedna amo, druga tamo, na šest raznih strana svieta — — pravo čudo nad čudesima!

Tres! Bucko osjeti jak udarac po glavi. Uh što ga je zaboljelo! Ćutio je, kako mu se lice izkrivilo od bola.

»Nemoj plakati!« sinulo mu je odmah mozgom. »Pametan mrav ne plače, a pogotovo ne pravi mužjak.«

Toliko se zabavio gledanjem brzih nogu, te nije pazio, kamo trči. I tako je glavom lupio o zid, da je u njoj sve zazvonilo. Upravo nad čelom odskočila mu debela kvrga.

Ali na bolove je brzo zaboravio. Dakle sada umije hodati! Dapače trčati. Kad ovako zakobacaš nogama, onda trčiš.

I smjesta je pojurio hodnicima, sobama, dvoranama — gore, dolje, desno, lievo, onako nasumce, kao bez glave, zavirivao je, priškiljio, zažmirkao, izbuljio oči,

gdje je god nešto mogao promatrati. Pravo čudo je taj mravlji grad.

A to je bezbrojno množtvo mrava!

Bucko nije znao kojoj svrsi služi sve ono, što je gledao. Ali nije mario. Sretan je bio, kad je mogao promatrati, kako su naslagane tisuće i tisuće komadićaka drveta, grančica, odpadaka, dlaka, perja, travčica, iglica, to u vis, to uporedo, kako se niže hodnik do hodnika, kat nad katom.

»Kad bih barem i ja smio pripomoći i s njima nešto graditi«, pomisli u sebi.

Malo kasnije se opet sjetio, da je gladan, a u isti mah mu pade na um majka. Tražio ju je, pitao na sve strane, gdje bi mogla biti, napokon ju je našao u prostoriji, u kojoj je ležalo množtvo onakvih čahura, kakva je bila ona, iz koje je izpuzao i on.

Uz poklik htjede joj se Bucko baciti oko vrata, ali ona mu to prijazno zabrani:

»Kasnije, moj momčiću, kasnije. Nisi ti moje jedino diete. To su ovdje sve moja djeca. Puna su mi ticala posla. Tamo otraga viče ih opet nekoliko, koji ne mogu sami izići iz čahure, moram im pomoći.«

Pri tom je zagrizla koru jedne čahure, koja je upravo ležala pred njom, a Bucku je slučajno okrenula leđa.

Bucko se gotovo zapanjio. Dakle zato je prije morao tako dugo čekati i gladovati i pretrpjeti toliko straha! Naćuli uši. Strašna je, upravo odurna ta dreka njegove male braće i sestara u čahurama. Kao da ne mogu dočekati trenutka, kad će ugledati svietlo svieta. Upravo se mora stiditi, da ima takve sestre i braću. A eno tamo je takvo patuljče izturilo ticala iz čahure, koju je mati upravo proglodala, i odmah je zažmirilo očima, kao da će mu ih izčupati. On se je muževnije ponio, to je mogao o sebi reći bez pretjerivanja, mnogo muževnije nego ova mala nespretna mravlja djeca. Kako je bistro i liepo večernje sunce! Tko bi tu mogao zatvoriti oči?

Budući da nije imao drugoga posla, potrčao je do

jedne sestrice, koja se izvalila iz čahure, i milujući ju kuckao joj ticalima po glavi, da ju umiri.

Danas još nije znao, da je to Madica, ona umiljata, mala dražestna Madica, koju će kasnije u njegovu životu zapasti vrlo znatna uloga. I ta sićušna mravlja djevičica, što se je netom izkoprcala iz čahure, a po svoj prilici nije još ni znala kako joj je ime, naravno nije ni slutila, da će momčić, koji joj je po prirođenom vitežtvu priskočio u pomoć, da joj ublaži prve bolove u životu na zemlji, da će taj momčić postati junak u plemenu mrava medoberača. Ali kasnije, poslije mnogo godina, pričala je ona svojoj začuđenoj unučadi i praunučadi o njihovu praotcu, koji je njoj za ljubav krenuo u tuđinu, doživio na stotine pustolovina i napokon se kao slavom ovjenčan svjetski putnik vratio, da služi na čast i probitak svojem narodu.

Međutim je iz čahura izgmizao čitav niz mravlje djece. Bucko se začudio, da su svi oni mnogo manji od njega. A kako je bio radoznao mrav, zapitao je majku, zašto je to tako.

Ona prestade na čas raditi i stade amo tamo micati čeljustima, kojima je dotle progrizla množtvo tvrdih kora, da joj opet postanu gibke.

A onda započe ticalima ćurlikati odgovor. Bucka je zabavilo već samo gledanje, kako su se uzkomešala ticala, te mu se gotovo dalo na smieh. Prije, dok je još bio ličinka, nije ni o čem razbijao glavu, pa mu nije udarilo u oči, da mravi ne govore ustima poput mnogih drugih životinja, nego ticalima. Oni njima kuckaju jedan po drugome ili po zemlji — nižu se kratki i dugi udarci, neki pojedince, a onda čitava ih bujica — i svaki udarac nešto znači. Bucko se je čudio, kako je sve to brzo shvatio — jer kad je to promatralo nevješto stvorenje, kako se izprepliću ta ticala, moglo mu se sve smutiti u glavi. Zagledavši se u tu veselu igru, posve je zaboravio, što mu je majka odkuckala kao odgovor, pa je morao još jedanput pitati.

»Upamti, Bucko«, raztumači mu ona, »ti si malen momčić, a s vremenom ćeš postati mužjak. Ali kod nas nema nikada mnogo mužjaka. Zato su oni jači od ženki. Glavna skupina u mravljem narodu su radnici.«

»Što su to radnici?« odćurlikala su mališeva ticala.

»Kako si bedast«, glasio je majčin odgovor. »Radnici su mravi, koji nam moraju dopremati hranu, graditi kuće i hraniti našu djecu.«

»Jesi li i ti radnica?«

»Nisam, ja sam majka.«

»Tako, ti si dakle majka. I zato ne moraš raditi?«

»Ne moram. Kod nas mrava ti je ovako: Među nama ima mužjaka i ženki, otaca i matera — oni se moraju brinuti za djecu. A nemaju li još djece, moraju čekati, da ih dobiju. Drugo ništa ne moraju raditi. Za rad se brinu radnici, koji nisu ni mužjaci ni ženke, jer ne bi imali vremena, da se brinu za djecu; u ostalom oni bi za to bili premaleni i preslabi.«

Madica je već prije dotrčala k njima. Napeto je slušala. A sad je zapitala:

»Što ću ja biti kasnije? Hoću li i ja biti radnica?«

Majka se nježno nasmiešila.

»Ti ćeš postati kraljica«, zadrhtaše joj ticala. »Ti ćeš sebi izabrati jakog plemenitog muža i s njim odletjeti u tuđinu. Negdje izpod jednog kamena udarit ćeš temelj tvrđavi i sagraditi grad za se i za svoju djecu, u njem ćeš živjeti kao vladarica. A jednom će čitav mravlji narod u tebi s ljubavlju poštovati pramajku svoga roda.«

U Bucku se kod tih rieči javio osjećaj ljubomornosti. On je doduše maloj Madici od srdca priuštio, da postane kraljica, ali zaboljelo ga je u srdcu, da i njemu nisu obećali nešto nalik na to.

»Odakle znaš ti to već danas, da će Madica sve to doživjeti?« pitao je s nešto zavisti, a s druge strane nije pravo vjerovao u sve to.

Mati ga pogladi po glavici:

»I ti ćeš još postati junak od glave do repa, sinko moj! To je ono glavno u životu. Jesi li ti kralj ili obični građanin, to je posve sporedno; glavno je da vršiš svoju dužnost. Možda bi i ti mogao postati kralj — ali kod nas za tu dužnost izabiru samo ženke, nikada mužkarce. Tako je to odredio veliki duh Kvandrutebek, a mi mu se moramo pokoravati. Veliki pak duh određuje svakom mravu, čim ugleda sviet, hoće li biti mužjak ili ženka, radnica ili kraljica. — Madi —« zaključila je mati svoje dugo razlaganje. »Madi će po njegovoj volji jednom postati kraljica.«

»Ja bih sve na svietu htio biti, samo ne radnik!« Bucko nije pri koncu pravo ni slušao, što govori mati, ove je rieči nabacio onako na laku ruku.

»Rad nije sramota!« reče mati strogim glasom. »Samo radom može se izgraditi sviet, i povesti ga k napredku!«

»A kad si gladna« — pitao je Bucko, komu sve to još uviek nije bilo posve jasno — »moraš ipak ići sama po hranu?«

»Ne moram, to su mi već prije pripremili radnici.«

Bucka je stalo jako štipati u želudcu.

»A kamo meću hranu?« pitao je lukavo.

»Pogledaj gore na strop!« upozori ga mati.

Madica baci pogled gore i od straha se razplače. Odurno, kako su gadne te grude, što vise gore. Sve te hvata užas, kad ih vidiš.

I njezin je mali prijatelj zaškiljio gore i protrnuo od straha. O stropu su visjele velike debele mješine, a o svaku se od njih priliepila još polovica mrava, koji se nogama čvrsto uhvatio za strop. Bucko je jednom prilikom čuo, da čovjek Fernando, zakleti neprijatelj njegova plemena, kad dolazi krasti med, nosi uza se takve mješine, koje naziva tikvama. One su iznutra šuplje, da ih može napuniti medom. Oni okrugli lonci pod stropom bili su posve nalik na njih.

»To su naše žive smočnice«, tumačila je majka.

»Evo ovako to biva: Većina radnika, mnoge i mnoge tisuće, trči naokolo po šumi i po livadama i kupi po cvieću kapljice meda. Da sve to smjesta ne pojedemo i ne ostanemo gladni, kad vani nestane cvieća ili kad zbog kiše i nevremena ne možemo raditi pod vedrim nebom, nekoliko stotina mrava mora se popeti do stropa. Njima trpaju u usta pobrani med kap po kap, dok se ne udebljaju, dok im želudac ne postane neizmjerno velik i nabrekne kao lonac za med.«

Bucko — još neodgojen — stade od požude jezikom lizati usne.

»Hej! Da barem i ja postanem takav lonac za med«, poželi Bucko.

»Nebo neka te oslobodi od toga, sinko moj«, pouči ga mati. »Ta svisnuo bi od dosade, kad kroz sav život ne bi radio nego mirno morao visjeti o stropu...«

»Da, ali čitav bi mi dan davali meda.«

»Nije ti to tako jednostavno«, opominjala ga je dalje majka. »Takva debela trbušina je odurna. Zdravije je, kad si vitak.«

»Ali za to bih dobivao meda...«

»Taj med ne smiješ pojesti, nego spremati u trbuh, dok ne postane velik kao lonac. A kad su drugi gladni, moraš med dati njima, izciediti do posljednje kapi med iz lonca.«

Bucko namrgodi lice. Svakako, to je vrlo neugodna pripoviest.

»Još ću o tom razmisliti«, zaključi on oklievajući. »Ali kad bih sada mogao dobiti barem mrvicu meda, bilo bi mi vrlo drago. Ja sam naime strašno gladan.«

Mati zatreperi ticalima; to je kod mrava značilo, da se smiju.

»Ništa lakše nego to, sinko«, odkuca ona.

»Mogu li se uzpeti k loncima s medom, pa da me oni malo počaste?«

»Ne, toga ne čini nipošto!« upozori ga majka. »Mravi s loncem za med nisu tu zato, da djeca mogu lickati,

nego za slučaj nevolje, da ne moraju skapati od gladi.«

»Što je to nevolja?« zapita mali.

»Nevolja nastaje onda, kad se vani pojavi zimski duh. Kad zemlju tako čvrsto sapne svojim ledenim oklopom, da se ne može micati. Kad vani na cvieću i grmlju nestane i posljednje kapljice meda, kad s vlati i travčica nestane plodova. Tada nastaju za nas težka vremena. Mnoga se mravlja plemena ukoče od studeni, neka se zavuku pod zemlju tako duboko, da zima do njih ne može doprieti. Dolje sišu najsitnije žilice drveća, samo da utaže glad. A neka muzu svoje kravice, o kojima ću ti drugi put pričati — mi pako moramo se tada prehranjivati zalihama, koje su naše sestre medonoske spremile u svojem trbuhu.«

»Pa dotle da ja čekam?« Bucka je spopala muka. Da se nije sramio pred Madicom, bio bi zaplakao.

Mati se opet nasmiešila, tiho zamahala ticalima.

»Ne ćeš, Buckiću; ta dotle bi uginuo od gladi.«

Iza toga je nekamo odskakutala.

PRVA PODUKA KOD BOBE

Mati je domahnula radnici Bobi. Ova je upravo htjela ponieti gore mješinama kap meda koju je sabrala. Ali mati joj zabubnja ticalima po glavi i stade ju gurkati k sinu.

Bucko potrči u susret Bobi, pruži joj usta, propne se na stražnje noge i uzvere se na drugoga mrava. Boba mu je drage volje dopustila, da se nasiti od zaliha, koje je spremila u ustima.

Mali je srkao i pio s užitkom, kao još nikad u životu. Ovako mu med nije nikada išao u slast prije, dok je još bio ličinka.

»Hvala liepa«, reče napokon. »Sad sam sit — samo da ne prsnem. Sjutra opet dođi. Onda ću nanovo biti gladan.«

Boba mu veselo namigne.

»Vrlo rado, momčiću. Liepo je, kad možeš drugoga nečim razveseliti«, reče ona zadovoljno.

»To mi ne ide u glavu,« zamumlja Bucko. »Ta ljepše je, kad te drugi poslužuju, nego da se sam mučiš.«

»Toga još ne razumiješ, moj mališane«, pouči ga stara. »Ali kad budeš veći, spoznat ćeš i to: Najveći je užitak, kad možeš drugome nečim ugoditi.«

I opet mu obiestno namignu, zažmirka.

Činila je to, kao da je s noćnog neba skinula dvie sjajne zvjezdice, da joj zakriese iz neposredne blizine, kako bi razveselila ono treće oko gore na čelu.

»A što ti to zapravo radiš s tim tvojim žmirkalima?« Bucko se od sladke gostbe uzobiestio.

»Žmirkalima!« Boba se nasmija u sav glas, a one dvie zviezdice zaiskriše se još sjajnije. »Kakva je to rieč, nikad je još nisam čula. Žmirkala —! Pa neka bude!«

Bucko posegnu za tim blistavim točkama, da se njima poigra. Ali Boba uplašeno odmaknu glavu.

»Nemoj, ne smiješ mi dirati oči!« reče kao da ga kori.

Bucko se izpriča. Dakle »oči« se zovu te dvie zvjezdice i ne smiješ ih dirati. A zašto ne bi smio? Čini se, da je u mravljoj državi mnogo toga zabranjeno, i to često upravo onakve stvari, koje te najviše mame.

»Čemu imaš oči?« zapita kao da je povrieđen.

Boba nije odmah znala, što bi odgovorila. Inače je bila vješta odgoju djece. Ali ovakvog nestaška još nije vidjela: brbljav je, a ipak skroman; svježe, privlačive, znanja željne ćudi. Drugi su mravići većinom tupi i ravnodušni, glupo bulje oko sebe i malo po malo se privikavaju na sve naokolo, kao da sve to mora biti onakvo, kakvo jest, kao da sviet uobće ne pozna iznenađenja. To pitanje, koje je sada nabacio Bucko — nije ni njoj samoj nikada došlo na pamet. Jer je to posve razumljivo. Dakako. Ali sada kad su ga izgovorila dječja usta, kao da se iza njega krije isto nešto kao i iza većine stvari na svietu, velika tajna, veliko čudo; a tko je pomno pratio

pojave oko sebe, tome ta tajna, to čudo razodkrivaju komadić neizmjernosti i veličinu stvaralačke snage, kojoj je moćni veliki duh Kvandrutebek u svojoj milosti u samo središte postavio mrave.

Bucku je dosadilo čekati.

»Zašto ne odgovaraš, Bobo?« navali on.

Ona se lecnu.

»Ah, nisam bila prisutna mislima«, razjasni mu.

Smiešno! pomisli Bucko u sebi. Kako može netko biti neprisutan mislima, a da se nije ni maknuo? Ta Boba je neki čudan svat, o tome nema zbora! Svjetlucanje je zvjezdica iznenada postalo tako tiho i duboko, nalik na srebrni sjaj uštapa.

»A što to neprestano migaš očima?« upita Bucko iznova, nestrpljivo i nasrtljivo.

»Kojim očima?« — Bobi kao da se misli još nisu vratile na pravo mjesto.

»Ta onima na tvojoj glavi — desno i lievo!« razjasni joj Bucko.

»Ah tako, onima?!« sabere se Boba i udobrovolji se opet kao i malo prije. »Ti to misliš bočne oči. Žmirkam njima. To činim uviek, kad sam dobre volje.«

»Zar imaš ti i drugih očiju?« upita Bucko i primače se bliže, da točnije pogleda staru.

»Dakako!« reče ona gotovo uvrieđena. »Na čelu imam još tri oka. Kod radnika su te oči manje nego kod ženki, a najveće su oči na čelu kod mužjaka. Zato ih valjda kod mene nisi ni opazio. Ali pogledaj ih točno! Vidiš? Pazi! Kad bočne oči spojiš ravnom crtom, naći ćeš upravo na polovici prvo moje oko na čelu, a povrh njega, vidiš li, desno i lievo još dva od iste vrsti, samo što su zbog zavoja na lubanji nešto stisnuta u pozadinu.«

»To je strašno smiešno«, nasmija se mravčić. »Ja ih još nisam opazio. A imaš li ih ti od vajkada?«

»Naravno«, uztvrdi Boba ponosno. »Od prvog dana moga života.«

»Tada imam i ja zacielo pet takvih očiju?«

Bucko se sav pomamio od blaženstva nad važnošću toga odkrića.

»Jasno, i ti ih imaš!« reče stara i s najvećim mu oprezom nježno opipa ticalima lice. »Desno i lievo imaš dva velika, velika oka. Izbrušena su kao ledac, ne, zapravo, još mnogo, mnogo ljepše, urešena su mnogim, mnogim stotinama kutića i bridića i blistavih površinica. A gore na čelu na trima izbočinama još tri očice.«

»To je upravo veličanstveno«, nasmije se Bucko. »Pravo čudo. Pet očiju! — Ooo! — A imaju li i druge životinje isto toliko očiju?«

Radnica prezirno zvrcnu ticalima i širom raztegnu čeljusti.

»Ni govora!« reče ona. »Ta mi smo mravi najsavršeniji stvorovi. Zato nas je naš dobri duh Kvandrutebek posebno obdario. Upoznat ćeš ti još dosta životinja, ali nijedna od njih nema toliko očiju kao mi. Što više očiju ima životinja, to izuzetniji položaj zauzimlje u svietu. Pa eto gle i Jurumi ima samo dva oka.«

»Tko je Jurumi?« zapita Bucko.

»Zar ti još ne poznaš Jurumija?« Radnica nije mogla dosta da se načudi. »Jurumi je naš najveći neprijatelj. Jurumi je mravojed. Jedno ti želim, da mu nikad ne izpaneš pred oči. Strahovito je oduran — dugačka grdosija — veći je nego čovjek Fernando. Ali ne ću o njem dalje da ti pričam. Nije toliko vriedan, da o njem govorimo. To ti je živo biće najniže vrsti — što će ti biti posve jasno već i po tome, jer ima samo dva oka i samo četiri noge.«

Mali je mrav bio sav uzbuđen, kad je čuo tu pripoviest. Prije nije nikada mučio pameti drugim životinjama. A sada je iznenada u jedan mah slušao strahote o Jurumiju i o čovjeku.

»Je li i čovjek Fernando životinja?« pitao je Bucko, sav prožet željom za znanjem.

»Naravno«, stade mu tumačiti Boba. »Ali on stoji

još na vrlo, vrlo nizkom stepenu razvitka, a s nama se mravima ni u čem ne može uzporediti, premda se je od nas naučio mnogim koristnim stvarima. Tako na primjer i on živi baš kao i mi u velikim gniezdima s mnogim hodnicima i sobama, točno onako, kao što to vidiš i kod nas. Čovjek je, kako kažem, najbistrija životinja na svietu — osim nas mrava. Ali u to ja pravo ne vjerujem, i ako je to Akunta uviek tvrdila.«

»Tko je Akunta?«

»Akunta je kraljica našega plemena. Pred mnogo, mnogo ju je ljeta jednom uhvatio Fernando, kad se je nalazila na svom svatbenom lietu. Ona je neko vrieme živjela kod njega. Tom ga je prigodom upoznala. Ali i ona mora priznati: Čovjek mnogo ne znači. On ima samo dva oka. Da bolje vidi natiče na nos još dva umjetna oka. Osim toga ima samo dvie noge, a niz prsa mu s ramena vise dva kraka, koji su prije valjda bili ticala, ali nama se čine posve bezkoristni. Jer kad govori s tim krakovima, koje nazivlje rukama, mora se služiti još i ustima, iz kojih izbacuje glasove, da te spopada strah i trepet. On to nazivlje govorom. A nema ni spomena, da bi sa svojim ticalima mogao njušiti, kao što to mi činimo.«

Mali je mrav razmišljao o toj novoj priči, koju mu je pričala Boba, pa je posve zaboravio, da je još htio pitati, čemu služe oči, o kojima su govorili izprva. Morao je iskreno priznati, da mu je do njih bilo prilično malo stalo. Ta kakve koristi od njih? Da može žmirkati! A to je valjda bilo uobće sve, što su one radile. Ali čovjek Fernando — to je bilo nešto posve drugo. Doista, Boba ima podpuno pravo. Dosele je nešto tek čuo o čovjeku i uviek je mislio, da je to neko neobično stvorenje. Na primjer ono, da krade ličinke mrava, da ih smatra jajima, da njima hrani svoje ribe — svakako i to je već bio znak velikog nedostatka u njegovu odgoju. Ali ovo, što je sada čuo — ne, ljudi ne zaslužuju drugo nego da ih susreću s najvećim i najdubljim prezirom. Čvrsto je

odlučio, da će se s tim nizkim životinjama po mogućnosti što manje baviti, a uviek će im se maknuti s puta u velikom luku.

Kad bi bio samo slutio, kako će domalo i bez svoje volje upoznati Fernanda!

Postao je raztresen. Odjednom nije više mario za Bobu. Misli su mu pobjegle. Bio bi rado još brzo iztrčao van, barem do šumnog potoka, da mu rekne, neka pričeka na nj, ako bi trebao suputnika.

Ali danas je već bilo prekasno.

Tropska je noć razastrla crne sjene. Hladan je dašak zujao oko greda po hodnicima. Buckove oči već odavno nisu ništa razpoznavale. Samo je ticalima razabirao okolinu, laki, tihi miris, koji je prionuo uz sve stvari, dotitrao je do njega zrakom, tako da je posve točno osjećao sve oko sebe, upravo kao da je gledao očima. Ali vani je bilo sijaset nepoznatih predmeta, kojima nije poznavao mirisa, pa se je bojao, da bi ga mogli dovesti u opasnost.

Stoga je odlučio, da pričeka do sjutra, a onda da se uputi u sviet.

»Liepa ti hvala, Boba, na tvojim prijaznim uputama«, stade se opraštati. »Danas sam već umoran, idem na počinak. Ali kad budem opet htio nešto znati, doći ću k tebi i pitati te.«

»Dakako, samo dođi!« odgovori ona dobrostivo i nježno potrza malome ticala u znak razstanka. »A budeš li opet jednom trebao meda, drage ću te volje poslužiti.«

»Da, da«, promuca mravac sav uzbuđen od radosti. Onda je potražio kutić, gdje je bilo meko i toplo, te se stao vrtjeti i protezati, dok se nije ugodno smjestio.

Mislima mu prođoše još jednom doživljaji čitavoga dana — poput sjena, letimičnih slika. Pri koncu zastade pred njim pojava nježne, milovidne djevičice Madice. Bucko se morao nasmijati. Kako li je plakala, mala sirotica! Pa ona da će kasnije postati kraljicom, pramajkom plemena! Je li i ona već što čula o Jurumiju i Fernandu? Odlučio je, da će sjutra odmah o tome govoriti s njom, a uzput će dobro pogledati, ima li i ona dva veća i tri malena oka, koja se blistaju i kriese poput zviezda na nebu ili su ozbiljna poput noćnog uštapa.

A možda — možda će ju sa sobom povesti u sviet na svoje veliko putovanje...

Napokon je usnuo. Svu noć nije sanjao ni o čem drugom nego o Jurumiju, mravojedu, čovjeku Fernandu i o liepom, preliepom svietu tamo gore, koji će sjutradan obaći — prvi put u svom životu...

... s Madicom...!

Oboje je imalo krila dugine boje, s njima su odlebdjeli u susret žaru večernjega sunca... Oko njih se širio miomiris agava i aloja. Odnekuda je do njih dopirao tihi piev: »Danas je dan svete ljetne ljubavi.« Sav je sviet odisao slašću i srećom — u tom snu.

KILON I RAZBOJNICI

Drugog se dana probudio Bucko s prvim rumenim trakom jutarnjega sunca. Spavao je vrlo nemirno. Napetost mu očekivanja nije dala da nađe pravog mira. Upravo je u snu osjetio na čelu cjelov Madice, kad li mu na obraz pljusne kap rose, koja je procurila kroz strop, i dozva ga u stvarnost budnog stanja.

Srdito se stresao — stao protezati ticala i noge — — Oko njega se već sve koprcalo i komešalo. Kao ličinka je bio razmažen, mogao je spavati prije podne do kasna, tako da ga je strašno smetao taj rani nemir. Držao je, da bi još sve moralo počivati u najdubljem snu.

Upravo je krišom htio umaknuti. Predomislio se. Bit će bolje, da najprije ode na put sam, bez Madice. Tako će sakupiti dosta izkustva, a ne će nikoga dovesti u opasnost osim sama sebe. Kasnije će onda povesti sa sobom Madicu. Da izbjegne svakoj zapreci i da što prije dospije na slobodu, odšuljao se jednim pobočnim hodnikom. Ali iznenada ga zgrabi jedna radnica.

»Stoj!« viknula je ona. »Ne ćeš ti sada pobjeći. Vani je od noći još odveć studeno, a i premokro od rose. Ostat ćeš ti još ovdje.«

»Uuh«! zajeca mali. »Ali ja bih rado izišao van.«

»Pa ne ćeš valjda ovakav?« izgrdi ga radnica.

»A kakav sam?« prepade se Bucko.

»Kao — ! Naprosto ne nalazim rieči. Ne, to nije običaj kod nas mrava. Deran se negdje svu noć valjao po prašini, pa ovako prljav hoće u sviet. — Zapamti, moj dragoviću: Tri su stvari, koje su nas mrave izniele na glas izpred svih živih bića. Prvo je naša mudrost — s vremenom će se ona pojaviti i kod tebe, ako budeš slušao dobre savjete tvojih starijih i ako budeš očima i ticalima pazljivo i smotreno sam sebi prokrčio put u sviet. — Druga je naša vrlina naša marljivost. Toj se možeš diviti u prvom redu kod nas radnica. A treće je naša čistoća. Kad na nju ne bismo pazili, prezirali bi nas svi ljudi, a osim toga bismo brzo postali žrtvom bolesti.«

Bucko se stade braniti: »Ta ja sam tek jučer izišao iz čahure. Ja moram biti još posve čist.«

»Ne brbljaj blezgarije!« otresla se radnica i udaljila se brzim koracima.

Mrav je mislio, da se je nje već riešio. Ali evo nje već opet natrag. Dozvala je nekoliko drugarica i sad je započela jutarnje pranje, da su Bucka u prvi mah spopali muka i čemer.

Izvalile su ga na pod. Jedna ga je stala gladiti, milovati, pipati, tapšati, samo da ga udobrovolji, a druge su ga stale od vrha do dna lickati, češljati, ribati i trti. Liepo su mu prilizale sićušne dlačice po čitavom tielu, tako da mu je to malo po malo stalo goditi, pa se sam obrnuo na drugu stranu, da mu i tamo sve liepo urede.

»Tako!« reče prva radnica pomno ga pregledavajući. »To će sada neko vrieme izdržati. Samo pazi, da se ne umrljaš medom ili drugim ljepljivim stvarima, kad kasnije odeš na šetnju u travu.«

»Smijem li sada van?« zaklikta mali.

»Smiješ«, odvrati radnica i obrati se drugim mravićima. »Ali čuvaj se. Tvoj je oklop još mekan i osjetljiv, nije tako tvrd i odporan kao u nas odraslih. Lako bi se mogao ozliediti. Dakle budi oprezan!«

Bucko se zahvali i odtumara hodnikom do otvora, koji je vodio u polje...

Kad odjednom — što je to?

U šupljinu se zabio debeo čep i zatvorio izlaz. Mali se primakao bliže, da pogleda i tu zapreku, i da se kraj nje protisne, ako bude išlo.

Ali kad mu se posve približio, silno se prepao. Taj čep nije bio, kako je on naslućivao, komadić drveta ili zgužvan list, nego mrav s debelom, debelom glavom, koja je bila upravo tako velika, da je kao na mjeru pristajala u otvor i zabrtvila ga.

Bucku ne preostade ništa drugo, nego da se s njim upusti u pregovore. Ticalima ga je dobroćudno i prijateljski potreptao po zadku, a kad se je mrav sporo dogurao natražke, zamolio ga je:

»Propusti me, dobri prijatelju. Htio bih na svježi zrak.«

Drugi zalomata ticalima po zraku:

»A tko si ti, ti drzki patuljče?«

Bucko izpravi koljena, samo da bude što veći.

»Ja sam Bucko, mužjak sam, a nipošto takav patuljak, kao što ti to misliš. Ja sam već jučer izišao iz čahure, dakle sam već star. — A tko si ti?«

»Tako, tako!« zabubnja onaj drugi mjesto odgovora. »Kad si odrastao, onda je druga stvar. — Ja sam Kilon i čuvar.«

»Čuvar? — A što je to?«

»Nešto posve jasno: Kad se smrkne, zavučem debeli prednji dio tiela u otvor, tako da unutra ne može nijedan od naših neprijatelja, ni kukac, ni kradljivac ličinaka, ni drugi kakav lopov, koji bi se noću mogao ušuljati u našu kuću, da nam nanese kakvu štetu.«

»O, pa to je vesela služba«, nasmije se mali.

»Vesela?« zagunđa Kilon. »Ne bih baš rekao. Svu dugu noć moraš sjediti kao u klieštima — a vani puše vjetar, da ti ticala cvokoću od studeni, ili zapljušti kiša, te misliš, da će ti razmrskati glavu — — ili dogmiže kakav crv, pa ti u mozak zabije žalac, da ti nestane i njuha i sluha — ne, ne, nije to nikakav užitak. Ali — što da radim? U mravljem gniezdu vrši svatko svoju dužnost, nitko ne zaslužuje svoj kruh svagdašnji neradom, svatko zauzimlje ono mjesto, za koje je najsposobniji. I tako sam ja poradi moje debele glave postao čuvarom. Da li mi je to ugodno ili nije — za to nitko ne pita.«

Bucko je nastojao sebi stvoriti sliku o Kilonovoj noćnoj straži. Pored svih neugodnosti mora da je zapravo to liepa služba: ovako čučati u otvoru i pri tom razmišljati: ako ne budem sada pazio, mogao bi provaliti kakav razbojnik u mravinjak i sve razoriti.

Potegnuo je debeloglavca za nogu.

»Slušaj! Ali sad bi me mogao pustiti van. Radoznao sam, htio bih sve upoznati vani u svietu.«

»A jesi li ti već sve točno pregledao u mravinjaku?« zamrmlja Kilon. »Djeca još ne smiju van. Vani je vlažno i studeno. Razbolit ćeš se na smrt; ja te ne smijem pustiti.«

Bucko izprći desnu usnicu i prevuče ju preko lieve.

»Uh, ali unutra je dosadno. Tu ja već odavna sve poznajem.«

»No-no«, posumnjao je Kilon. »Tako prosto to baš ne će biti. A poznaš li ti već razbojnike?«

»Razbojnike? Ne, o njima još nisam ništa ni čuo, niti sam ih vidio. Bi li mi ih ti mogao pokazati?«

»Kako da ne bih. Počekaj samo malo. Još časak, pa će biti dan, onda smijem ostaviti svoje mjesto, pa ću ti ih pokazati.«

»Ih, to je divno«, veselio se Bucko. »Od svega na svietu najmilije mi je naime odkrivati nepoznate stvari.«

»To je u redu«, pohvali ga čuvar. »Samo treba otvoriti oči i ticalima sve opipati, pa ćeš na svakom koraku naići na čudesa nad čudesima i odkriti najrjeđe novosti, o kojima čas prije nisi ni slutio, da bi se mogle nalaziti na tom mjestu.«

Još su neko vrieme morali pričekati. Tek kad se vani sunce popelo tako visoko, da su mu zrake ravno dospjele u rupu, u kojoj su se sćućurila oba nova prijatelja, i kad je sve postalo toplo i ugodno, izvukao se Kilon.

»Tako, sad možemo poći«, opomenu ga on. »Ali pazi, stupaj posve oprezno i tiho, posve tiho, jer inače nam je sve zaludu.«

»Dobro, stupat ću posve tiho«, ponovi Bucko i stade na prstima tapati iza debeloglavca, koji ga je poveo u posve udaljeni dio gniezda. Uzput se dosjeti Bucko, da su mogli sa sobom povesti i Madicu. Kao buduću kraljicu bilo bi ju i to zanimalo. Ali sad je na žalost bilo već prekasno.

Odjednom mahne Kilon.

»Pst!« učini on. »Sada pazi.«

Bucko pritegne ticala, da mu ne zaklepeću i da ga ne odadu.

Posve tihim šaptom reče mu Kilon:

»Razbojnici su nasi najneugodniji neprijatelji. To su posve sitne, žute mrcine, koje nam zadavaju strašnih jada.«

U to se već zbilo nešto nevjerojatno.

Nedaleko je izpred njih u hodniku ležalo nekoliko čahura, koje su valjda radnice zaboravile.

Sada — Bucko je zaustavio dah — sada je stalo šuškati po podu, jedva nešto vidljivo — čitava su jata dovrvjela iz stiena — vojska patuljaka — i bacila se na čahurice... Kvrc, hrsk, razbojnici su svojim tvrdim čeljustima raztrgali nesretne čahure.

Bucka je spopala strahovita muka. Ta jučer je još i on bio upravo tako malen i bezpomoćan. Da ga je

majka slučajno ovako ostavila, pa da je i on pao u proždrljive ralje tih razbojnika!

Uhvatila ga je jeza...

Odjednom se zaskoči Kilon i brzim skokom bane među razbojnike — huš, već su se razbježali.

»Zašto ih posve ne iztjeramo iz našega gniezda? Ta mi smo jači nego oni, kad su tako maleni!«

»Upravo to, što su maleni, to je njihova snaga«, razjasni mu Kilon. »Naći ćeš ih svuda po stienama naše kuće. Tamo su sebi izbušili nevidljiva, uzana skrovišta, u kojima ih ne možeš naći. Iz njih dojure van poput vjetra, pokradu nam čahure i u tren oka izčezavaju po svojim škuljicama.«

»Pa znamo mi i kopati! Trebali bismo ih samo izčeprkati.«

»Baš si pogodio«, odvrati Kilon. »Tako bismo razorili zidove naših kuća i sami sebe zasuli. To ne valja. Ne! Ne! Mi smo prema njima gotovo nemoćni. Ako slučajno od vremena do vremena jednoga od tih lupeža ne pograbimo, pa mu odgrizemo glavu, drugo nam ništa ne pomaže.«

»Ej, ali onda, onda...«, Bucko zamuca od uzbuđenosti, »onda nosimo glavu u torbi. Onda možemo računati s time, da će nam malo po malo požderati svu našu djecu iz čahura.« Tužno se zagledao preda se.

»Ma tako žalostno još nije«, zabubnja Kilon zlobno. »Dobri se duh Kvandrutebek već brine, da se to izravna. Kao što oni gone nas, tako gone njih njihovi neprijatelji.«

»A tko su ti njihovi neprijatelji? Ja držim, da se nitko ne može zavući u njihova skrovišta.«

»Nije tako. Samo mi toga ne možemo. Ali među tim razbojnicima živi jedna vrst crnih osa. Mravi-razbojnici kroz čitav svoj život ne izilaze na svietlo, pa su gotovo sliepi, te ne razabiru drugu boju svojih progonitelja, koji su isto tako sićušni kao i oni, a imadu ticala na vlas ista kao i oni. Kad se dakle susretnu mravi-razbojnici i crne ose, opipaju se međusobno ticalima; mrav misli, da se pred njim nalazi koji od drugova, pa stane lizati osu, te ju kao da mu je najmilija sestra kadkada stane hraniti najboljim zalogajima. O osama inače ne vode brige. A one im za hvalu požderu jajašca i malu djecu. Eto tako je stvorena pravda.«

Kilon se od gnjeva nasmije.

Bucku je pozlilo slušajući tu jezovitu priču.

»Uh!« rekao je on. »To je odurno i nikako mi se ne svidja. Kad neprestano jedan vreba na drugoga, radije idem van. Tamo sunce liepo vedro sjaji. Tamo je zastalno mnogo, mnogo ljepše.«

Kilonu se nije ni zahvalio na uputama, nego se vratio hodnikom prema zemaljskoj površini.

SKUPŠTINA

Jedva je Bucko odmaknuo tisuću koraka, kad li mu do uha dopre čudnovata lupa u mravinjaku. To ga se neobično dojmilo. On brže potrča u pravcu buke, misleći, da se tu moze raditi samo o nekom događaju od velike važnosti. Naskoro je naišao na radnika, koji je svom snagom udarao glavom i ticalima naizmjence o pod i o stiene gniezda, tako da je lupa odjekivala po svem mravinjaku.

Bucko je jedno vrieme stajao pred njim i promatrao ga. Zabavljalo ga je to, kako se radnik napinjao, da digne što veću buku. Ali konačno mu nije dala mira radoznalost, pa ga je upitao:

»Reci, što ti to radiš? Toga ne može izdržati nijedan mrav. Zar će ta lupa potrajati još dugo?«

Radnik nije mario, što mali pita, nije se na nj ni osvrtao, nego je mirno i bez prestanka dalje lupao i dizao buku.

Bucko ga nestrpljivo prodrma.

»Pitam te, što znači ta lomljava«, rekao je odrješito.

Napokon se onaj drugi okrene.

»Skupština!« razjasni on kratko i jezgrovito.

»Što je to skupština? I čemu skupština?« navali na nj mali.

»Tako veliki momak, kao što si ti, morao bi znati, što je skupština.«

»Dopusti«, odgovori Bucko uvriеđen. »Ja sam tek jučer izišao iz čahure, pa prema tome još nisam tako velik, kao što ti to misliš. Ali uza sve to sam već mnogo štošta naučio. Poznaješ li ti Kilona, čuvara?«

»Ne«, progunđa radnik, »meni je ime Valis, a po zvanju sam glasnik. Iz načela ne vodim brige o drugim mravima. Ta i gniezdo je za taj posao preveliko. Ne mogu ja poznavati svakog Kulina.«

»Kilona«, izpravi ga mali. »Ne Kulina. Kad ti niti njega ne poznaš, onda si još gluplji nego ja, pa još dugo ne trebaš sebi utvarati, da si pametan. Kilon mi je pripoviedao o mravima-razbojnicima, a i inače je bio sa mnom vrlo prijazan. I ti bi mogao biti prijazan prema meni, pa mi nešto reći o toj skupštini, ti stari prosti Valis!«

To mu se učinilo najzgodnijim načinom, kojim se je morao obratiti glasniku. Samo ako ga izgrdiš, popustit će i on. I sada je odjednom postao pristupačniji, te mu je stao tumačiti:

»Da, mladiću, skupština je — skupština! Što da ti tu puno pričam? Akunta, naša kraljica, zapovjedila je, da se svi podanici njezine države sakupe u velikoj svečanoj dvorani. Danas je imendan velikog duha Kvandrutebeka.«

»To je nešto!« upade mu mali u riеč. »Molim te, daj mi nešto pričaj o velikom duhu Kvandrutebeku.«

»Nije mi ni na kraj pameti«, zabubnja Valis. »Ta nisam ja dadilja, da se natežem s takvim blesavim šmrkavcima, kao što si ti. Potraži ti sebi drugoga, koji će imati vremena, da ti brusi pamet.«

»Ti si pravi neotesanac, stidi se! Ne bih mogao ni zamisliti, da bi se u cielom mravinjaku našao još jedan ovako bezobrazni klipan, kakav si ti.«

»Polako, polako, sinko moj«, umiri ga Valis. »Kad umiješ tako uljudno moliti, onda ću ti i pričati.«

On pažljivo složi svoja ticala među prednje noge, te ih stade vući amo tamo, svijati, trzati, kao da će ih slomiti ili izčupati.

»Što to radiš s tvojim ticalima?« zapita Bucko zabrinuto. »Ta pokidat ćeš ih.«

»Ne budali!« odpovrnu Valis. »Hoću da držim govor. A u tu svrhu moram urediti moja ticala, koja su mi se vikom pokvarila. Ne činiš li i ti isto tako?«

»Ne!« začudi se mali. »Toga mi dosada još nitko nije pokazao.«

»Tako, onda pripazi«, razjasni mu Valis gradeći se važnim. »Naša su ticala na nama u neku ruku najvažnije. Mrav bez ticala ne vriedi ništa. On ne može ni govoriti, ni čuti, ne može se snalaziti na svom putu — jednom riječju on je sakato stvorenje. Je li ti to jasno, ti patuljče?«

»Jest! Dakako! Pričaj, samo dalje.«

»Kad dakle mnogo vičeš, galamiš i urličeš, kao što to ja činim po nevolji, jer mi je to dužnost, mogu ti se ticala lako svinuti.«

»Vrlo lako«, suglasi se mali s njim.

»Ne prekidaj me, jer ću izgubiti nit!«

»Kakvu nit?« uplaši se Bucko i stade tražiti po podu, da Valisu pomogne naći izgubljenu nit.

»Što si mi ti benast, momčiću«, izgrdi ga glasnik. »Nit — ta to sam mislio samo slikovito.«

»A tako!« reče Bucko, premda još uviek nije znao, što bi zapravo imao zamisliti pod tom izgubljenom, tek slikovito izraženom niti.

»Kad su se dakle ticala nešto svinula, treba ih opet izpraviti. Osim toga je ovdje u gniezdu mnogo prašine, pa se ta prašina lako priliepi uz ticala. A to te smeta, kad govoriš. Pa zato imam tu na prednjim nogama spra-

vu za čišćenje: lievo se i desno nalazi četkica iz tankih tvrdih dlačica, a iznad nje pomični rožić, koji je isto tako pun sitnih dlačica. Kad ta dva češlja pritisnem, zahvate jedan u drugi — eto vidiš, ovako! — izmedju njih naprosto turim i provučem ticala; i kvrk, pa je opet čisto i posve u redu.«

»Aaah!« zine Bucko. »To je veličanstven izum. A tko je to izumio?«

»Veliki duh Kvandrutebek!« pobožno će Valis.

»Ta nemoj! A on ti je i raztumačio, kako se s tim postupa?«

»Nije«, razsrdi se Valis nad tim neznanjem. »U to me je uputio moj stari učitelj. — Pokušaj der jednom, hoće li i tebi poći za rukom. U prvi mah je malo nezgodno. Ali kasnije, kad si nadošao na prave pokrete, onda je to igrarija.«

Bucko pristupi korak bliže i posegne za Valisovim ticalima i četkicama. Ovaj odskoči sav uplašen.

»Što ti pada na um, momče! Hoćeš da me učiniš bogaljem?«

»To ne! Ali ti si rekao, da...«

»Budalo! Kod sebe pokušaj!«

»Kod sebe?« Mali u prvi čas nije znao, što to znači. Ali onda mu je odjednom sinulo u glavi. Oči mu se radostno zakriesiše.

»Veličanstveno!« klikne on i stade se skakutajući vrtjeti. »Ta nisam ni znao, da i ja imam takav stroj za čišćenje i dva prirasla češlja. Juhu, kako je to divno!«

I on stade svoja ticala provlačiti između četkica.

»Gle, gle«, reče nakon nekoliko časaka, »koliko se tu prašine odstrugalo. Ne bih bio ni vjerovao.«

»Eto vidiš. Tako ima svaki mrav svoj pribor. Ali sada moraš očistiti i četkice.«

»Kako?«

»Pazi samo!« razjasni mu glasnik. »Sada gledaj točno na moju donju vilicu. Odmah sprieda imaš isto tako dlačice. Ako izplaziš jezik, možeš ih i sam napipati. S njima ćeš izprašiti četkice na prednjim nogama, evo ovako, kako ja to činim, naprosto ih provuci kroz prednji dio usta.«

Bucko je bio izvan sebe od blažena oduševljenja.

»I to je za stalno izumio tvoj dobri duh Kvandrutebek!« zaklikta on. »Deder mi sada pričaj i o njem.«

»Neka ti bude«, pristade Valis, koji je međutim očistio svoja ticala. »Ali da si mi dobro pazio«.

Dok je mali mrav bez daha stao slušati, započeo je glasnik:

»Pred mnogo, mnogo tisuća godina živio je u našoj zemlji Meksiku veliki duh Kvandrutebek. Spadao je u rod onih mrava, što sakupljaju med — bio je mudar, marljiv, plemenite duše i izkusan u svemu na svietu. On nije bio samo mužjak niti samo ženka, kao što su to svi mravi, koji su se narodili poslije njega, nego oboje odjednom. Nije imao ni otca ni matere kao mi, nego je postao sam po sebi. Kako je to učinio, mi danas ne znamo. Ni naši učenjaci nemaju o tome ni pojma. Ukratko — Kvandrutebek je jednog liepog dana bio na svietu. — Ne znamo mi ni to, kako odjednom postane živo jaje, kad neko vrieme leži na suncu, pa se progrije, i kako se iz njega izvali mala ličinka, zašto se ličinka zakukulji i pretvori u čahuru, i zašto nakon nekoliko tjedana iz čahure izađe malen mrav. To su ti sama velika, velika čudesa. Mi u njih moramo vjerovati, jer se zbivaju svakog dana. Ne možeš ih zaniekati, upravo kao što ne možeš zaniekati obstanak živih mrava —

Dakle — Kvandrutebek je bio tu. A jer je uživao u svom savršenstvu i želio, da na svietu bude još više takvih savršenih stvorova, došao je na misao, da stvori i druge mrave. Stao je leći jaja. Onda je zapovjedio suncu da sjaji, a toplini da grije, i nije prošlo dugo vremena, kad li se odjednom našlo na svietu množtvo mrava, posve jednakih njemu. Samo u jednom su se razlikovali od njega: Oni nisu bili mužjaci i ženke u istom tielu, nego jedni su bili mužjaci, a drugi ženke.«

Bucko pomisli na se i na Madicu, pa mu postade još čudnije pri duši. Ali Valis je već stao dalje pričati.

»Tim je mravima Kvandrutebek držao školu. Pokazao im je, kako će graditi gniezda, gdje će naći najslastnijeg meda, kako će se čistiti i dotjerati, ukratko sve, sve —«

Mali se nehotice stade obazirati. Visoko se dizale stiene, nad njim se nadvili vrtoglavi stropovi. Sad je znao, tko je njegovo pleme naučio tom divnom umieću.

»Kad je sve tako liepo uredio, postadoše mravi nezahvalni. ‚Ta mi smo mudri kao i on', rekli su oni, ‚njega nam ne treba'. Tada ih je Kvandrutebek bez ijedne rieči ostavio. Nije htio kazniti mrava, jer su mu bili djeca. Ali više se za njih nije brinuo. Odtada se moramo sami svojom mukom probijati kroz sviet. Odtada se okupilo oko nas i bezbroj neprijatelja: bolesti, mane, tegobe, rad i nevolja, a i mnogo suparnika: mravi-razbojnici, koje si malo prije vidio, nisu ni izdaleka još najgori!«

Valis zaklima turobno glavom. Bucko ga morade oprezno gurnuti. Tada se lecnuo i nastavio:

»Prošlo je već mnogo, mnogo tisuća godina, odkako nas je ostavio Kvandrutebek. Nikada se više nije pokazao. Po svoj prilici je odletio nekamo u nebo. Ali mi bismo htjeli popraviti griehe naših predaka, pa stoga s ljubavlju i zahvalnošću mislimo na nj i molimo ga, da opet jednom dođe k nama i da nam pomogne. — U tu je svrhu i sazvana velika skupština, na koju sam malo prije pozivao sve mrave.«

Valis duboko uzdahne i provuče opet svoja ticala kroz četkice na prednjim nogama. Tako dugog govora nije još nikada držao, odkad je živ. Od napora mu je znoj oblio čelo.

»Dođi«, zapovjedi on, »idemo, da ne zakasnimo.«

Valis odvuče sa sobom Bucka u smjeru skupštinske dvorane.

Odjednom mu se Bucko iztrgne. Nešto mu je palo na um.

»Samo časak!« vikne on i odjuri dugim hodnikom uzbrdo, progura se između častnih građana mrava, koji su svi protivnim smjerom hrlili van prema mjestu skupštine. Po svim je prostorijama tražio Madicu.

Čvrsto je odlučio, da ju ovoga puta povede sa sobom. Valjda se negdje zasjela s nekoliko tupoglavih prijateljica, pa i ne sluti, što se oko nje zbiva. Sada je barem ne će više ostaviti na cjedilu. Dosta ga je težko tištilo to, da joj još nije pričao o Jurumiju i Fernandu...

... I da se još uviek nije mogao uvjeriti, jesu li i njezine očice onako sjajne i blistave kao pet najveselijih zviezda na nebu, jesu li se i one znale onako zadovoljno i blaženo kriesiti kao Bobina žmirkala...

... Ili su možda tisuću puta svjetlije i žarkije, kao što se znadu sjajiti samo oči buduće kraljice.

Da — tisuću puta ljepše! Za Bucka je bila gotova stvar, da će to tako biti. Boba je konačno bila samo obična radnica, a Madica naprotiv...

Dalje ju je tražio, sve uzbuđenije, sve nemirnije.

Dvorane su se već gotovo izpraznile.

Hodnicima je jedva tu i tamo trčao koji pojedinac, koga je zadržao posao, pa je sada jurio na vrat na nos, da ne zakasni na skupštinu.

Bucko je pitao čas jednoga čas drugoga, nije li vidio Madicu.

Većina nije djevojku ni poznavala. Nitko nije o njoj ništa znao.

»Da, da, takvi su mravi!« mozgao je on. »Svi imadu množtvo prijatelja — prosječni mravi, koji su svi jednako ravnodušni, ali za iztaknute ličnosti plemena i ne haju. Pa i sama im je buduća vladarica Madica nepoznata, premda već dva dana boravi u mravinjaku.«

»A da nije možda i ona već na skupštini!« sune mu glavom.

Orijaškim koracima odsrlja natrag.

Valis je još uviek čekao na istom mjestu, gdje ga je ostavio.

»Ali sada brzo«, šapnuo je svom mladom prijatelju. »Zadnji je tren.«

Podhvatio je Bucka i stao bježati.

Nakon nekoliko se stotina koraka zaustavio pred skupštinskom dvoranom. Bucko je pazljivo zaokružio pogledom. Toliko je novih stvari vidio oko sebe, te je posve zaboravio, da potraži okom Madicu.

Pred očima mu se zatalasao šaren, razuzdan život. Na tisuće se plemenskih pripadnika skupilo u gomile i uzbuđeno razpravljalo o najvažnijim dnevnim događajima. Stari znanci, koji se odavno nisu vidjeli, pozdravljali su se glasno i srdačno, razpitujući se o obitelji. Duge su povorke prolazile kroz množtvo, koje im je napravilo mjesta, i postavile se na određenim mjestima. Sa svih se lica odrazivala jaka napetost. U oku pogdjekojeg starca, koji se stisnuo negdje postrance, zasjao je oganj pobožnog ganuća. Tu i tamo su se mladići šalili sa svojim djevojkama, ne mareći za svoju okolicu.

Po svemu je na prvi pogled primietio, da još nije bilo stare, častne kraljice Akunte, koja je sazvala tu skupštinu i htjela ju uljepšati svojom prisutnošću, a omladina je izkoristila tu divnu priliku i natezala se u divljoj, ludoj igri.

»Nemoj se zasada miešati u te tučnjave«, opomenu Valis svoga mladog prijatelja. »To su doduše samo šale, a obćenito je takav šport vrlo zdrav, ali tko prerano započne, mogao bi lako nastradati. Još par dana, pa ćeš i ti biti zreo za to, tvoj će glavni oklop biti čvrst i tvrd, onda ćeš se do mile volje moći tući s drugima. Danas si još odviše osjetljiv.«

Bucko ga već odavno nije slušao. Sav uzbuđen i radoznao skakutao je s jedne noge na drugu, redom na svih šest nogu. Hej, kako je to veselo, i ako se među njih sam nije smio zaletjeti.

Zapravo to nije bila prava pravcata tučnjava, nego više neka borbena igra.

Protivnici su stali jedan nasuprot drugome, pozdravili su se udarcima ticala, obećali su na poštenu rieč, da ne će biti surovi ni podmukli, onda su malo odkoraknuli i odjednom opet nasrnuli jedan na drugoga.

Bucko se smijao, da su mu se tresla crieva! Hej, da se i njemu porvati, to bio bio užitak! Još malo samo, pa će i on nastupiti. Sav zanesen promatrao je tu tjelovježbu.

Upravo izpred njega su dva mlada momka omjerivala svoje snage.

Eno ih — posve iznebuha — đipnuše napried, propeše se na stražnje noge, tako da su im oba prednja para nogu zaplivala u zraku, a onda se uhvatiše u koštac napevši sve svoje sile.

Najradije bi Bucko bio skočio među njih, da ih obojicu pograbi. Sav se uzskakao kao da je na iglama. Ali Valis ga je čvrsto pograbio za šiju, tako da mu se nije mogao oteti i počiniti kakvu glupost.

Ljos! jedan je svoga protivnika klopnuo po obrazu, a onda ga ščepao za podbradak. Onaj se branio kao divlji.

Čvrk! sad je drugi uhvatio protivnika za nogu, izvrnuo se kako je dug i širok. Ali u tren se oka osovio na noge i zgrabio drugoga za ticala, te se nije smio ni maknuti, jer bi mu ih bio polomio.

»Razstavite se — pusti ga!« viknuo je treći mrav, koji je vodio igru. Pokorno je pobjednik pustio iz šaka pobieđenoga.

Malo su odpočinuli. Onda je rvanje započelo iznova. Ali u to je mali gledalac odkrio novi prizor, koji je stao gutati očima.

Jedan se mrav prignuo i ostao u tom položaju. Drugi je stajao udaljen nekoliko koraka.

»Sad će preskočiti onoga prignutoga!« pomisli Bucko u sebi. Ali sve se odigralo mnogo ljepše i zabavnije. Drugi se naime mrav zaletio i popeo svom prijatelju

na leđa, ovio mu noge oko vrata, čvrsto se priliepio uza nj...

»Hop!« nasmija se Bucko glasno.

Onaj se prignuti iznenada prebacio i nekoliko se puta redom preokrenuo. A onda se zaustavio. Sad se je prignuo njegov prijatelj i igra je počela iznova. Obojica su se koprcala, zbijala vratolomije, brzo i vješto kao namazani kotač.

»Predivno!« kliktao je mali. »Veličanstveno! — naprosto pravo čudo!«

Pa da on tu stoji kao ukopan i samo gleda?!

Bez pitanja se i on bacio u tu ludu gungulu, da se i on ogleda s drugima. Iztrgao se Valisu izpod šaka i priskočio k dvojici mrava, koji su se naganjali oko malog kamenčića, baš kao dvie mačke oko lopte, gurkajući ga amo tamo, spoticali se o nj, odbacivali ga prednjim nogama, kad li odjednom svi mravi oko njih pobožno i pokorno zaniemiše ili se sa strahopoštovanjem povukoše u pozadinu kao očarani...

Tada se zbilo ono najveličanstvenije!

U dvoranu je stupila stara kraljica Akunta, koja je ovim plemenom vladala već kroz mnogo, mnogo pokoljenja i nalegla na tisuće jaja, iz kojih se izvalilo mnogo stotina malih mravića — Akunta, obće poštovana vladarica. Iza nje su stupala gospoda i gospođe njezine pratnje, mnogi od njih urešeni krasnim krilima — duga, duga povorka.

Narod je mrava, koji se sakupio do posljednje glave, čekao pun zanosna straha i duboko se poklonivši, dok kraljica nije prošla izpred svih skupina. Tu i tamo je s pojedinim od svojih starih znanaca progovorila po nekoliko rieči, a ponekima je pogladila ticala u znak najdubljeg povjerenja i najveće milosti.

A onda... onda... Bucko je mislio, da ga varaju oči. U četrnaestom je redu iza kraljice — između plemenitih gospodjica — stupala ona — ona! —

Madica!

Dah ga je izdao od čuda, od ganuća, od neizmjerne sreće.

Madica — njegova Madica — dvorska gospođica kraljice! Je li to sviet uobće vidio?

Doček je kraljice svršio —

Odmjereno se i dostojanstveno kraljica Akunta uzpela na svoje priestolje, desno i lievo đo nje zauzele su svoja mjesta gospođe i gospoda od pratnje. Madica je stajala neposredno iza nje.

Starica je dala znak...

Mravi se pomakli napried, postavili u velikom krugu.

Množtvo se stišalo, nepomično je gledalo u kraljicu. Ni žilica da bi se maknula. Sva im srdca bijahu izpunjena pobožnim, tronutim mislima, željama i zavjetima.

Još jednom je mahnula stara častna vladarica Akunta.

Drhtavim se ticalima tiho pomolila:

»Veliki, dobri duše Kvandrutebeku, udieli nam opet žuđenu milost tvoje nazočnosti i vrati se natrag k nama!«

A iz stotina tisuća mravljih ticala zabrujila je kao odgovor ista rečenica — polako i dostojanstveno, skrušeno i promišljeno, sate i sate nije zaniemila, neprestano su ju ponavljali iz dna duše, sve dok se nije spustila mrka noć:

»Veliki, dobri duše Kvandrutebeku, udieli nam opet žudjenu milost tvoje nazočnosti i vrati se natrag k nama — —«

SPILJA OPAČINA

Mali se mrav opet morao odreći svoga izleta u sviet.

Ali nije mu bilo nimalo žao. Ona tiha pobožnost, koja je prožela i njegovu dušu, veličanstvena pojava silne i obće ljubljene kraljice, dražestne igre, ukratko sve, sve je na nj snažno djelovalo.

Ne, nije požalio, što još nije dospio u veliki sviet.

Jer...

Jest, to je bilo najljepše, svakako najljepše...

Još je govorio i s Madicom.

Kad je kraljica Akunta opet ostavljala skupštinsku dvoranu, prošla je njezina povorka tik izpred Bucka, pa je Madici krišom mogao domahnuti pozdrav.

U prvi se tren sam prestravio nad svojom smjelošću. Ta konačno — jučer joj je on doduše priskočio u pomoć, ali danas je ona bila dvorska gospođica, a on običan mladić iz naroda.

Medjutim ona mu je prijazno i bez imalo oholosti kimnula za odgovor. Tada je i on, kao što su to učinili i drugi, popošao komadić puta uz nju, te joj šapćući dobacio nekoliko rieči...

Sat kasnije su se sastali na skrovitom mjestu mravinjaka. Tu joj je izpričao svoje doživljaje, a ona je brbljala o svojima.

Bio je to upravo divan sastanak, tako divan, da ga se Bucko kasnije uviek još spominjao. A pri tom se sav blažen smješkao, i ne znajući, što se s njim zbiva.

Pri koncu su se međusobno još vrlo nježno pogladili ticalima i onda se razstali, ali dogovorili su se, gdje će se ponovno sastati...

I sve je to bilo neizmjerno, neopisivo liepo — —

A onda, kad je Bucko ostao sam i sve promislio, opet mu se u mislima pojavila golema čežnja za sunčanim svietom tamo vani.

Zadovoljan sam sa sobom i s radom, koji je obavio toga dana, mumljao je sam sebi.

»Odgoda ne znači propast.«

Tako se tješio, kad je kasno u večer pošao na počinak. Vani su sada po svoj prilici svjetlucale i blistale zviezde, o kojima mu je majka znala prije pričati mnogo liepih priča, a podsjećale su ga još na ljepše prizore.

»Sjutra!« tješio se on — »sjutra!«

U tim je ugodnim mislima zaspao.

Drugog ga jutra probudi čudno praskanje i pljuskanje, što se odozgo srušilo na gniezdo. U mravinjaku je vladala neugodna sparina, a zrak je bio maglovit i zgusnut, dok su mravi na sve strane trčali i jurili.

Brže bolje skoči na noge, da dozna, što je razlog tom nemiru. Zadržao je jednu radnicu, koja je upravo htjela šmignuti mimo njega.

»Molim te, daj mi malo meda iz tvoje guše, nisam još ništa pojeo.«

»Ni ja«, izkesi se ona na nj i odklima dalje.

»Neuljudna li stvora«, izgrdi ju Bucko. »Ovakve neprijaznosti nisam doživio u svem svojem životu.«

Odmah se obratio drugom mravu s istom molbom.

»Zar ne vidiš, da nemam vremena, što više da ne znam, gdje mi je glava?!« odvratio je ovaj i skoknuo gore u hodnik.

A isto je Bucko doživio kod cielog niza pokušaja.

Napokon je naišao na jednu radnicu, kojoj je ponestalo daha.

»Što je to zapravo?« upita je on. »Čitav je mravinjak kao izvan sebe.«

»Zar ne čuješ, kako vani lieva kiša? Ako ne prestane, promočit će nam sve, poplavit će nam jaja i djecu.«

»A što tu treba učiniti?« I Bucko se zabrinuo.

»Ne baš mnogo!« odgovori radnica zbunjeno. »Svu djecu, jaja, ličinke i čahure nosimo u najdublje sobe i dvorane kuće, dokle kiša ne može prodrieti. Ali to je težak i naporan posao. Više nego jedno mlado ne možeš odjednom ponieti. A imamo ih nekoliko tisuća komada. Osim toga — i nema toliko suhih prostorija.« Ona uzdahne. »Jao opet će nas snaći velika, velika nesreća, mnogi, mnogi će naći smrt u vodi — pa onda prehlade, upale pluća i sijaset bolesti, koje se porode iz takvog ružnog nevremena — teški će jadi navaliti na nas poslije te poplave — — teški, gorki jadi!«

Opet uzdahne, da je Bucku srdce zakrvarilo. Bio bi ju rado utješio, ali nije znao, kako da to učini. Odkako je

bio živ nije doživio takve nesreće. Zaludu je kopao po mislima.

»Znaš li što, radnice«, reče konačno, »ti bi mi mogla učiniti uslugu pa mi dati kapljicu meda. Onda ću ti pomoći, nosit ću s tobom djecu.«

Radnica je stala još ganutljivije jadikovati.

»To je upravo ona druga nesreća, koju donosi kiša. Sad ćemo svi morati gladovati — svi. Nitko ne smije van, jer bi ga odniela voda. Po cvieću ne ćemo moći tražiti hrane — bit će to nesnosno doba!«

»Da, imaš pravo — nesnosno doba«, pridruži se sada i Bucko njezinoj jadikovci. U želudcu mu je sve bilo prazno, izgubio je svaku volju za život.

Spopala ga je sjeta, te nije ni primietio, kako se radnica pokupila, otišla za svojim poslom, a njega prepustila njegovim mislima .

»Dobro jutro, Bucko!« oglasi se iznenada posve blizu nečiji glas. On se preplašen okrenu i izbeči oči u zadovoljno, nasmijano lice svoga starog prijatelja, glavonje.

»Dobro jutro, dobri Kilone«, odvrati tužno. »Nesnosno je to doba — zar ne?«

»Kako to?« obiestno će Kilon.

»Pa kiša pada!«

»Da! ali ti sjediš na suhom. Dodji, upravo nemam nikakvog posla, prošetat ćemo se po mravinjaku.«

»Ta tu ja sada poznajem već sve!« slegne Bucko ticalima. »Tu nema više ništa novoga.«

»Toga ne bi smio reći, ti mali prco. Ali kad je danas tako ružan dan, pokazat ću ti nešto neobično žalostno.«

»A ja ne ću da gledam ništa žalostno«, zareži Bucko.

»Onda ćeš ostati tikvan kroz sav život!« ukori ga Kilon.

To je djelovalo.

»Kad baš hoćeš«, popusti mali, »hajde, mogli bismo se prošetati.«

I obojica se uputiše na šetnju.

Izpostavilo se, da glavonja nije previše obećao. Bucko je svagdje malo popostao i sve pogledao. Bilo je još mnogo zanimljivih stvari u mravinjaku. To je morao priznati.

Prošli su i mimo kraljicu Akuntu. Obojica ju pozdraviše sa strahopoštovanjem. Upravo je počela leći jaja. Već ih je desetak izlegla. Pri tom su joj pomagale radnice koje su odmah preuzimale jaja, te ih maknule na stranu i odmah stale lizati.

»Reci der, Kilone, zašto to čine?« upita Bucko.

»To ti je posve razumljivo. Jajašca imadu vrlo tanku lupinu, pa bi se zasušila, da ih ne ližu. Osim toga prodre u njih i nešto hrane, koja je radnicama ostala u ustima od njihova obroka. Tako hrane one za život nesposobne životinjice u jajetu. Pogledaj samo, pa ćeš vidjeti, da jaja rastu — i to dolazi od lizanja —«

Mali krikne od straha.

»Gledaj, gledaj!« viknuo je sav potresen.

»A što?« začudi se Kilon.

»Zar ne vidiš? Tamo! Kraljicu! Eno trči za radnicama, koje odnose jaja, gazi po tim dugoljastim stvarčicama, i izpija ih. Brrr! To je surovo.«

»Pst«, opomenu ga Kilon. »Tako ne smiješ govoriti. To se ne pristoji!«

»Pa to je istina!« zaprkosi mali.

»Lagati doduše ne smiješ«, pouči ga glavonja, »ali sve što je istina, ne smiješ reći, ako time škodiš sebi ili vriedjaš drugoga.«

»Da, ali ona ne bi smjela jesti svoju djecu!«

»Ma to je kod nas običaj«, utješi ga Kilon. »Kad bismo sačuvali sva jaja, izleglo bi se previše mladih. A za to nemamo ni mjesta ni hrane. Idi tamo, pa zatraži i ti jedno jaje. Ti valjda još nisi doručkovao. To ti je slastan zalogaj.«

»Ne, toga ne ću!« zatrese se Bucko. »Radije ću pokazati, da sam mužkarac i da mogu izdržati glad.«

»E pa dobro, onda idemo dalje«, pozove ga glavonja — i oni se uputiše dublje u gniezdo.

»Aha«, razblaži se mali, »ovdje je ugodno i toplo, da ne može biti ljepše.«

»To je prostor za čahure«, razjasni mu Kilon. »Jaja i mlade ličinke trebaju više vlage za razvitak. Zato je tamo hladnije — odmah ćemo otići i do njih — dok čahure trebaju suh topao zrak, jer se u njem najbolje razvijaju. Griju ga tako, da sve ulaze zatvore, te vjetar ne može prodrieti unutra, a onda mravi puštaju sami iz svoga tiela sav višak topline.«

»Veličanstven izum«, zanio se mali. »Oni na svietu nisu kadri, da nas u tom dostignu.«

Izprćio se, kao da je to njegovo djelo. A Kilonu se toliko svidio njegov oduševljeni učenik, da ga dalje nije htio srditi.

Ušli su u novu prostoriju.

»Sada dolazi ono, što sam ti htio pokazati.«

Bucko osjeti kao da ga je ovio omamljivi oblak.

»To je naša spilja opačina!« razjasni Kilon s gorkom porugom.

Bucko nakrivi lice i zatvori oči duboko dišući.

»Ovdje čudno miriše. Osjećam neki sladki, omamljivi miris. — Što je to?«

»Dodji bliže!«

Već im je u susret dopuzao kukac čudna oblika, uljudno im se poklonio i obratio Bucku.

»Ja sam Atemeles!« predstavio se.

»Čuvaj se ovog licemjernog lupeža!« brzo ga opomenu Kilon. »To je naš najopasniji neprijatelj.«

Bucko osjeti kao da ga je ovio omamljivi oblak.

»Divno je to!« dahne sav uzhićen.

»Zar ne?« potvrdi Atemeles ponosno i približi se svojoj žrtvi.

Bucko ga onjuši: »Kakav je to osvježujući miris, koji ti širiš? Čini mi se, kao da sam preporodjen. Rekao bih, da na svietu nema ničega, što bih s time mogao uz-

porediti. Šarene mi se i milovidne slike i sni javljaju pred očima . . .«

»Eto vidiš«, odgovori kukac licemjerno. »Pogledaj mi na ledja.«

Mali posluša njegov savjet.

»A što da gledam?« upita on.

»Vidiš li tamo desno i lievo uz bočne šavove moga oklopa ona tri čuperka dlačica?«

»Dakako.«

»Potresi ih malo«, ponuka ga Atemeles laskavo.

»Ne smijem!«

»Smiješ«, reče Kilon, koji je pomno pazio na svoga štićenika

Bucko pristupi bliže. Napast ga je gonila, da upozna nešto novo --

Plaho i oprezno potrza jedan čuperak.

U lice mu udari oblak mirisa. Još omamljiviji nego prije, kad je taj miris udisao samo iz daleka.

»Smijem li još jednom?« zamuca sav očaran.

»Molim liepo, izvoli!« reče Atemeles pokorno.

Bucko potrza. Spopade ga neka opojnost, gotovo da je izgubio sviest. Divnog li mirisa, koji kao da prožima, zarobljuje čitavo tielo! Zapao je u njegove neodoljive okove. Ugodne su mu predočbe zalebdjele u mislima — opijao se sve jače, sve čeznutljivije — izgubio je snagu, da se tomu opre, da na drugo misli osim na taj čarobni miris —

Oćutio je, kako ga ostavljaju sile — — odavno se nije zadovoljavao potrzavanjem. Ticala su mu drhtala, treperila od požude. Stao je lakomo lizati čuperke — nije se više mogao oteti . . .

A u mrak njegovih misli prodirao je šapat kukca, koji ga je mamio, ulagujući mu se:

»A sada, braco mrave, učinit ćeš mi uslugu, posve malu uslugu.«

»Sve što hoćeš«, dahne lakoumni mladac. »Samo me

pusti da još malo kopam po tvojim čupercima — samo još mrvicu...«

»Od srdca rado«, obeća mu Atemeles, »ali najprije da napravimo naš posao.«

»Posao?« začuđeno će Bucko.

»Dakako!« stade mu se ulagivati kukac. »Ljubav za ljubav. Ja ti danas naime nisam još ništa jeo. Deder skokni brže van i donesi mi nekoliko mravljih jaja — ali sasvim svježih — ili nekoliko mastnih ličinaka — onda smiješ čupkati, koliko te volja.«

»Zbilja, smijem?« klikne ludi, mali mravac. »Za to ću učiniti sve, štogod zatražiš. Za taj bih ti divni užitak prodao i svoj život!«

»Ne hvala!« odmahne kukac. »Ti si mi već prestar, preživ. Najbolje idu u slast svježe snesena jaja, a konačno nisu ni ličinke na odmet, kad nema ništa boljega — ali pečenku gotovo dorasla mrava jedva ćeš probaviti. U ostalom na njoj bih mogao skrhati i zube..«

Bucko nije više znao, što govori.

»Kako ti drago«, prošapće on. »Odmah ću ti donieti nekoliko poslastica. Svejedno je, da li će jaja pojesti radnice ili ćeš ih posrkati ti...«

»Mare za to jaja«, prekide ga neustrašivi Atemeles. »Idi samo, idi! Gladan sam, samo da ne svisnem.«

Nestrpljivo izgura mladca van.

»Ali ja ću opet smjeti po tvojim čupercima kopati!« zamoli ga mravac odilazeći.

»Da-da-da!« vikne za njim kukac. A onda se uz dubok naklon obrati Kilonu.

»Ako izvoliš, možeš i ti malo lizati. Ima još na pretek i za te miomirisa.«

»Prokleta dangubo!« izkesi se na nj glavonja sav uzkipio od biesa. »Tornjaj mi se izpred očiju, jer ću te inače prikliještiti mojim čeljustima i pričepiti ti glavu, da će ti znati duša.«

Pri tom se brže okrene i pohrli za svojim štićenikom, kojega je zatekao tik pred ulazom u spilju opačina.

Uhvatio se za svoju smućenu glavu. Pred njim je ležalo nekoliko jaja, koja je odnekale donio.

»Što ćeš s tim?« otrese se na maloga drhćući od gnjeva.

»Ta moram ih odnieti Atemelesu«, zamuca on. A onda nastavi kao da se želi izpričati: »Obećao sam mu. Dužan sam mu.«

Kilon se jedva suzdržao, tako je uzplamtio od srčbe.

»Zar te nije stid, Bucko? Za volju trenutačnom užitku, koji je štetan zdravlju, postao si tatom — ubojicom svoje malene braće i sestara. Toga nisam o tebi mislio.«

»Ali ja sam mu obećao«, izpriča se on i pokuša, da se progura mimo Kilona.

»Da si mi ostao ovdje«, zagrmi na nj čuvar i pograbi ga za stražnju nogu. »Ja sam mislio, da želiš postati muž, — a kad tamo ti si baba. Onaj miris unutra na kukcu najveća je opasnost za nas mrave. Ni medo Jurumi ni čovjek Fernardo, koji krade naša jaja, nije tako opasan kao podmukli otrov toga Atemelesa, za koji žrtvujemo našu snagu i odpornost, pa i život naše dječice.«

Brže bolje je nekoliko puta provukao ticala izmedju četkica na prednjim nogama jer su se poremetila za dugog mu srditog govora, a onda je grdio dalje.

»Možda si prije već i sam primietio. Spilja je opačina bila dubkom puna mrava, koji traže zabave kod Atemelesa i njegovih drugova; oni razaraju svoju snagu, postaju žrtvom pošasti i zanemaruju svoje dužnosti. Bolest im zarazuje krv. Oni žrtvuju svoju djecu, samo da se mogu odati užitku. Već vidim čas, kad ćemo svi mi propasti krivnjom tih naših gostiju, upravo onako, kako to priča naša plemenita kraljica Akunta iz doba svoga robstva o ljudima, koji isto tako po opijskim i absintskim spiljama, opijajući se alkoholom i podajući se sličnim opačinama, koje im raztvaraju mozak, zatiru svoju snagu i životne radosti.«

Odjednom je gurnuo Bucka u rebra.

»Miči se — odnesi jaja onamo, gdje si ih našao!«

Bucko se opirao, otimao. Toliko ga je već omamio podmukli miris otrova. Ali nikako da umakne čuvaru s debelom glavom. Težka se srdca napokon odrekao Atemelesove spilje i njezinih napasti . . .

Kilon mu stade dalje govoriti: »Nisam te vodao naokolo, da omlitaviš i da odsrljaš u propast, nego da ti pokažem opasnosti, koje na tebe vrebaju — da se naučiš, kako ćeš izbjeći i kada ćeš ih se kloniti. Sad mi pruži svoja ticala i obećaj, da nikad više ne ćeš poći tamo dolje u spilju opačina.«

»To mi nije ni na kraj pameti!« zaprkosio je mladi mrav.

Pošli su dalje niemi i zlovoljni.

Vani je prestala curiti kiša. Kilon je poveo svoga malog prijatelja, kojega je dalje volio i pored njegove tvrdoglavosti, pred ulaz u mravlje gniezdo. Divan bistar zrak zastruji oko Buckove šumave glave. Od bujne trave nije doduše mogao pregledati ni okoliša. Ali nad njim je zablistao komadić krasnog, nebeskog svoda, modar, jasan i svietao, prodirući mu svojim zrakama do u dno srdca.

Iznenada mu se u duši pojavi mili nježni djevičanski lik Madice.

Da ga je čas prije vidjela! Onako omlitavjela, onako nemuževna!

Sav se stresao. Zgadio se nad samim sobom.

»Kradljivac ličinaka! Ja — ubojica djece! Uh, strašno!«

Tako je nizko spao, da nije više prezao ni pred najprostijim zločinom.

Nije ga stajalo ni mnogo truda, da zamisli, kakav će sud Madica sebi stvoriti o takvim opačinama. Ne bi ga više ni pogledala. Ona, koja je jednom htjela postati majkom novog mravljeg roda, pa da bude prijateljicom mrava, koji se ogriešio o svoje pleme.

Ta velika je razlika, ako sieda Akunta pojede dio svojih jaja, da ostane snažna i čila, kako bi mogla nova snieti, ili ako on . . . iz puste pohote . . . Uh!!

I u njem je pobiedilo ono čisto, što se probudilo pri pomisli na malu princesu.

Postepeno je izčeznula njegova omamljenost, njegov prkos, njegova tvrdoglavost.

»Mi bismo morali naprosto iztriebiti tu mirisavu bagru — sve po redu«, reče on nakon nekog vremena i pokuša, da pogledom izmoli oproštenje u Kilona.

»Da! Morali bismo!« progundja ovaj čangrizavo. »Ali što da radimo? Jedan ili drugi ima doduše toliko snage, da se opre tom sladkom otrovu. Ali ništa nije kadar poduzeti protiv tisuću drugih, koji su za njim ludi. Iznesi samo jednom priedlog — nabost će te na svoje žalce, zgaziti i raztrgati, kad bi ih htio spriečiti u njihovu poroku, koji skupo plaćaju, žrtvujući svoju djecu.«

Tužno je poniknuo glavom — ta Bucko je bio najbolji primjer za izpravnost njegova shvaćanja.

»Nego čudim se«, reče ovaj plaho, »da nas već odavno nisu požderali — da još uobće ima mrava radnika kraj nezasitne proždrljivosti tih hulja.«

Kilonovim zabrinutim licem opet prodje malen tračak nade. Kratko se nasmijao.

»To ne biva nipošto zaslugom naše braće i sestara, niti njihovom pomnjom. Ja ću ti odati, kako do toga dolazi. Ti znaš, da radnice naše čahure neprestano prenose iz jednog kata u drugi — uviek u onaj sloj, gdje je najtoplije i najbolje suho. Samo tako mogu uspievati. — Istu ljubav izkazuju i čahurama mirisnih kukaca, a na taj način . . .«

»A na taj način?« upita Bucko bez daha.

»A na taj način ubijaju svoje gojence.«

»Kako to?« Mali nije mogao dosta da se načudi.

»Posve jednostavno,« nastavi Kilon prepredeno. »Malene su čahure kukaca umotane u nježno, riedko predivo, a ovo je djelomice prilieplјeno uz podlogu, da ih bolje čuva. Brižne mravlje radnice, koje žele ugoditi kako bolje znadu potomcima svojih mirisavih darovatelja užitaka, kako bi se samo bolje razvili i kasnije isto ona-

ko divno mirisali kao i njihovi roditelji, postupaju s tim tuđim čahurama upravo kao i sa svojima, pa ih tegle s jednog mjesta na drugo — uzbrdo, nizbrdo po svim hodnicima — iznose ih na zrak, unose unutra u gniezdo. Pri tom se raztvori ono fino predivo, na suncu se čahura osuši, a mlado jadno ugine!«

Nakesio se od zadovoljstva.

»Tako postaje skrb štićenicima zlim udesom, a nama — spasom. Hej, kad bi naše radnice slutile, kako su glupe, glupe do neba! Ali Kvandrutebek ih je na njihovu sreću učinio sliepima. Da! čudotvorno je veliki duh uredio život svojih potomaka.«

Bucka se duboko kosnula ta priča.

Tronut je glavonji pružio svoje ticalo i prošaptao:

»Oprosti mi, što sam malo prije bio onako nepristojan. Obećajem ti na poštenu rieč: Nikada ne ću podleći toj napasti. Nikad me više u životu ne će zavesti varalica Atemeles niti ikoji od njegovih drugova!«

Kilon ga potrepta.

»Tako je pravo, moj mladiću. Time si pokazao, da si hrabar i da ti je srdce na pravom mjestu. Bit će još jednom od tebe vriedan momak. Nisu naime jaki oni, koji imaju srčanosti da počine kakvu gadost, nego oni, koji su toliko muževni da se odhrvaju njezinim napastima.«

NOĆNI IZLET

Iza kišnog je prijepodneva došlo vedro sunčano poslijepodne, a onda i jasna zvjezdana noć. Mlaki je povjetarac zapirio poljima, milijući ih i osvježujući. Bila je to zaista noć, koja je svojom ljepotom i ubavošću pružala stotinu užitaka onome, što ju je htio provesti pod vedrim nebom.

Tihi se šapat širio oko drveća, na kojem su se u lakom lahoru listovi i listići, grane i grančice zadirkivale, doticale i trljaje, samo da ostanu budne, a pri tom su stvarale vlastitu, nježnu glasbu, koju su same uglasbile.

Tek tu i tamo je jeknuo iz daljine zov ptice, koja se probudila, ili krik divlje životinje, što je pasla na sočnim livadama ili preživala.

I u gniezdu je mrava još uviek vladao nesmiren život. Ovakva je noć kao stvorena za malen izlet u najbližu okolicu, a uzput su mogli dovući kući novih zaliha meda. Već se naime polako približavala zima, a nitko nije mogao znati, kako će još dugo moći tumarati vani po zemlji, ugrijanoj od dnevnog sunca, švrljati kroz visoku mirisavu travu, uzduž šarenog, sladkog slastnog cvieća.

I Bucko je sav začuđen i udivljen u svojoj podsviesti nešto osjetio: Neka je dobrostiva sudbina nadarila njegove plemenite drugove milostivim darom, te su sve dogadjaje promatrali i sredjivali tako, da su se unutarnjim doživljajima prilagodjivali i vanjski. Oni su bili pravi majstori na svakom području, kad je trebalo do dna izkapiti čašu duševnih razpoloženja, a čuvstveni život uroniti u sve slasti ovog divnog svieta, kako ih sebi znade u mašti stvoriti očaran, zahvalan osjećaj, koji je željan gledanja — a još veći majstori, jer su znali te najtajnije titraje svoje uzbudjene mašte prilagoditi stvarnosti, koja je često puta pružala vrlo malo povoda pjesničkom poletu. A takvi su svi bili u njegovu rodu. Pa ni u onom od svieta posve udaljenom sanjarenju nisu ni na tren oka smetnuli s uma zahtjeva i tegoba života, svagdje su doveli u sklad ugodno s koristnim. To ih je prirodno svojstvo učinilo najsretnijim stvorovima pod kapom nebeskom.

Stoga je nekoliko mrava smjesta stvorilo odluku, da noću podju na šetnju i da upodpune zalihe meda.

Bucko nije pravo znao, tko je bio začetnik te namisli. Kad je kasnije razmišljao, sjetio se, da se sve to odigralo ovako:

Debela radnica Mauka, koja je i pored svoje sanjarske prirode gajila strastvenu čežnju za svježim medom, zaustavila se na časak pri ulazu u mravlju tvrdjavu i

povirila u noć, gore k preliepim svjetiljčicama na zvjezdanom nebu, gdje se sve tako iskrilo i blistalo, da ju je obuzeo čudan osjećaj.

Odjednom joj je sinula ona prava misao. Brzo se riešila i odpuzala natrag u gniezdo, te se porazgovorila sa svojim najboljim prijateljicama. One kao da u prvi mah nisu imale prave volje, da izidju na izlet. Bit će da su se bojale prehlade.

Ali konačno ih je Mauka uvjerila. I smjesta je stala trčati i skakutati zajedno sa svojim prijateljicama od mrava do mrava, izmjenjujući s njima rieči ticalima, a pogdjekoju je uporniju malo klopila po glavi, dobre je znanice gurnula pod rebra, da ih osokoli, dok konačno medju svim radnicama nije nastalo vedro oduševljenje. Poredale su se u dugu povorku i stupkajući pošle na noćni izlet.

Bucko je za tu večer urekao sastanak s Madicom. Upravo su se našli na svojem uobičajenom mjestu, te stali ćaskati i šaliti se, kad li ugledaše Mauku s njezinim jatom.

Bucku je lupalo srdce u grudima. Tako mu Kvandrutebeka! Što je divno bilo, kad je ovdje brbljao sa sladkom Madicom i obasipao ju ljubaznim riečima, a pri tom promatrao, kako je ona stidljivo obarala pogled, a ipak nije mogla zatajiti dojma, kako joj godi vitežtvo njezina prijatelja. Ali koliko je god dražestan bio u duši mu taj uzbudljivi, slastni osjećaj, koji je postajao sve čarniji i blaženiji pri svakom susretu i pri svakoj intimnoj rieči — ipak se nije mogao oteti izrazu duboke tuge, gledajući za onima, što su tamo jedna za drugom smjele poći na put po svietu, za kojim je bezgranično žudio.

Madica kao da je pogodila, na što on misli:

»Ta podji s njima!« ponukala je Bucka, osjećajući, kako joj je težko pri duši, kad mu daje savjet, koji bi za danas značio razstanak.

»Samo ako i ti podješ!« zamoli ju mladić.

Ona strese glavom:

»Ne smijem.«

»Glupost!« stade ju Bucko nagovarati. »Što te briga! Ta to nije zabranjeno. Ono, što smiju mnogi drugi, smijemo i mi. A naši roditelji imadu posve pravo kad ne smatraju nikakvim griehom, ako jednom momak i djevojka zajedno podju na izlet. Tako će se tek pravo upoznati« — doda on poput mudra starca — »kako bih inače kasnije — prigodom svatbenog lieta — mogao izabrati pravu družicu, kad ne bih prije toga imao prilike, da ju upoznam?«

Ali Madica se nije dala sklonuti.

»Idi ti samo, idi!« gonila ga je ona. »Inače ćeš zakasniti.«

Još jednom je Bucko pokušao, ne bi li je nagovorio. Zaludu!

A kad je opazio, da je nestalo posljednjeg mrava u Maukinoj povorci, nije mogao više izdržati. Srdačno je svojim ticalima protrljao Madičina, oprostio se i zakliktavši pojurio za drugima.

Koračali su jedan za drugim. Vodstvo je preuzela Mauka, jer je ona već prije par dana, tumarajući sama naokolo, izvidila cieli kraj i točno znala, gdje ima najboljega meda. Za njom je stupalo čitavo jato njezinih pristaša, a ove je sliedila vojska običnih izletnika, na koncu je išao Bucko, koga doduše nitko nije pozvao, da im se pridruži, ali zato ga je želja za znanjem još jačom silom gonila napried.

Divne li noći!

Bucku je svu dušu izpunio osjećaj bezimenog tronuća, pobožnog divljenja, punog strahopoštovanja.

To je dakle bio taj sviet — taj veliki sviet!

Bio bi zakliktao, zagalamio od blaženstva, da ga nije svladao čar onoga trenutka i primorao da pokorno šuti.

Ravno se pred njima dizao mjesec — velika, okrugla ploča, kojoj kao da se rub prelievao i raztvarao u tamnom plavilu neba. Zastrt lakim, providnim zlatnim ve-

lom stajao je tamo gore na straži — nepomičan, pravilan, veličanstven.

Oko Bucka se talasala visoka trava, dižući se u vis za nekoliko mravljih dužina, jedna se stabljika trljala o drugu, šaputajući u mlakom noćnom povjetarcu, kao da jedna drugoj naviešta ono neizkazano čuvstvo, koje joj obuzimlje dušu i izpunja ju do vrha.

Crne su se stabljike i peteljke cvjetova dizale put svjetlijeg neba i zavile zemlju u stovrstni, tisućuvrstni miomiris.

Kukci su šuškali tiho zujeći krilima, negdje je zašuštao miš, a tu i tamo je u daljini skočila prestrašena antilopa — zakrieštala papiga — zapućpurio jedan carić — za njim drugi — desetak, dvadesetak odjednom. A u sve to se umiešala pospana, zamišljena uspavanka osamljenog cvrčka...

Bucko nije mogao izdržati na kraju povorke. Među prvima se je morao naći, da se u neku ruku kao prvi naužije svih tih krasota. Niemo je koračao pored Mauke. A malo po malo pa se upustiše u razgovor.

Ona je bila mravica srednjih godina, vidjela je već štošta u svietu, a i naslušala se priča o mnogim važnim stvarima, te je sabrala čitavo blago životnog izkustva. Tako je malom mravcu ovaj izlet bio dvostrukim užitkom, jer mu nije pružio sliku samo o tisućama i tisućama čudesa nieme, duboke ljetne noći, nego mu dopustio da zaviri u rječite tajne žene, pune plemnitih misli.

Na časak je mjesec utonuo među oblake. Sad je izpuzao opet u novom još ljepšem sjaju i zagledao se putnicima ravno u lice. A Buckovom se dušom razplamsalo sve veće oduševljenje, kad je gledao, kako se u kraljevskom sjaju polako vere uz nebo i sve preplavljuje sladkim, mekim svietlom.

Zlatno se caklilo mjeseca pretvorilo u srebrnasto titranje. A drveće i grmlje se prevuklo srebrnastim blistavilom, koje je obrubljivao njegov odsjev.

Bucka je oduševila i sigurnost, kojom je Mauka vodila povorku. Jer u travi je zapravo bilo prilično mračno, a kadkada su im vlati tako zasjenile put, da ni ona kao ni on na hipove nisu vidjeli ni traga mjesecu ili zviezdama. Ona mu to raztumači:

»Vidiš, mladiću, ja sam ovuda prošla već prije par dana. Tu ti je onda svuda zapelo malo traga od mirisa moga tiela, mrvice toga mirisa — mi mravi to nazivamo ‚njuhom'. Ja samo moram ticalima napipati taj miris, pa ne mogu zabluditi.«

Popeli su se na humak, odakle im se pružio liep vidik. Mauka zastade, da na časak odahne. U dugom nizu pratnje nastade u prvi mah maleno komešanje. Onda se zaustaviše i drugi mravi, te i oni odpočinuše.

Mauka pokaza ticalima napried i razjasni Bucku:

»Tamo prieko, nije ni daleko odavle, leži grm hrasta, koji sam izabrala našim ciljem. Sad se moramo još samo uzverati uz ovu uzvisinu, na kojoj je prije mnogo stotina godina junačko i plemenito pleme Acteka sagradilo piramidu Ksohikalko, što se diže u dva reda. Mi ćemo njom proći na jednoj strani. Ono, što tamo vidiš u najvećoj udaljenosti, ono su dva visoka snieżna brda Popokatepetl i Ictacihuatl, blizu kojih su se nalazili sveti gradovi Acteka, koje su opljačkali i razorili podmukli Španjolci. Treba naime da znaš ovo: ljudi su u svom razvitku još daleko zaostali za nama mravima. Kod nas vriedi kao osnovni uvjet svega zajedničkog života, da mi medjusobno moramo izbjegavati svaku neslogu. Svadljivaca i narušitelja mira medju nama nema. Jedan mrav drugome ne će ništa oteti, jedan ne teži za tim, da vlada nad drugima, svi su medjusobno prijazni, susretljivi i vjerni. Samo tako imademo dovoljno snage, da se branimo protiv naših neprijatelja drugoga roda — na primjer protiv mrava-razbojnika, koje ti u ostalom poznaješ.«

Mauka se zamišljeno zagledala nekuda daleko, a onda je nastavila:

»A medju ljudima, tu ti vlada vječna svadja i nemir.

I kod nas su Španjolci iz pohlepe za plienom i škrtosti iztriebili velik i plemenit narod do posljednjeg čovjeka. A hoćeš li da ti reknem, što je izvor svoj toj nevolji? Ljudi ne vole raditi. Većina ih radi samo zato, da ne padne u biedu, da ne skapa od gladi, ili pod silu. Tko se kod njih može odati lienosti, taj to i čini. Ljudi ne znaju, kakav blagoslov nosi dragovoljni rad, koji se ne vrši ni na čiju zapovied, kao što si to naučio kod nas i kao što to vidiš svakog dana. Oni su u tom pogledu još daleko zaostali u duševnom razvitku. Možeš li ti to sebi zamisliti, Bucko? Oni što više stvaraju velika družtva, samo da se medjusobno mogu pomagati i podupirati u neradu i ljenčarenju. Ljudi bi trebali k nama doći u školu.«

Bucko joj htjede odgovoriti i koješta ju izpitati, ali Mauka je već dala znak, da nastave put, a kako je put postao tegobniji, jer je vodio preko ruševina stare piramide Ksohikalko, na kojem se lako mogla omaknuti noga i unesrećiti svakoga, koji nije pazio, kuda stupa, morao se zasada zadovoljiti i onim, što je čuo.

Domalo je to veranje postalo dosta naporno za njegove nožice, nenavikle takvom putovanju, tako te je jedva mogao držati korak s Maukom.

Bio je sav blažen, kad je Mauka napokon dala znak, da stanu.

Pred njima se razraslo gusto grmlje kržljavih hrastova, s kojih je noćni povjetarac raznosio nježan sladak miris meda, da se svima nasmijalo srdce u grudima.

Mauka se dogovorila s vojskom, kako će se za posao razpodieliti u pojedine odjele, kako će poduzeti juriš na najbliže žbunove, da poberu zalihe meda.

Njezin se mladi pratilac zadržao u najbližoj joj blizini, jer je bio uvjeren, da će tako moći najviše naučiti.

I za čas su čete, svaka od nekoliko stotina mrava, nasrnule na hrastiće.

Hej! što je to bilo veselo, kad su se stali verati uz hrapavu, četinjavu koru. Mali je mislio, da je takvo uzpinjanje mnogo teže. Ali malene su mu nožice svuda

našle bilo kakvo uporište, tako da se je do lišća popeo udobno kao po stubama, a onda zamaknuo u krošnju, koja je tiho šaputala oblivena srebrnim mjesečevim zrakama.

A na tom dugoljastom lišću, zaobljenih zubaca i tupih rubova, naslagao se med — preobilje meda, gustog meda, da je Bucko zaniemio od iznenadjenja. Ovako nešto nije držao mogućim.

Brže bolje priskoči bliže, stade lickati i kušati, žvakati i žderati, dok nije trbuh natrpao slastnim nektarom, te je mislio, da će prsnuti.

Mauka se zadržala blizu njega. I ona je doduše pogdjekoju kapljicu srknula svojim uzhićenim jezikom, da utaži svoju proždrljivost i požudu, ali ipak je poput brižnih mrava, koji uviek misle na budućnost, veći dio strpala u svoju žvaticu, da ga prispremi za crne dane.

Njezin je mali prijatelj mljaskao jezikom i neprestano gurao u usta med, tako da su mu nabrekli obrazi. A pri tom je ipak dospio da upita:

»Reci mi, draga Mauka, odakle se na drveću stvara toliko obilje nektara?«

Radnica se zamisli, a onda stade pričati:

»Kako zapravo nastaje med na hrastovom lišću, toga ne bi znao reći nijedan mrav, osim kad bi bio mudar poput velikoga duha. To ti je golemo čudo. Nitko ga ne zna protumačiti. Zagrizeš li naime u hrastov list i okusiš njegov sok, vidjet ćeš, da je odurno gorak. — Bit će da si već primietio, kako nektar ne leži na samom listu, nego se naslagao oko oblih loptica, koje na njem vise. To su tako zvane šišarke. Čuvaj se, da ne zagrizeš u jednu od njih, jer one su jako otrovne i mogu smjesta usmrtiti svakog malog mrava.«

»A kako nastaju šišarke?« prekide ju Bucko željan, da i to dozna.

»To baš hoću da ti pričam,« nastavi Mauka marljivo. »Postoji naime jedna vrst osa, koje se zovu šiškarice.

Taj zareznik leti s lista na list i zabode u svaki svoj žalac.«

Tihim glasom, koji je odavao pobožni strah, stala mu je tumačiti, kako list nastoji izliečiti ranu, pa zato pusti mrvicu krvnog soka, koji se zgusne u ljepljivu tvar, a u tu tvar šiškarica snese poslije svoja jajašca. — I ona naime želi, da joj se narode dječica, baš kao i mravi, ili kako to žele sva živa stvorenja, koja zdravo misle. A ona se ljepljiva tvar sve više razbubri, dok podpuno ne prekrije jajašca šiškarice, te postepeno i dalje raste, dok ne nastanu loptice šišaraka.

»Čudna je to priča!« divio se Bucko.

»Čekaj, još nije gotova. Sad naime dolazi tek ono najčudnovatije,« stade mu Mauka dalje razglabati. »Kada u šišarci iz jajašca izmilji mlada osina ličinka, počne se razvijati u svom liepom skrovištu zaštićena korom loptice, od toga stanu šišarke malo po malo puštati znoj. A kapljica znoja, to ti je nektar, kojim se sada nasladjujemo, kojim se uobće hranimo...«

Ona zašuti i podje niemo dobar komad puta dalje. Ni Bucko se ne usudi progovoriti.

Napokon podiže Mauka opet glavu i okrene ju prema svojem pratiocu.

»Možda je moja misao drzka,« reče ona, »ali nikako se je ne mogu otresti, da je naime veliki duh Kvandrutebek šiškarice i hrašće stvorio samo zato, da na njem može rasti med za nas mrave.«

»Svakako!« potvrdi Bucko. »Ta mi smo gospodari svieta. Čitav sviet postoji samo poradi nas. «

Medjutim nije bio posve uvjeren, da li je ovo njegovo mišljenje bilo izpravno. Možda ima na svietu i nešto više nego li su mravi. Jurumi i Fernando nikako; jer oni su bili samo silniji i jači, ali ne bolji, a njih je uobće bilo manje nego li mrava. Ali nešto nevidljivo, sveto, što je neopaženo upravljalo svim na svietu, a poznato samo Kvandrutebeku. Samo njemu!

U tom je nepoznatom možda počivao posljednji smisao svega obstanka.

Mali je mrav uzbudjen časak razmišljao. Kako je čudovita ta zemlja. Kamogod pogledaš, svagdje nalaziš nešto novoga, neočekivanoga, neraztumačivoga. Ovako veličanstvenom je sebi nije ni zamislio, premda su mu o njoj svega i svašta pričali, premda je o njoj sebi stvarao sanjarske predodbe.

Nema druge, u buduće mora dobro nabrusiti ticala, da otvorenih očiju sliep ne probježi mimo čudesa, koja ga susreću na svakom pedlju puta.

»A znaš li ti zapravo, draga Mauko,« zapita on napokon zamišljeno, »zašto se hrastovi trude, da nam toliko ugode? Oni su vrlo prijazni, kad nama pribavljaju med, a šiškaricama stan. Ne bismo li i mi njima za to mogli izkazati kakvu uslugu?«

Mauka razmisli.

»E, dragi momče,« reče ona napokon, »mi smo mravi doduše vrlo mudre životinje, ali tome se još nismo mogli dovinuti. Ja uviek mislim ovako: Po svoj prilici pripada jakima pravo, da štite i pomažu slabe. Pogledajder kvrgasti hrast! Kako je gorostasan i silan prema nama malenim životinjama, pa zato i lako može prepustiti nama od svoga pretička. Možda tako misli i on sam.«

»Držiš li ti, da drveće može misliti?«

»Dakako, ja u to vjerujem! Pa zašto ne bi moglo? Mi smo mravi navikli sviet promatrati svojim ticalima, a sve, što nije mrav, smatramo manje vriednim. Sigurno misli tako i drveće, samo što to čini drugim organima nego li mi. Jednom sam pomagala graditi gniezdo u starom, trulom deblu, na kojem su ostali samo godovi poput rebara, i tada su me napale misli: Kao što drveće imade drugčiji ustroj tiela nego li životinje, tako će imati i drugčiji mozak.«

»I ja moram to jednom promozgati.«

»Učini to«, potvrdi mu stara. »Samo ono, što si do-

kučio svojim mozgom, pripada posve tebi, a ne ono, što tek ponavljaš za drugim mravima. Ali promisli i ono,« nastavi ona poučno, »što sam ti spomenula o granicama naših misli, a upamti i ovo: Onaj, koji uzdržava na životu hrastove, ose i mrave, morao je namjerice sve to urediti tako, kad je uzko medjusobno povezao njihov razvitak.«

Bucka su se duboko kosnule pobožne rieči mudre Mauke. Postao je šutljiv i zadubio se u misli. Ni glaska nije više izmamio svojim ticalima.

Sva sreća, da je već minulo vrieme, koje su prije odredili za sakupljanje meda. Svuda su oko njega stali puzati mravi s prepunim žvatama nektara, spuštajući se niz hrastovo stablo na zborište pred uglom šikare.

»Napried! Moramo se požuriti, da ne zakasnimo!«

I bez rieči podje njih dvoje, koje se tako brzo sprijateljilo, opet na čelu povorke, što se vraćala put mravljega grada.

Ali u srdcu im je odzvanjala pjesma i glasba, kao da su slutili, da su svojim razgovorom malo prije Svezn-anju izmamili skrovitu tajnu, koja im sada u dubini njihove duše šumi poput duboka i nadobudna znanja.

RAZBOJNIČKI NAPADAJ

Kao da je sudbina samo čekala, kad će mravi opet napuniti zalihama svoje smočnice, pa da to osjetljivije i štetonosnije sav narod pogodi težkim udarcem.

Izletnici su se oko polnoći vratili s duga puta. Ali koliko su god bili umorni, nijedan od njih nije pošao na počinak, dok nije u posude za med spremio sakupljeni nektar. Te su posudice visjele sada sa stropa tako pune, samo da ne prsnu. Bucko je gledao, kako se s najvećim naporom nogama moraju držati za strop, da ih težak teret ne odtrgne i strovali na pod. Jedan je mrav malo popustio, tresnuo o tle i pri padu se sav razmrskao. Strahovit prizor.

Tek kad je i posljednji radnik dovršio svoj posao,

nastao je mir u dvorani. Iznemogli od napora i sustalosti zapali su svi mravi u dubok, težak san.

Medjutim je prošlo nekoliko sati.

Na iztoku se na dalekom obzorju pomolila nježna crvenkasta pruga, koja se brzo razpuzla po čitavoj polovici nebeskog svoda, posijanog krpicama oblačaka, navieštajući jutro, koje je polako stalo svitati.

Kilon, glavonja, ležao je na svom starom mjestu pri ulazu u mravlji grad. Svojim je očima na čelu zirkao u daljinu i nastojao probiti gotovo neprovidni mrak, što je obavio zemlju. Uši je napeo što je bolje mogao...

Nešto nije bilo u redu —

Čudan se šušanj i pucketanje širili zrakom — upravo kao korak čovjeka, koji nogom gazi visoku travu. Takav gost ovdje vani u pustoši nije za mrave značio ništa dobra.

Po svoj je prilici opet došao čovjek Fernando, koji je kao svake godine pošao u lov na med. Taj je razbojnik, kojega su njegovi drugovi nazivali »Indijancem«, vrlo dobro znao, da nema većeg užitka nego najesti se meda, koji su nabrali mravi. On je za njim bio kao lud. Svakog je ljeta, kad je znao, da su mravi svoja gniezda napunili sladkim nektarom, poduzimao svoje lupežke pohode po svoj okolici, poskidao posude s medom sa stropova i iztresao ih u šuplju, napola prerezanu tikvu. Tamo ih je poubijao i zgnječio, a onda ponio kući sladku hranu.

Kilon je znao, da pred Fernandom nema spasa. On je bio na stotine tisuća puta veći i jači nego mravi; ali uza sve to — svim će mu silama otežčati tu pljačku.

Glavonja je već osjetio, kako u daljini korača čovjek put njihova grada. Još ga nije mogao odkriti, jer je vladao sumrak. Upravo je još doteklo toliko vremena, da uzbuni sve stanovnike.

Što su ga noge nosile odsrljao je Kilon dolje u gniezdo i razkoračio se usred prve spavaonice radnica. Na tren mu je došla misao, da ih nekoliko probudi i

uputi u postav, a onda odtrči u druge dvorane, pa redom sve digne na noge.

Ali brzo je zabacio tu osnovu.

To bi predugo trajalo. Spasiti ih je mogla samo najveća brzina.

Stoga je stvorio brzu odluku i stavio u pokret svoju škrebetaljku, kojom se je umio poslužiti samo u najrjedjim slučajevima, kad je zaprietila skrajnja opasnost.

Bučno je odjeknuo zov na uzbunu usnulim gradom — jedanput, dvaput, triput... I redom sve više.

»Zvrrrr... zvrrrr... zvrrrr!...«

Morao je napeti sve sile. Ali strah je snabdjeo Kilona gorostasnom snagom. Neprestano je grčio i pružao, grčio i pružao svoj zadak — gore dolje — gore dolje. Pri tom je batiću sličan privjesak na drugom spojnom pojasu oklopa mu na stražnjem dielu tiela strugao po sitnim, hrapavim brazdama jedne pločice, koju je Kilon imao na trećem spojnom pojasu.

»Zvrrrr... zvrrrr... zvrrrr...!«

To je zvrčalo, kao da batić trza žicu harfe.

»Zvrrrr... zvrrrr... zvrrrr...!«

Sve je iznova ječao isti uzbudljivi, cvrčavi zvuk. Prodro je u sve dvorane i odjeknuo od vrha do dna. Za čas je razbudio sve mrave, koji su skočili na noge...

Kilon im brže bolje priobći, u čemu je stvar, i uputi ih, što treba da učine. U tren se oka razštrkalo sve, da pripremi obranu grada, a prije svega, da lonce s medom odnese u dubinu zemlje. Ali već je bilo prekasno!

Indijanac je Fernando svojom surovom šakom razorio gornje slojeve gniezda i razbacao zemlju, grede, mostnice, podpornje, stupove. Koliko bi okom trenuo već je odkrio skladišta, u kojima su visjeli lončići s medom. Pohlepno su Fernandova ticala posegnula za slastnim plienom...

Bucko nije toga dalje mogao gledati. On i Kilon sabraše na brzu ruku nekoliko stotina najsrčanijih drugova. Sad je izpred svih pun očaja nasrnuo na neprijatelja i svom mu snagom zatjerao svoj žalac u vrh prsta.

To je na druge djelovalo kao zapovied.

U isti je čas drzovitoga provalnika pogodilo na stotine uboda. Prezirući smrt borili su se očajnici uzornom srčanošću, požrtvovnom su hrabrošću zabadali žalce neprijatelju u vrške ticala, u ploštine šapa, u gornju stranu njegovih prednjih nogu, zavukli mu se u svom očajnom biesu pod rukave, izparali mu tamo svojim žalcima meku, tanku kožu — uštrcali u proparane rane svoj otrov, da ga pali i boli što jače —

Na čas se činilo, kao da je neustrašivi juriš uzkolebao neprijatelja. Trgnuo je ticalom i munjevitom ga brzinom izvukao iz gniezda. Oko petdeset junaka, koji nisu htjeli da mu izpuste kožu, trgnuo je u zrak...

Medju njima se našao i Bucko. Naglim je trzanjem izgubio ravnotežu i odletio daleko postrance. Na tren je oka izgubio sviest. Ali brzo se digao na noge i pojurio iznova dugim skokovima na napadača, uzpeo se po njegovu tielu, da ga ugrize za šiju.

Užasan mu se prizor pružio. Ponadao se, da će Fernando uzmaknuti pred mravima.

Ali jao! Nemoćna je bila njihova snaga i obrana protiv premoći njihova strašna neprijatelja. Ljos! Ljos! ljosnuo je on svojim lievim ticalom, a deset, dvadeset, stotinu junačkih branitelja zateturalo je i sunovratilo se smrvljeno, izmrskano u dubinu, a tjelesa im se razkašila...

Bucko je kao lud sve bjesnije grizao i ubadao, očajno štrcao otrov u tielo razbojnika. Ali domalo je potrošio zalihu otrova, koju je nosio u žliezdi pod žalcem. Do pleća se uzpeo na Indijanca — jedini od svih svojih drugova, koji se osmjelio na taj podhvat.

U to se diže Fernandovo ticalo, zalebdi iznad Buckova maloga tiela i poput striele se spusti dolje...

Bucka su ostavile misli...

Tek je osjetio, kako se bezbroj puta po dužini pre-

vrnuo sam oko sebe. Sve mu je tielo bilo izmrcvareno. Oklop mu je pucao i škripao, kao da će prsnuti uzduž i poprieko. Spopali su ga strahoviti bolovi.

Onesviešćen se odkotrljao u bezdanu dubinu — grčio se od tisuću muka, od strahovitih patnja. Bio je kao satrt, zgažen...

Tako je proležao nepomično nekoliko dugih sati. Nitko se za nj nije pobrinuo.

Sunce je već zapadalo, kad je došao k sviesti. Večernji mu je hlad ublažio muke krvavih mu rana.

Polako je dopuzao do gniezda... preko razvalina ponosne gradjevine, koje su širom ležale razsipane — prizor, koji ga je stajao novih muka.

Nitko nije primietio junaka, što se vraćao kući.

Sve je pleme obuzela tuga, bezkrajna tuga.

Indijanac je pokupio sve lonce s medom, kojih se dočepao, oholo i hladno se smješkao i pošao dalje, da traži nove žrtve. A na stotine je mrtvih pokrilo razbojište.

— — — — — — — — —

To bijaše težak, težak udarac za mrave. Bez obzira na mnoge gubitke — gotovo svaka je obitelj oplakivala po kojeg junaka — nanio im je i težkih stvarnih šteta. Svi su gornji slojevi gniezda bili razrušeni i zgnječeni, zalihe hrane, koje su mukotrpno sakupili za crne dane, odnio je do neznatnog ostatka. Nekoliko je lonaca s medom visjelo samo u jednoj malenoj dvorani, koja je izmakla Fernandovu oku i razbojničkim prstima. Ali to nije ni izdaleka dotjecalo za prehranu tako velikog naroda, pogotovo ako bi navalila zima i kišovito doba.

Sve se uzkomešalo, uzbudjeno uztrčalo. Sa svih su strana padali priedlozi, što bi sada trebalo poduzeti, svatko je mislio, da je njegov savjet najbolji. Ali svi su izgubili pamet i bistri um, kojim su se inače odlikovali izmedju drugih životinja. Zapravo nijedan od njih nije znao, što bi najprije započeli.

Tada, u najvećoj smutnji, kad se već sve izprebrkalo, oporavila se napokon od svoga straha sieda kraljica. Lice joj je doduše još podrhtavalo od uzbuđenja i žalosti. Ali napevši sve sile ipak se držala bodro. Brzo se snašla u položaju i tihim ali čvrstim glasom stala je dieliti naloge.

I to je vladanje osjećajima stvorilo čudesa.

Pa i oni, koji su posve izgubili glavu i bježali amo tamo naričući kao da su šenuli umom, sjetili su se svojih dužnosti i sabrali svoju zdravu mravlju pamet.

Bucko je, teturajući izpred kraljice krvareći iz svojih rana, vidio, kako stoji neslomljena i uzpravna. Tuga joj se naroda odrazivala u pogledu i naoblačila joj čelo. Ali ni trzajem na licu nije odavala boli svoje duše.

Tada se i on protegne, sakupi sve sile, zatomi bol stisnuvši zube i prodje izpred nje, tražeći svojim očima njezin pogled...

Možda je iz kraljevskih usta očekivao koju pohvalnu rieč, priznanje za njegovo junačko djelo. Ni sam nije znao reći, da li je tako. Ali ništa se sličnoga nije zbilo. U Akuntinoj su državi svi smatrali posve razumljivim, da svatko mora do posljednjeg časa izpuniti svoju dužnost, pa i život žrtvovati, ako je to zahtievalo sveobće dobro. A kraljica se strogo držala toga načela: Kako bi ona posebno počastila nekog junaka, kad je svatko bio dužan na svom mjestu, kamo ga je postavio život, požrtvovno uložiti sve svoje sile?! Ona nije hvalila nikoga. Ali tko se je ogriešio o svoju dužnost, toga je izagnala iz zemlje, ako ga nisu već njegovi drugovi bez suda zatukli kao izdajicu.

Bucko je tim svojim držanjem pred kraljicom izcrpio sve svoje sile. Čim je odmaknuo kraljici iz vida, zatetura i pade opet u nesviest... Nije ni primietio, kako su ga pratili samilostni pogledi najdražestnije dvorske gospođe i kako su se krišom za njim pružala najnježnija ticala pod dojmom uzburkane dobrote...

Medjutim je Akunta pregledala Fernandovo razorno

djelo. Srdce joj se steglo nad tom nesrećom. Ali ostala je čvrsta, a ni tračak joj boli nije zamaglio mozga.

Iza toga je pozvala svoje savjetnike na kratko viećanje. A onda je stvorila sve odluke.

Izdala je kratke naloge, a glasnici su ih razbubnjali po gniezdu.

Odjednom je svatko u plemenu znao, kakvog posla treba da se lati.

Žurba i pomnja, trka i vika, zaposlenost i mar, sve se to još jače ubrzalo, još jače razmahalo. Ali nad svim tim je sada vladala bistra volja, koja je sve sredila, koja je sve povela k odredjenoj svrsi. Zbrka se staložila, razbor, sviest, promišljenost produbila se u nju...

Glavno je dakako bilo spasiti djecu... Svuda su ležala razbacana — bez pomoći — bez zaštite.

Radnici su odmah stali upravo jezovitom brzinom popravljati manje oštećene dvorane i izbe gniezda, trgali grede, dovlačili nove daske, dizali stiene, čepili stropove, čistili podove, poduprli hodnike, izvlačili smeće. Istodobno su na sve strane razaslali na tisuće dadilja, da iz ruševina izvuku mlade i za prvi čas donesu na jedno sabiralište.

Razplakane majke i dadilje po zvanju prodrle su u dubine, progurale se izmedju porušenih zidina, probile se izpod izprebacanih balvana i debla, koja su pri svakom koraku mogla pasti i zgnječiti smione spasiteljice, spustile se u podrumske prostorije tražeći svoje miljenike. Malo su se za tim izkoprcale izgrebena lica, uprljane i zaprašene iz tisuća rupa, noseći na rukama spašeno jaje, ličinku ili čahuru. Položile su svoje breme na sigurno mjesto i potrčale, da opet prodru u dubine i da ponovo traže.

Akunta je nepomično stajala na svom povišenom mjestu i pratila napredovanje rada.

Čvrstim je glasom davala dalje svoje mudre zapoviedi...

Sad je jedna skupina radnika morala prokopati prilaze do razrušenih dvorana. Kad su tako uzpostavili vezu i s tim dielovima gniezda, razvio se posao sam po sebi pod mudrim vodstvom kraljice.

Dalje je sve išlo kao po loju: Sakupljena su jaja i ličinke položili na meke posteljice. Čahure su smjestili u postroje, koje su podigli na brzu ruku, tik izpod površine gniezda, jer su one po starim načelima trebale zraka i sunca. U mirno su ih doba na četvrt sata, a ponekad i duže izlagali blagodati punih sunčanih zraka, već prema tome kakva je bila žega. Ali danas, kad nisu imali vremena, da se s njima trajno bave, moralo je i to biti dovoljno.

Jedva su posvršavali te najžurnije poslove, koji su im pružili mogućnost slobodnog kretanja, bacili su se svi na novi rad: na obnovu.

Odstranili su ruševine, suvišne i iztrgane grede, razvaljene stiene, da naprave mjesta. Nakon nekoliko su sati očistili gradilište. Doduše ne onako, kako bi to odgovaralo svim pravilima pri gradnji, ali ipak dovoljno, tako te su mogli pristupiti podizanju novih kuća, soba i skloništa. Ta nisu imali vremena, da dugo otežu. Ne podje li im za rukom, da tu i tamo sagrade nešto trajno, to će morati u mirno doba prenapraviti.

Noć se spustila — novo se jutro pomolilo.

Sad je trebalo dvostrukim marom izkoristiti vrieme — dok je vani zemlja bila još vlažna od rose. Uzpne li se sunce i pospe sve svojim žarkim zrakama, onda bi bio jalov sav posao.

Tu je opet Kilon pokazao, koliko je vješt i sposoban, tek na drugom polju.

Oštrim je čeljustima razkapao vlažnu glinastu zemlju, izmiešao ju slinom iz usta, a tu ljepljivu tvar, dodavao svojim šegrtima. Oni su smjesta shvatili, što im je raditi, pograbili ju, odvukli malo na stranu, počeli ju miesiti i davati joj oblik opeka. Dozvali su nekoliko radnika. Ovi su opeke prenieli još malo dalje i poslagali na

zemlju, da ih sunce, koje se polako dizalo, svojim žarom izprži i očvrstne.

Malo je zatim kraljica Akunta svratila pažnju na novu tvornicu opeka. Odmah je poslala onamo četu osobito sposobnih i pouzdanih radnika, da točno paze, kako Kilon izvodi taj posao. Brzo su se u nj uputili. Onda su ih porazdielili na više odsječaka oko gniezda, da svagdje izradjuju isto takve opeke i da ih što više spreme.

Sve se razvijalo u najljepšem redu. U toku od jednog sata naučilo je pet tisuća radnika, kao treba praviti opeke, a svi su upeli sve sile, da ih što više izrade. Pravi je užitak bio tako raditi. Dosele su mravi u glavnom gradili kuće od greda, trave i mimozinog lišća. Sad su izumili prave opeke, koje su čeljustima i prednjim nogama izžvakali, izmiesili, iztoptali, izgnječili, ostrugali i stisli.

Pripremili su milijun opeka.

Tada je sunce probilo jutarnju maglu. Zrake su mu se osule po svemu, pržeći i paleći, sušeći i skrućujući.

Čitav su dan do kasno u noć užurbano radili, sjutradan se u zoru opet latili posla i još prije podneva bile su sve opeke gotove za gradnju.

Kilon, koji ih je neko vrieme obilazio, opipavajući ih i pregledavajući, dade znak svojim šegrtima.

Ovi su morali razkrčiti čeljusti, pograbiti opeke i mučno ih vući do mjesta, gdje su ih imali ugraditi. Ako jedan radnik nije sam bio kadar tegliti svoje breme, brzo je potražio pomoći. Zabubnjao je ticalima po glavi svoga susjeda ili ga je nježno, kratko potegnuo za nogu, to je bilo dovoljno, da nadje pomagača.

Kilon je i dalje vršio ulogu majstora. Prednjim su nogama dogurali opeku do opeke i izmjerili, da li jedna uz drugu dobro pristaju. Ticalima su pomno izpitali čvrstoću i trajnost. Izmedju opeka su spretno ugurali travčice i listiće, to su bile mostnice, podpornji, stupovi i spojnice...

A kad su ovako obnovili gornji dio zgrade, spustili su se dolje u podzemlje. Opet su se čeljustima služili kao

glavnim alatom. Poput lopata i trnokopa zabijali su ih u zemlju, bušili i grebli, dizali i spuštali, dubli i ljuštili...

Ta te su podrumske prostorije bile glavno u čitavom gniezdu. One su u prvom redu morale biti čvrste i jake, ali i prostrane i široke, kako bi pružale što bolji zaklon protiv vremenskih nepogoda — studeni, kiše i grada — a i protiv razbojničkih neprijatelja iz životinjskog svieta.

Izkopali su duge, velike šupljine. Iz njih su još dublje dolje vodili prokopi, razgranali se hodnici u pravom labirintu; oni su mogli poslužiti kao skrovišta ili su medjusobno spajali pojedine podrumske dvorane.

Tako je to potrajalo nekoliko dana. Ali nikome, od siede kraljice do najobičnijeg radnika, nije dodijao posao.

Napokon, napokon su donekle opet popravili one strahovite štete, koje im je nanio Indijanac Fernando. Djelomično je dapače gniezdo novim načinom gradnje postalo još čvršće i silnije...

Samo jednoga nije mogao spriečiti Kilon, da su naime istodobno lupežkom i lažljivom Atemelesu sagradili još ljepše uredjenu i prostraniju spilju, u kojoj su se i dalje mogli skupljati njegovi stalni gosti, da se podaju novim opačinama.

BOJ AMAZONAKA

Bucko je buljio preda se.

Posljednji su dani projurili mimo njega, a da nije primietio ni kako su došli ni kako su prošli. Sav ukočen od nesvjestice skotrljao se u jednu jamu nedaleko gniezda — u onoj uzbuđenosti nakon strašne nesreće i za vrieme napornoga rada oko novogradnja nije na nj nitko ni mislio. Junaka je zaboravilo pleme, za koje je bio spreman žrtvovati i svoj život — svi su na nj zaboravili —

Odavno su već pokopali žrtve borbe posve blizu na malenom groblju. Njega se nije sjetio nitko — nitko —

Tek jedna...!

Ta je jedna vidjela, kako se biedni ranjenik na dan bitke mučno vukao, kako je još jednom pred kraljicom nadmravljim naporom muževno sakupio sve svoje sile, i kako se onda dalje odšuljao...

Odtada ga nije više ni vidjela, niti o njem što čula...

Izprva se nije ni zabrinula. Tko bi bio znao, kakav su posao povjerili Bucku, pa ne može ni da joj se javi! A osim toga se morala više nego prije zadržavati u blizini kraljice, koja je u posljednje vrieme bila nešto oslabila, pogotovo jer je se težko kosnula nevolja njezinog naroda i nesreća.

Ali kad sjutradan, pa ni prekosjutra nije nigdje vidjela svoga prijatelja, postala je zabrinuta. Oprezno je stala izpitivati čas jednog čas drugog znanca, pritajivši dah čekala je na odgovor sva drhćući od uzbuđenja —

Nitko ga nije vidio, nitko nije ništa znao, što se s njim zbilo nakon onog kobnog dana —

Neka je daljnja rodjakinja uvjerljivo tvrdila, da su Bucka s nekom porukom poslali k jednom susjednom plemenu.

Jedan je bratić drugog koljena pričao, da ga je vidio medju radnicima, koji su miesili opeke.

Neka je stara, nešto grbava tetka izjavila posve stalno, da su ga pokopali zajedno s drugima na groblju junaka. Ali do njezinih brbljarija nije nitko mnogo držao, jer su ju svi smatrali luckastom. Pa ipak se Madici steglo srdce od težke, bolne tuge, kad je čula te rieči. Koljena joj stadoše klecati. Ticala joj zadrhtaše od uzrujanosti.

Ako je to istina!

Ako je tetka pravo čula!

Madica je osjećala, kao da joj se nešto lomi u grudima, kako joj u duši nešto plače od boli i čemera.

Ta to je nemoguće! Nemoguće!

Pa ona ga je svojim očima vidjela još iza pokolja.

Ali ipak!

Možda je kasnije podlegao svojim težkim ranama!

Možda je opet pao u nesviest, pa su ga — strašne li pomisli — živa zakopali —

Madica nije mogla duže izdržati.

Zatražila je u kraljice dopust i stala lutati po svim rovovima i hodnicima, rupama i izbama, dvoranama i podrumskim prostorijama...

Zaludu...

Skršena od straha izletjela je do groblja, drhćući je trčkarala oko humaka, osluškivala napevši ticala, da li se izpod zemlje nešto miče, da li ne će čuti vapaj kojega zatrpanoga, posljednje trzaje kojega iznemogloga —

Zaludu, sve, sve je bilo utaman.

Nigdje nije mogla odkriti ni najmanjeg traga svome prijatelju.

Bi li svoju bol povjerila kraljici Akunti?

Nije se usudila. Još nije imala toliko hrabrosti, da drugima odkrije svoju ljubav prema Bucku, koja je tiho klijala u njezinom srdcu, a i sama je bila tek napola sviestna toga osjećaja. Svaka joj se rieč, koju bi o tom progovorila, pričinila kao obezčašćenjem svetinje.

I tako ju je snosila sama, tražila dalje... dalje... dalje...

Već je osvanuo peti dan. Novogradnja je gniezda bila već gotovo dovršena. Tek tu i tamo trebalo je nešto začepiti i izravnati...

Madica je od brige, žalosti, duševnih patnja i pretrpljena straha gotovo izgubila pamet. Svi su joj se mravi gadili. Nikome nije mogla ni pogledati u ravnodušno lice, a da je nije spopala tuga i odvratnost.

Na najvećeg junaka plemena nije nitko više ni mislio. Svi su mirno obavljali svoj posao, kao da se ništa nije zbilo, kao da se taj najdivniji nalazi medju njima.

Obuzela ju je želja za samoćom — da se nesmetano može zadubiti u svoje bolne, tihe misli —

Polako je ostavila gniezdo i pošla u najbližu okolicu. Nitko se na nju nije ni osvrnuo. Svi su i previše bili zabavljeni svojim poslom.

Sjela je na izbočinu kamena i razmišljala o njemu, a da nije znala, bi li ga smjela oplakivati ili ne bi.

Svladala ju je neizmjerna, neopisiva čežnja, čežnja za Buckom, a i za ljubavlju, ljubavlju, ljubavlju.

Suze joj navrieše na oči, tako da je okvasila ticala odozgo do dolje —

Tada!

Neki uzdisaj...!

Ona protrne od straha, napne sluh, otare suze s ticala, da uzmogne bolje čuti —

Opet novi uzdisaj, kao da je zajecao bolestnik...

Jeza joj prodje tielom, napola od straha, napola od radosti.

Kad bi to —! O sladke li misli! Kad bi našla svoga Bucka!

Madica na časak nije bila kadra ni trenuti svojim udovima, tako ju je ukočilo nešto nepoznato.

Ali onda joj se opet vratila snaga. Napeto je stala iznova osluškivati...

Usliedila je duga stanka, puna očekivanja. — Onda se oglasio još jednom onaj uzdisaj, slabije nego malo prije, ali jasno ga je razabrala, moralo je to biti negdje posve blizu.

Madici zakuca srdce, kad je potrčala za tim glasom —

I zbilja —!

Eno ga, tu je ležao on, njezin Bucko, sav izmrcvaren, iznemogao, smalaksao...

Bacila se na nj, a da nije ni znala, što čini —

Bucko je čuo njezin korak, malo se pridigao, prepoznao ju, razkrilio prednje noge, da ju zagrli — privinuo ju k sebi, milovao ticalima, nježno i umiljato, razigravši se od duboke zahvalnosti i prekomjerne ljubavi —

Bezimena je sreća ujedinila to dvoje zaljubljenika, koji nisu bili ni sviestni, što čine. Nikada dosele nisu izmienili ni jedne rieči o svojoj ljubavi, a eto sada su se grlili poput mladenaca...

Iza toga je nastao neprispodobivo liep sat najdublje srdačnosti.

Jedno je drugom šaputalo sladke, umiljate rieči, koje su im izvirale iz brujanja njihove duše, iz kucaja njihova srdca.

Snatreći i zanoseći se uživali su u blaženstvu svoga sastanka, u slasti, što su se opet našli. Kraj toga su zaboravili sami na se i na vrieme, koje je prolazilo.

Polako se iza piramide Ksohikalko stala spuštati večer. Biela je sniežna glava Popokatepetla zaronila u ružičaste trakove sunca, koje je izčezavalo, u njegove su gudure, ponore i bezdane navrle tamne vode noćnog mora, koje su se dizale sve više i upile u se žarka jezera.

Ono je dvoje bilo toliko opojeno srećom, da toga nije ni primietilo.

Prve su sjene dopuzale kroz travu. U ružičastim se čistinama zapada zaiskrila srebrna zviezda. Zrakom je dolepršao hladan dašak.

Bucka prodjoše srsi.

To je dovelo k sviesti i Madicu.

»Kako sam ja sebična,« ukori se ona, te pogleda ranjenika sva uplašena i zabrinuta. »Mjesto da se pobrinem, kako ću tebe dopremiti kući, njegovati i liečiti, ležim tu s tobom u travi. To je za me sramota.«

Bucko se iznemogao svalio u travu.

Za jako duševno uzbudjenje toga popodneva nije bio još dovoljno jak. Umoran pokuša da se osmjehne, ali ne podje mu ni to pravo za rukom.

Madica se osovila na noge. Milujući pogladila je svom junaku čelo i obraze, a onda je odtrčala do gniezda, da dozove pomoć.

Kad se je vratila s Kilonom i s nekoliko drugih drugova, Bucko je već zaspao. Mjesec mu je nesigurnim sjajem oblio lice, te se činilo, da se smieši. Ili je to bio tek odsjev sreće, koju je nosio u srdcu?

Malo su zatim bolestnika spremili na sigurno mjesto.

— — — — — — — — — —

Sliedili su dani čekanja. Malo po malo stao se oporavljati Bucko. Madica nije napuštala njegova ležaja, njegovala ga je, a njemu se polako vraćalo zdravlje.

Prekjučer je već prvi put ustao i nekoliko sati tumarao po okolici, švrljao po cvieću i travkama.

I pri tom ga je pratila Madica kao vjerna družica.

Odavno su već gniezdo posve uredili. Nigdje se više nije opažao trag nesreći, što je snašla njegove stanovnike.

Noćas su nakon kratkog odmora opet imale izaći čete, da saberu meda. Velik se broj mrava već prijavio, da će dragovoljno služiti kao lonci za med. Upravo su još malo iztrčali na tratinu, da se prošeću — posljednji put u svom životu; jer nikad više ne će smjeti napustiti svoga mjesta na stropu, gdje će služiti svojem plemenu kao spremište za zalihe. Bucko, koji im je prije zavidjao, odavno je već uvidio, da njihova dragovoljno izabrana sudbina naliči na život u tamnici — pa ih je zbog njihove samopožrtvovnosti u srdcu duboko poštivao.

Čahure su opet odnieli u najdublje odaje, da ih zaštite od hladnog večernjeg zraka —

Sve je opet pošlo svojim starim, spokojnim, mirnim tokom.

Gledajući spolja gniezdo, činilo se, da nikad nije čovjek prodro pljačkajući, rušeći i razarajući u njegovu tišinu...

I Bucko je još sat vremena proboravio na sunčanom predvečerju, da se malo nasladi ubavom ljepotom umirućeg dana.

Sve i sva mu se vrzlo po mozgu. Sijaset su novotarija ovi posljednji dani unieli u njegov život. Odjednom se ćutio posve zrelim, do vrha punim bogatog životnog izkustva...

A pri tom je bio sretan — neizkazano sretan!

U ovo je nekoliko dana sviet u njegovim očima poprimio posve drugo lice. Iz temelja se preobrazio, odkad

je malome mravu u krug života stupila borba i ljubav, pa je pod njihovim utjecajem iznenada sazreo i pretvorio se u mladića...

Pjevuckajući stao je dalje tumarati —

U to! — odjednom — ni sam nije znao, što se s njim zbilo — spopade ga velik, neopisiv strah. Odupirao mu se svom snagom, borio se protiv njega, ali utaman. Dušu mu težko pritisne neizkazana, neizbježiva zabrinutost.

Došuljalo mu se u srdce nešto poput slutnje, koja je naviještala novu nesreću — nešto kao da je njušio novu, veliku opasnost —

Kao da je njušio —

Čudnovato! Bucka je obuzeo osjećaj, kao da ga je ta rieč navela na pravi trag.

Oprezno je i pažljivo izpružio svoja ticala —

I doista! Do nj je dopro oštar, tudj, jedak miris... tudj a ipak poznat, koji je u njem izazvao srodne predočbe, a ipak ga je poticao, da mu se odhrva svom snagom.. .

Sad je čuo, kako travom šuškaju koraci, kako stupaju po zemlji — kao da se odanle približuju tisuće mrava — tudjih, neprijateljskih mrava...

Bucko je odhrlio natrag u gniezdo, kao da ga bičem gone, i odmah dao znak na uzbunu, najprije onako, kako je nedavno naučio od Kilona, trzajući svoju harfu, a zatim onako, kako je to vidio kod Valisa, glasnika, udarajući glavom o zid gniezda, tako da je odjeknulo cielom kućom.

Za čas se uzkomešaše bezbrižni gradjani i sakupiše brzo pred gniezdom, da se brane...

Mladi je mrav potrčao natrag pred izlaz, da se prvima na čelu baci na neprijatelje...

Zaboravio je rane, zaboravio gnjev i bolove.

Brže bolje se uzverao na vršak visokog šaša, odakle je mogao pregledati dobar komad okoliša, i stao bacati pogled na sve strane. Jedna radnica, koja se javila, da

će služiti kao lonac za med, već se prije njega uzpela tamo gore. Ime jo bijaše Klunka, to je već znao i mladić.

Pjeneći se od biesa i škrgućući zubima protumačila je tiho Bucku, kakvom se metodom napadači služe u borbi i kakve su im životne navike.

»Vidiš li ih?« promrsila je ona i izpružila ticala. »Eno ih kako se šuljaju. To su amazonski mravi — razbojnička bagra, koja živi samo od ratovanja i lova na roblje. Oni nisu kadri pošteno raditi, niti kućišta ne umiju sebi graditi, ti vajni hajduci, toliko su glupi i lieni, da ne znaju niti žderati.«

»Pa kako se hrane?« zašapće mladi mrav bez daha. Koliko je bio radoznao, što će se zbiti, ipak se i pored toga zanimao za sporedne sitnice.

»Za to imaju robove, koji ih moraju hraniti. Ovi mravi pred nama, koji će za malo časaka nasrnuti na nas, ne poznaju druge svrhe u životu, nego samo da nam pokradu jaja, ličinke i čahure — —«

»I da ih požderu?« upita Bucko s pritajenim užasom.

»Ne! Ne žderu ih oni! To je upravo ono gadno. Ne će oni svojim neprijateljima da priušte kratku, slavnu junačku smrt, nego ih odvuku sa sobom u robstvo. Tamo ih stariji robovi moraju odgojiti, i tako sebi stvaraju uviek novu vojsku radnika. Oni su u svojoj lienosti i mekušnosti već zaboravili kako treba odgajati radnike.«

U brzini nije mogla više potanje opisati neprijatelje.

Amazonke su se primakle na nekih dvjesta mravljih dužina.

Sad se iznenada zaustavilo čelo, koje je odmaklo dobar komad izpred drugih. Nekoliko je bojnih viestnika jezovitom brzinom odhrlilo natrag, onamo, gdje se je sakupila glavna neprijateljska sila, te ju izviestilo o položaju.

Na časak je nastala stanka, napetost, očekivanje. A onda se neprijateljska vojska opet stala kretati.

Čete su se stisle za juriš —

I prije nego se Bucko i Klunka mogoše snaći na vršku svoga šaša, već su ih odrezali od obkoljenog gniezda.

Da se sada njih dvoje baci na neprijatelja s ledja, to bi bilo samoubojstvo, grieh protiv svetosti njihova života, kojim ih je obdario Kvandrutebek. Bez daha su pratili dogadjaje dolje i čekali, što će se zbiti — u nadi, da će se i njima još pružiti prilika, pa će i oni moći zahvatiti u borbu —

Tamo su prieko bedemi mravlje tvrđave, sav gornji čvrsti postroj gniezda — kako su opazili uzbudjena srdca — sve je vrvjelo braniteljima. Bucko ih je opomenuo u pravi čas. To je smio priznati sam sebi bez preuzetnosti.

Sada je usliedila navala neopisivom žestinom —

Jedan se dio Amazonaka uzverao uz zidine i bacio na branitelje, koji su stisli redove, da pruže skrajnji odpor — veći medjutim dio — Bucku se činilo, da će mu srdce od straha probiti prsni koš — nije se ni upustio u borbu i tamanjenje branitelja, nego je prodro kroz otvorene i nezaštićene ulaze i vrata u gniezdo . . .

»Sad će nam pokrasti našu djecu!« zaškripi Klunka zubima u svom nemoćnom biesu.

Bucko se nepomično kao občaran zagledao u onu gungulu, čekajući, kako će se razviti borba.

Tamo je unutra bila jedna, koju je ljubio više nego svoj život. Ako li njoj učine što na žao! A on je čučao bezposlen na svom vidikovcu, kao da ga se to sve ništa ne tiče! Ticala mu stadoše drhtati. Čeljustima mu je potrzavalo uzbudjenje.

Odjednom nagrnu iz hodnika gomila mrava, koji su ostali u gniezdu, poput divlje bujice. Valjda su uvidjeli, da bi svaki odpor bio uzaludan. Svaki je od njih držao po jednu ličinku, ili čahuru, ili jaje u šapama, i bacio se s tim u bieg, jedan amo, drugi tamo — kao bez glave — kao da su šenuli umom. Svaki je samo mislio na to, da spasi svoj život i povjereno mu diete.

Bucko se od muke gušio. To je možda bilo najbolje, ali ipak sramotno. Spopade ga jarost.

Gore na zidinama gniezda razbjesnila se borba protivnika prsa o prsa. Hej! kako su ih odbijali branitelji, nastojeći da zaštite svoj dom!

Ali neprijatelj je bio nadmoćan. Priroda ga je snabdjela prejakim oružjem!

Amazonke su u vječnim borbama odavno zaboravile, da se svojim čeljustima služe za sabiranje hrane i uzdržavanje života s njegovim dnevnim potrebama. Te su čeljusti bile ogromne, savijene poput mača, a na vrhu im oštar šiljak. A da to ubojničko oružje djeluje još krvavije i zatornije, bilo je s unutarnje strane načičkano bezbrojem sitnih zaoštrenih zuba.

S tim su čeljustnim sabljama klale branitelje, kosile ih kao s kosama, trgale im i skidale glave.

Istina ovi su se branili divlje, očajno, samopriegorno i požrtvovno, grizli su oko sebe, zakapali svoje čeljusti neprijateljima u bokove, u ledja, izkapali im žalcima oči — obasuli ih sokom iz svojih otrovnih žliezda...

Ali i kukavica je primietio Bucko —

Tu i tamo su neki od njegovih suplemenika izmakli borbi, posakrili se izpod grumena zemlje, sćućurili se izmedju svojih drugova gradeći se mrtvima —

A neki su se — to je bila najveća sramota — u očajnoj, biesnoj nemoći bacili na tle — ukočeno razkrečili noge, zakopali od tvrdoglavog jeda zube u zemlju — ali se nisu usudili zagrabiti u borbu —

Ali s ponosom je Bucko morao priznati, da je većina izdržala u borbi, uhvativši se hrabro u koštac s neprijateljem, bjesnila kao da je luda —

Pored svega toga sav je odpor i sva srčanost bila uzaludna —

Amazonke su toliko bile vješte borbi, da se miroljubivi branitelji s njima nisu mogli mjeriti. Svakog se časa po koji taj hrabri mrav skotrljao u piesak pod

udarcima neprijateljskih sabljastih kliešta, razmrskane glave, razprskanih moždana...

A sada —!

Bucko je gotovo posve zaboravio, da je glavna sila Amazonaka prodrla u gniezdo — sada su ga one same podsjetile na to — spopao ga je užas —

Iznenada su razbojnice navrle natrag iz otvora gniezda — svaka je nosila ličinku, ili čahuru, ili mladu mravlju djevojčicu. — I ne brinući se za svoje družice, koje su se još dalje borile, odhrlile su sa svojim plienom, — vukući sa sobom na stotine, ne, na tisuće mravlje djece —

Amazonke su postigle svoju svrhu —

U to su se kao na zapovied povukli i njihovi borci s humka, na kojem je stajala tvrdjava, tek su vodili kratke djelomične borbe, da se polako otresu neprijatelja...

Na nekim su se mjestima njihovi čopori tako izmiešali s mravima, da nisu mogli ni pomisliti na uzmak. Dugo nije potrajalo, pa su Amazonke, napuštene od svojih suboraca, podlegle premoći mrava, koji su ih poklali i podavili...

A kad su mravi primietili, da neprijatelj bježi, spopalo ih je kao neko krvoždno ludilo —

U njima se nanovo probudila snaga, pa su se bacili u potjeru, da Amazonkama pootimlju ukradenu djecu.

Tik izpod Bucka valjale su se gomile neprijateljske vojske, koja se povlačila...

Odjednom mu do uha dopre vapaj, do neizmjernosti očajan, jezovit, da mu je proparao srdce. Bucko se trgne, kao da ga je netko udario maljem po lubanji.

To...! Samo jedno je stvorenje pod Kvandrutebekovim nebom imalo takav glas.

Madica!

Madica u šakama tih zlotvora, razbojnika, krvoloka!

Negdje su u onoj gomili vukli sa sobom onu, koja mu je bila najmilije na svietu.

Još jednom je jeknuo isti krieštavi vrisak. Točno ga je razabrao u onoj zbrci od tisuću glasova i koraka, jecaja i prigušenih vapaja roblja, i porugljivog grohota moćnih nesmiljenih pobjednika.

Tu za nj nema promišljanja, nema izbora.

Klunka je pokušala, ne bi li ga odvratila. Odgurnuo ju je, smionim se skokom bacio sa šaša i zasrljao u najgušću bujicu neprijatelja —

Za čudo, koliko su god čas prije Amazonke bile krvožedne i hrabre, sada su, kad su se dočepale svoga pliena, mislile samo na bieg. U divljem su biesu mravi s ledja navalili na Amazonke, ali njihove odstupnice nisu smogle toliko snage, da uspješno zaštite uzmak glavnice. Svuda je dolazilo do novih većih ili manjih okršaja.

Sad je i za Bucka konačno kucnuo onaj toliko žudjeni trenutak, da se baci u borbu.

S divljim je biesom osvetnika prodro u bojne redove, koji su uzmicali —

Hej! to je bila prava borba, a ne kao ona onomadne protiv podpuno neosjetljivog čovjeka Fernanda. Poput mača zabijao je svoj žalac u oklop bjegunaca — zlikovačkih otmičara djece —

Dosta je poklao od tih Amazonaka, što su mislile samo na uzmak, dosta je ličinaka i čahura izbavio iz robstva i spasio svom rodnom gradu —

Progoneći neprijatelje, sve je dalje odmicao od gniezda, a da toga nije ni primietio.

Opojen krvlju, željan borbe i uzhićen osvetom udaljivao se kao gonjen nekom silom sve više i više od gniezda svojih mrava —

Okupila ga je jedna jedina misao: Madica.

Odavna već nije pazio, kuda srće. Njegov je mozak bio pristupačan samo sjećanju na onaj očajni vapaj njegove ljubljene Madice . . .

Odjednom ju je ugledao.

Gorostasna je Amazonka svojim snažnim čeljustima podhvatila nježno joj tielo i izdignuvši ga nosila visoko pred sobom.

Bucko je već počeo gubiti polako nadu, ali sada je sabrao sve sile i zakrčio razbojnici put. Ona je izpustila Madicu i nahrupila oštrim klieštima na napadača. Brzim je i spretnim skokom Bucko odskočio postrance i iznebuha snažnim pokretom tiela zario neprijatelju svoj žalac u trbuh.

Amazonka je zateturala, ali se trgnula, zaškrgutala sabljastim čeljustima i divlje zalomatala oko sebe. Onda se štropoštala i otegnula papke u smrtnim trzajima.

Bucko je prekomjerno potresen zagrlio spašenu Madicu, koja od pretrpljenog straha nije bila kadra proizustiti ni rieči, tek se uza nj privinula, kao da ne može ni shvatiti čuda, što se s njom zbilo.

Ali ta je omaglica potrajala tek kratak čas.

Upravo je mimo njih probrzala rulja razbojnika sa svojim plienom. Vapaji za pomoć doprieše do Bucka.

I opet je iznova u sebi osjetio nagon dužnosti.

Zar da za volju svojoj ljubavi izvrši izdajstvo na svom narodu i da te goloruke jadnike prepusti sramoti robstva?

Zar da one biednike izruči vječnom, doživotnom tamnovanju, a da ih i ne pokuša spasiti?

Ne, koliko je u njegovoj moći, ne će nijedan od tih zarobljenika tu razbojničku bagru dvoriti pri stolu, žvakati im zalogaje, njegovati i uzgajati djecu, dok ne odrastu, da sama podju na razbojničke podhvate.

Madica je naslutila njegove misli. Prošla ju je jeza zabrinutosti.

»Ostavi ih«, zamoli ga ona i objesi se o nj. »Previše ih je. Tu ti ne možeš pomoći. Nastradao bi životom.«

»Moram!« izjavi on nježno, ali neumoljivo odrješito. »Mužkarac je za to na svietu, da štiti slabe.«

Još jednom privine Madicu na grudi. Bilo mu je,

kao da mu se pri tom razstanku kida duša. Ali zatomio je svoju bol i dapače se još nasmiešio.

»Noćas, kad se vratim kući, proslavit ćemo zaruke!« reče on. Izrekao je to u šali, ali te su rieči zvučile ozbiljno s bolnim prizvukom. Madica je osjećala, kako se težko dieli s njom. Tada je znala, da mu ne smije toga razstanka ogorčiti. Tu je stajala na kocki čast mužkarca, a njoj se morala podrediti i ljubav i čežnja, da se onda kasnije odšteti u višestrukoj mjeri.

»Čekat ću te!« šapne ona.

Bilo je to u neku ruku obećanje za sav život. Oči joj se napuniše suzama. Tada se odkine od njega i odbrza natrag k gniezdu onim putem, kojim je došla.

Časak je Bucko gledao za njom — — Bol mu je stegao srdce, a da nije ni znao, što se s njim zbiva.

Napokon se naglo okrenuo i potrčao za neprijateljem, koji je već odmaknuo dobar komad puta.

Amazonke su postale bezbrižne i usporile brzinu, ne bojeći se progonitelja.

Bucko navali na dvie od njih, koje su trčale po strani; kako se pred njima iznenada pojavio, natjerao im je strah u kosti, tako da su pustile iz čeljusti svoj plien i glavom bez obzira nagnule u bieg, da dostignu svoje drugove.

Bucko potrči za njima sav u ratobornoj groznici — sve dalje i dalje. Nije više ni znao, kuda ga vodi put, ni na što više nije mislio, gonila ga je samo vruća, sveta mržnja.

Ali od napora je sve više sustajao, a Amazonke su odmicale sve dalje i dalje, jer su brže trčale nego on...

Konačno morade napustiti lov —

Umoran se složio na zemlju, jer se više nije mogao držati na nogama. Mučno se dovukao do kamena, koji je ležao u blizini —

Sunce je zašlo. Svakog je časa nakon kratkog sutona morala nastati noć.

Na povratak kući nije mogao ni misliti! Možda će

se moći uputiti natrag kasnije po mjesečini, kad se malo odmori.

Uz napon posljednje snage zavuče se Bucko pod svoj kamen, da nađe noćište. A malo je trenutaka zatim čvrsto zaspao.

MRAVI-SKITALICE

Kad se Bucko nakon dugog broja sati opet probudio, vladala je još uviek mrka noć. Dosta je vremena trebao, dok se je snašao u svom novom kućištu. Oprezno opipavajući na sve strane izpruži ticala napolje — u obraz mu udari vlažan studen zrak — — A kad je podpuno svladao svoj san, opazi na svoj veliki užas, da vani bjesni oluja, a zemlju šiba silan pljusak.

Brže bolje zavuče glavu natrag pod kameni krov.

Pri tom nevremenu nije dakako ozbiljno mogao ni pomisliti na povratak u rodno gniezdo. U mraku bi sigurno sašao s puta, ako ga ne bi možda nekamo odniela vijavica i bacila u kakvu lokvu, gdje bi se jadno udavio.

Težka srdca odpuza u suho zakloniste. Zeblo ga je. Vani je bilo studeno — nesnosno studeno. Kad bi barem prošla ta strahovita noć!

Konačno je zaspao i prospavao još nekoliko sati.

Ali čim je svanula prva zora, već je opet bio budan. Spopao ga neopisiv nemir. Nije znao, da li je to čežnja ili bezkrajna samoća, tjeskobna tudjina okolice, u kojoj se nalazio i koja mu je stegla dušu kao snažnim kliještima.

Vani je i dalje kišilo, ali ne više onako jako kao noću. Još uviek bi bilo po život opasno, da se odputi kući.

Medjutim — duže nije mogao izdržati u svojoj spilji —

Tiho se progura van i poviri na sve strane —

Strah ga potrese do dna duše — na daleko i široko nije poznavao ni drveta, ni grma...

Po mirisu je potražio svoj trag, koji je sinoć morao

ostaviti, a koji je mravima služio kao najbolji, a često puta i kao jedini putokaz.

Ništa nije osjetio. Kiša je sve izprala — odniela — izbrisala. Koliko se god naprezao — nigdje nije mogao odkriti ni traga mirisu —

Da svisneš od očaja! Zatočen u posve nepoznatom kraju! Odtrgnut od obitelji, plemena, čvrsta gniezda! Izvrgnut podmukloj prirodi, strahovitim olujama i kiši, napadajima neprijatelja, kojih je rod mrava imao na tisuće medju životinjama.

Na časak je Bucko potrčao u neizvjesnost — potražio put — vrzao se amo tamo po tudjem svietu —

Kiša je po njem pljuštila — mokar je bio do kostiju — s njega se ciedila voda — — razkvašeno je bilo i muljevito tlo, po kojem je bazao, vlažna i sluzava trava, kroz koju je sebi krčio put — — Uh, da zaurlaš od muke, da zaplačeš od jeda —

Kad bi barem mogao samo izdaleka naslutiti, gdje bi mogao potražiti grad svojih mrava — ali ni smjera nije upamtio — bio je kao izobćen zlikovac, lišen domovine, jadan bjegunac —

Pomislio je na Madicu. Je li ona sretno stigla kući? Teže mu postade pri duši.

Kroz kišu se probijao dalje — makar kuda — bilo kamo stigao — samo napried — napried.

S brda su se rušile bujice, noseći sve sa sobom, što im se našlo na putu — stabla, granje, lišće, travu — tu i tamo čak uginulu pticu, kunića, gorskog miša, koje je valjda voda izplahnula iz skrovišta im i poniela sa sobom...

Na Bucka je to djelovalo kao neka utjeha, kad je vidio, kako su i drugi stvorovi postali žrtvom toga povodnja. Nije se to u njem pojavila neka zluradost — za to mu se duša previše uzkomešala — nego neka čudna spoznaja, da nije samo on izlučen iz broja sretnika, onih, koji su na sigurnom, da nije on jedini izmedju tih drugih strovaljen u prokletstvo...

Široka mu se bujica izpreprieičila na putu —

Pogled mu je privukla na se neka crna gromada, što je u njoj plivala. Ta ga je gromada iz nepoznatih razloga podsjetila na priču, koju mu je stara dobra Mauka pričala za noćnog izleta do hrašća. Još se jasno spominjao njezinih rieči :

»Ima i takvih mravljih plemena, koja žive kao cigani. Ona ne znaju ništa o blagodati domovine. Njihova je postojbina veliki, daleki sviet. Gdje naidju na kakvu spilju, na kakav truli panj, kakvu pukotinu u zemlji, tamo se i udome. Onda potamane u okolici sve, što mogu požderati i opet lutaju dalje — bez počinka — bez cilja...«

Možda je Bucka podsjetilo na te rieči to, što je sada i sam ostao bezkućnik — sam nije znao da sebi o tom položi računa, a nije mu doteklo ni vremena, jer je iznenada jedan vrtlog to klubko izbacio na obalu — nedaleko od onog mjesta, gdje je on stajao i sve to promatrao.

Brže bolje potrča bliže, da bolje promotri — predmet svoje pažnje.

I gle — sad se riešila zagonetka.

Jedva se klubko izkotrljalo na suho, kad li sve oživi — mravi — na tisuće mrava-skitalica izkoprca se van — razkomadaše klubko — komad po komad — —

Naokolo stade skakati neki glavonja, koji je Bucka vrlo jako podsjećao na Kilona, jedino se od njega razlikovao time, što je imao dvie čeljusti nalik na kliešta, kao što su ih imale i Amazonke. Dielio je kratke, oštre zapoviedi —

Polako se raztegla gromada —

Sad je primietio osamljeni Bucko, kako iz unutarnjosti klubka dolaze malo po malo na vidjelo ličinke, čahure i jaja mrava-skitalica. Dadilje su pregledale i opipivale male. Nijedno od mladih nije se utopilo.

Sad je čuo Bucko, kako je onaj zapovjednik, koji mu je prije zapeo za oko, a koga je prema njegovu dr-

žanju morao smatrati častnikom, rekao drugom mravu, koji je imao isto onako velika kliešta na čeljustima:

»Tako mu svetog Kvandrutebeka, to mi je bila olujina! Da nas nije zahvatio onaj vir i izbacio na ovu gostoprimnu obalu, tko zna, kako bismo dugo još morali ostati u toj vodurini.«

Drugi je strugao po svom tielu, da se očisti od mulja i nečisti.

»Marim ja, to je ludo plivanje moglo potrajati još i duže vremena. Ipak je to jednom nešto drugo, a ne ono vječno trčkaranje. Ja sam doduše dospio upravo na dno naše lopte, pa sam se izprva dobrano nagutao vode. Ali malo sam po malo izmudrio, kako se treba držati, pa zato se ne bih bio ni srdio, da je taj put potrajao i još nekoliko dana — meni voda ne bi ništa naškodila.«

Prvi se častnik nakesi.

»Pravo veliš. Životu se treba prilagoditi, kako te zateče. Konačno ima na svietu još koješta, što bi moglo biti neugodnije nego li ovakva kupelj na silu. — A znaš li ti u ostalom, kako smo mi uobće zapali u tu pustolovinu? Od sinoć sam već sve zaboravio.«

Drugi se počeše, protegne i stade svijati i pružati noge, da mu opet postanu gibke.

»Posve jednostavno!« zareži on veselo. »Odmah iza zalazka sunca spustilo se odjednom nevrieme. Ja sam napetost u zraku osjetio već nekoliko sati pred tim u svim kostima, pa nisam bio nepripravan. Tako sam mogao dati zapovied na zbor još prije nego su pale prve kapi. A kad se spustio pljusak, naredio sam, da naprave klubko i u nj spreme djecu. Na nesreću smo se upravo nalazili u nekom jarku, koji su prije izrovale kiše. To sam predvidio. Ta tko bi bio računao s tolikim množtvom vode! Svakako gore u brdima se brzo nabrala kiša i zarušila naš jarak poput bujice — podhvatila nas u onom položaju, u kojem nas je našla, i odvaljala nas sa sobom — dok joj to nije dosadilo, pa nas je ovdje izbljunula iz korita.«

Nasmijao se od srdca i zadovoljno i bacio pogled k nebu. Pri tom je pažljivo tresao ticalima po zraku.

»Ja mislim, da bismo mogli poći dalje«, rekao je konačno. »Kiša je prošla.«

Pristupio je skupini častnika, koja je nedaleko od njih stajala, a Bucko ih je tek sada primietio. Jedva je general s njima progovorio nekoliko rieči, razbježaše se na sve strane i priobćiše čoporu mrava-skitalica neku zapovied, koju su primili od poglavice.

Bezkućnik Bucko promatrao ih je težka srdca. I oni su bili bez kuće i kućišta, bez krova nad glavom — a ipak jaki, sigurni, samosviestni. Kako su se muževno i mudro vladali poslije težke nesreće, što ih je snašla. Što više vodja im se nad svim tim izdievao i smijao, kao da je to neka šala.

O, kad bi se smio njima pridružiti! Kad bi smio s njima poći u široki sviet, daleko, gdje ga možda čeka nasmijana, kao sunce vedra budućnost, gdje bi mogao zaboraviti na sve, što ga raztužuje.

Tada je uvidio: nigdje ne će proći bolju školu životne mudrosti, spretnosti i svjetskog izkustva nego li kod plemena skitalica, kod toga ciganskoga družtva, koje se ne da skršiti nesreći, nego se i od same nevolje pušta nositi — kao što se i lopta prepušta valovima.

Svakim je trenutkom sve više nestajalo njegove plahosti pred moćnim tudjincima, a sve je više rasla njegova radoznalost, a i poštovanje prema njihovoj spretnosti i hrabrosti.

U tom su času mravi-skitalice bili zgusnuti u gustu gomilu. Odjednom je na svoj užas opazio, da je gotovo polovica tih životinja sliepa...

Jato je ptica pokrikujući zakružilo iznad njih u neznatnoj visini.

Častnik preuze vodstvo jednog kraka. Poput crne se vrpce odvijao iz one gomile, poredala se čvrsto stisnuta povorka, sve po četiri, pet, pa i šest mrava uporedo,

a većina uprtivši djecu na ledja — tako se polako razpadala gomila —

Ptice su ih sliedile pokrikujući.

S desna i s lieva duž redova vrzali su se častnici — neumornim su pogledom stigli svuda — čim je nastao najmanji nered u redovima, već su priskočili, grdili, sredjivali. Zapoviedi su vrcale amo tamo — pogdjekada se, čas sprieda čas straga, oglasio povik, da ih obodri, sve je stupalo napried snažnim korakom.

Bucko je uzporedio dužinu povorke tih skitalica s visinom debelog stabla posve blizu njega — bila je pet puta duža od drveta.

A to su bili samo oni zdravih očiju.

Ponekad se jedna od ptica ustrmila iz zraka dolje, sčepala po jednog mrava i odlepršala u vis. Najbliži su se vojnici razštrkali, ali se brže bolje natrag poredali, kao da se ništa nije zbilo.

Sad su pošli i sliepci.

Svatko bi bio mislio, da će oni sliediti povorku svojih drugova, a kad tamo prvi su se od njih upravo neopisivom brzinom zabušili u zemlju, izdižući svojim ledjima gornji sloj kore, tako da se ona produbila poput podzemnog rova — a iza njih su sliepi drugovi ulazili u mračni, zaštitni hodnik.

Nezasitne su ptice redom odnosile žrtve iz povorke vojnika, kojima su bile zdrave oči. A sliepci su zaštićeni pred tim neprijateljem krčili sebi svoj skroviti put.

Bucku je bilo čudno pri duši.

Kad bi barem smio s njima poći!

Muka ga je spopala, da je on izmedju tih stotina tisuća jedini bezkućnik, da je on izmedju tih stotina tisuća, koje su našle sebi put, jedini, koji luta bez cilja i nesviestno!

Bucko je dugo razmišljao, a onda se konačno sjetio, da je vrhovni častnik mrava-skitalica malo prije zazvao Kvandrutebeka. On je doduše bio čvrsto uvjeren, da se veliki duh skrbi samo za mrave-medolizce, koji su u ostalom u njem smjeli poštivati svoga praotca; ali možda se Valis, koji mu je to potanko protumačio, ipak prevario: možda Kvandrutebek vodi brigu i o drugim mravljim plemenima. Ako je tako, onda je i ta spretnost, kojom su se bezoki mravi znali sakriti pogledu svojih neprijatelja, mogla biti samo djelo njegove mudrosti —

Ta je misao skršila u njem posljednji odpor, koji ga je priečio da se priključi tim drugovima po rodu drugoga plemena.

»Gdje te mnoge tisuće mogu da prožive, tu mora biti obstanka i za me!« reče on tiho sam sebi. I ne promišljajući dalje potrča za povorkom onih, što su stupali po zemlji, krišom im se pridruži, da se tako pokuša spasiti i naći novu domovinu.

Težko mu je bilo držati korak s mravima, naviklim tumaranju. Oni su svojim nogama zakoračivali kao dugim krakovima, tako da su brzo odmicali. Ali čvrsta je volja, da za njima ne zaostane, snabdjela Bucka snagom i uztrajnošću.

Častnik je pogodio — nije prošlo ni pola sata, kad li prestade kiša. Sunce je toplom snagom probilo oblake, a blage mu zrake opet razvedriše lice biednog pustolova, pa i dušu mu, tako da je veselo koračao i našao utješljivih misli.

Njegovi se novi prijatelji nisu na nj ni osvrnuli. Doduše tu i tamo ga je ošinuo po koji pogled, koji ga je napunio strahom. Ali ništa se nije zbilo, što bi mu potvrdilo njegovu zabrinutost. Drugovi su ga ravnodušno pogledavali, kao da je i on njima ravan.

Bucko je pomno pratio držanje i vladanje svojih suputnika.

Izprva su dugo vremena u stisnutim redovima stupali jedan do drugoga, pazeći na poredak —

Ali onda je iznenada nastala promjena u njihovu držanju —

Prošli su krševitim poplavljenim područjem — do-

spjeli u plodni pojas — povorka je zašla u travu i bilj-ke, u grmlje i šume s gorostasnim stablima —

Na znak jednoga od častnika stade se povorka raz-padati, sva se razrojila na sve strane —

I sad se bujica tih životinja razlila po svim pred-metima, koji su im zakrčili put — stala se uzpinjati do vršaka biljaka, da ih pretraži, ne kriju li se u njima živi stvorovi, nagrnula je u pukotine, rupice i šupljine, gdje ih je god odkrila. Izpod kamenja su tražili crviće, u dr-veću zareznike, izpod lišća spuževe, muhe i pauke — iz zemlje su iztjerali gujavice i miševe, pred njima su se dali u bieg štakori, kunići, zečevi, pa i srne i jeleni su odtrčali glavom bez obzira —

Što su god našli, sve su popljačkali, navalili na sve divljačkim biesom, proždrljivošću, kojoj kao da nikad ne će biti kraja. U svojoj su divljoj pohlepi žrtve pro-badali žalcima, obarali i veće životinje, jer je istodobno na njih nasrnulo po nekoliko stotina mrava i svojim ih otrovom omamilo i razoružalo, a onda su im svojim oštrim čeljustima kidali s tiela tvrdu, zaštitnu kožu, i zakopali se u meso —

Tako je to išlo iz dana u dan, iz dana u dan, neza-sitno, uviek s jednakom pohlepom.

Bucka, koji u svom životu nije upoznao nikoga osim svojih suplemenika, što su se hranili izključivo medom, zaprepastila je ta nevjerojatna surovost, kojom je ova skitnička rulja krvoloka napadala svoje žrtve —

Ali on još ni izdaleka nije vidio sve —

Pred tom je bujicom razbojnika, što se valjala po-put goleme mravlje poplave, bježalo sve, što se moglo spasiti — sve se zavlačilo pod zemlju, odletjelo, odtr-čalo, bježalo, izčezavalo, jurilo — svaka životinja, ko-joj je priroda dala noge ili krila u tu svrhu —

Najednom su mravi-skitalice naišli na zmiju — de-bela je bila kao deblo. Tielo joj se nadulo, pa je Bucko odmah znao, da se malo prije nažderala, možda je pro-gutala srnu ili drugu kakvu životinju. Još se gutila i

gnjela svoju žrtvu, da je onako neizkosanu ugura u že-ludac.

Kad je čula, da se približuju proždrljivi lovci, po-kušala je pobjeći. Doista — ta zmijurina, koja se upuš-tala u borbu s najvećim gorostasima među grabežlji-vim zvjerima, kojoj je samo vršak jezika bio tolik, da se na njem udobno moglo smjestiti desetak mrava, okrenula se i stala divlje grčiti tielo, da odpuza u šumu.

Do ludosti uzhićeni dadoše se mravi u potjeru — Bucko je mislio, da je to sve san. Nije se dosta mogao nadiviti neustrašivosti svojih drugova.

Sve su više dostizavali zmiju, već su joj gusto po-krili kožu zaštićenu ljuskama —

Sad je zmijurina zastala. Uvidjela je, da sa svojim punim želudcom ne će moći umaći napadačima. Biesno je stala šibati glavom, u ustima se raztvorile pomične kosti, iza kojih je malo prije nestalo srne. Rašljasti je jezik izskočio daleko napried, zasiktao i gadjao na sve strane poput striele —

U tili su čas uzmaknuli napadači, što su ju obkolili sa svih strana. Jače su se životinje strčale na okup, no-sači se djece sklonili u sredinu, a preko njih su se uzve-rali jači mravi i pokrili tako njih i djecu svojim tielom kao kakvim živim krovom —

Zmija se biesno zarila u to klubko — ali nevidje-nom samopožrtvovnošću zaletjelo joj se u usta nekoliko boraca, većinom častnika, te joj svojim sabljastim če-ljustima stadoše sadirati kožu s nebca, uštrcavajući joj otrov u rane.

Zmija kao da je od bola izgubila razbor. Zaklopila je ralje, da napadače smrvi i proguta. Ledja su joj se biesno svijala i trzala — U istom času, kad je roj mrava bio izvan pogibli, stali su se razštrkavati — nosači su se djece povukli malo u pozadinu, a oni drugi su navalili munjevitom brzinom sa svih strana na zmiju —

Ova se doduše svom snagom nastojala obraniti — ali prema ovim je sićušnim razbojnicima bila nemoćna,

jer ih nije mogla pograbiti svojim šupljim otrovnim zubima, a isto tako ni zdrobiti svojim gibkim tielom —

Poput kiše osuli su ujedi i ubodi sve dielove njezina tiela — zakvačili se svojim čeljustima za njezinu kožu neprispodobivom spretnošću.

Nakon nekoliko je dana od gorostasne tjelesine ostao samo kostur, a usred njega i kosti srne, koju su lovci takodjer požderali —

Bucko je dosta vidio. Jeza ga je spopadala pred snagom tih razbojnika —

Ne! Pa bila samoća ne znam kako strašna, tisuću je puta bolja nego družtvo tih krvoloka —

Krišom se povukao u prikrajak i odšuljao u guštaru.

Opet je bio sam — sitan mravac u tom neizmjernom dalekom svietu.

Sad je tek pravo osjetio, kako je osamljen.

TAJNA SPILJE MRAVA-SABIRAČA

S vremenom je nestalo onog prvog očaja, što je spopao Bucka, kad se je prvi put našao odsječen od svoga gniezda, i u tudjini se osjetio upućen sam na se. Uvidio je, da se u nevolji može probiti kroz život i ovako. A snaga djelatnosti, koju je našao kod mrava-skitalica, pružila mu je dosta pouke za taj novi put. Pokazala mu je, kako se mora trsiti, da u život zahvati na pravom mjestu. Onda ga ne će snaći nikakvo zlo.

Za izgubljenim ne smiješ kukati, a od budućnosti moraš uviek očekivati najbolje i najljepše!... to će mu u buduće biti načelo života. Iz svakog udarca sudbine mora ponieti sa sobom na put mrvicu sunca, sreće i radosti u duši, pa će lako preturiti — tako je barem odlučio — i najteže i najgorkije.

I tako se dalje stao skitati hrabro po prašumi —

Od svih onih bića, što su tu prebivala i životarila, nije o njem nijedno vodilo računa. Ali zato je to većom pomnjom promatrao sve one predmete, na koje je uzput naišao. Slušao je piev šarolikih ptica, uživao u igri boja na perju bezbrojnih vrsti prekrasnih carića, udisao divni, omamljivi miomiris povijuša, što su se ovile oko silnih stabala, da svoje slabo, gibko, sočno tielo proguraju do na domak sunčanom nebu, pa da tako i one postanu dionice zemaljskih slasti. Na tisuće se cvjetova razraslo na njegovu putu, a u najslastnijim je od njih potražio hrane — nekoliko kapljica meda. Uz mlake se divio čudu prirode, gledajući, kako se najumiljatija od svih orhideja na svojoj krhkoj stabljici požudno privija dolje prema bistroj vlazi, kako svojim čaškastim lišćem srče vodu, a onda se opet uzpravlja nakupivši snage.

Bucko nije još nikada čuo, da ima biljaka, koje piju vodu. Sad je to vidio svojim od udivljenja opojenim očima i zavezavši se mislima u taj doživljaj zaboravio je na svu svoju biedu.

Nije li on zapravo diete sreće, kojem bi moglo zavidjeti sve njegovo pleme? Tko je od svih onih, što su ga odgojili i poučavali, s kojima se upoznao, toliko znao o svietu kao eto on? Njegova mati, pa Boba, Kilon ili Valis i Mauka — sve su se dičile, da poznaju okolicu gniezda. Da li je nešto nalik na to doživjela Akunta, kraljica? Bucko je i u to jedva vjerovao.

Doista! taj dan, koji ga je odmamio u tuđinu, bio je njegov sretan dan! On ga je iztrgao iz jednoličnosti njegova gniezda i odveo u sunčani, vedri, sjajni sviet. Nikada više ne će toga požaliti.

Zadovoljan je skakutao po mahovini, travi i biljkama, sada kao pravi cigan, koji se zanosi time, što mu razgrijano srdce u skitanju nalazi svrhu i slast života. Pa i na samu je Madicu sad samo još riedko mislio.

Ta oni su kod kuće vodili brigu samo o svagdanjoj hrani, a vječno su strepili i drhtali pred opakim susjedima i podmuklim neprijateljima!

A ovdje, gdje se je on nalazio, bilo je svega u izobilju. Ta trebao je tek otvoriti usta, pa se mogao do sita naužiti najukusnijih jela.

Odjednom se našao pred tikvom, velikom gotovo kao Fernandova glava — još ga je sačuvao u zloj uspomeni. Bucko ju je razmotrio sa svih strana. Bio je to kokosov orah, koji je pao s palme. Na jednom se mjestu od pada razpukla tvrda kora, a iz pukotine je prokapao divan, sladak mliečni sok. Bilo ga je toliko, da bi se od njega i tjedan dana moglo hraniti nekoliko tisuća mrava.

Bucko ga stade lickati. Ali već je bio do te mjere sit svakojakog blaga, što mu se svakog trena na sve strane upravo nametalo, da više nije mario ni za što, nije mu se dalo ni jesti.

Ali kao da su ga upravo željno očekivali još slastniji užitci. Banane su visjele na drveću u zlatnim težkim grozdovima i čekale na goste, koji će im nabušiti meku ljusku i nažvakati se sočnog mesa. Žbunovi su ga ananasa mamili već izdaleka svojim slađanim mirisom, zvale su ga datulje i smokve, naranče i divlje šljive, dinje i sve druge čudesne voćke meksikanske prirode, pozivale ga tisuće užitaka, kao da postoje samo za nj.

A on je nepokolebivo dalje tumarao svojim putem.

Malo po malo postajalo je tlo opet močvarno. Dosta je puta mali cigan morao probazati kroz razkvašenu mokru travu. Ali ni to ga nije smetalo. Naučio je već i to, da se upravo iza velikih tegoba često kriju najljepši uspjesi, koji sve te muke nagrađuju preobilnim blagom. A uz to je stvorio odluku, da ne će prezati ni pred kakvim naporom ni neugodnošću, samo ako mu obećava novih zaliha za njegovo životno izkustvo.

Skroz naskroz promočen progazio je tu baru i dospio napokon na suho tlo.

I odmah se uvjerio, da nije utaman prošao kroz taj močvarni kraj, jer će domala odkriti novoga znanja.

Po svojoj se navici uzpeo na slamku, da razvidi okolicu. I gle — sav se obradovao u svom strahu — sa svog vidikovca ugleda tek malo udaljeno četicu mrava. Smjesta je na prvi pogled mogao razabrati, da to nisu

otmičarke roblja — Amazonke, a ni mravi-razbojnici, koji tamane životinje, nego miroljubivi radnici...

Ali kako je već naučio, da bude oprezan, prišuljao se pažljivo i stao promatrati prolaznike, sakrivši se iza debele travke.

Koračali su izpred njega u malenim skupinama. Svaki je nešto držao u čeljustima, ali Bucko u prvi mah nije mogao razpoznati, što je to.

Međutim kako je sav gorio od radoznalosti, otresao je odrješito svaki strah, stupio pred travku i izbliza pogledao povorku mrava.

Još uviek nije znao, na čemu je stvar. One stvari, što su mravi nosili u čeljustima, bile su nalik na čahure, ali neko mu je mračno čuvstvo govorilo, da to mora biti nešto drugo.

Napokon izazove radoznalost u njem posljednju odluku. On zaustavi najmanjeg mrava i reče mu:

»Ne bi li htjela, da ti pomognem nositi, sekice?«

Već je sakupio dovoljno izkustva, pa se pomno čuvao, da se odmah oda kao mrav-medolizac, dok nije znao, da li njegovo pleme živi u prijateljstvu ili neprijateljstvu s rodom tih neznanaca.

A ta se druga zbilja dala namamiti u stupicu.

»To bi bilo vrlo ljubazno«, odvrati ona i ne pogledavši točnije Bucka. »Još nisam navikla pravo nošenju tereta. Ako ti je pravo, poniet ćemo zajednički.«

Bucko doduše nije imao ni pojma, kako da podhvati. Ali prije je već maljucak vidio, pa mu je s nešto malo muke i to pošlo za rukom. Primio je taj predmet svojim čeljustima s jedne strane, a neznanka s druge, i tako podjoše napried.

Bucko bi ju bio rado još koješta izpitivao. Ali sve ono, što je htio znati, moralo bi odati njegovo neznanje, a to bi iznenadilo njegovu pratilicu, koja ga je posve stalno smatrala jednim od svojih. Nije bilo druge, morao se strpiti i počekati, dok mu izkustvo odkrije sve tajne.

Ali jedno je ipak znao: Ta tvrda stvar, koju je držao čeljustima i teglio, nije nikako bila čahura. Pretvrda je bila za to, prečvrsta i negibka. Ali što bi to onda moglo biti? Pokušao je krišom zagrizti, da joj izpita tako svojstva. Po svoj će prilici služiti za hranu, zaključio je on. ali kolikogod se naprezao, ta je tvar bila preodporna za njegovo zubalo, a bit će isto tako i za zubalo njegove družice.

Napetost je u njem dosegla vrhunac — — —

Medjutim su već odmakli dobar komad puta.

Sad su prolazili mimo gomilu smeća, a onda se uzpeli na nizak, okrugao nasip od zemlje. Nasred toga nasipa zinula je iznenada poput ždriela strma, crna rupa.

»Evo nas kod kuće!« olakšano odahne ona druga radnica. »Hoćeš li mi pomoći, da unutra odnesem moje zrno žita?«

Bucka je spopalo neko neugodno čuvstvo.

Dakle to je bilo zrno žita, što je on tu nosio! Hm! Na kako čudne zamisli dolaze neke životinje! Ma što će im to zrnje žita, te tvrde stvari, koje bi ti razmrskale i razklimale sve čeljusti, kad bi ih išao razgristi. Tako ga je iznenadilo to odkriće, da je zaboravio i odgovoriti. Njegova pratilica morade još jednom pitati:

»Hoćeš li uhvatiti zrno, da ga zajedno odvučemo dolje? Najteže je i najopasnije upravo u tom uzkom, strmom hodniku. Tu ti se lako skotrlja breme, a može te gurnuti i u dubinu.«

Vrtoglavom brzinom projuriše Bucku misli glavom. Ako se s njom spusti u taj krater, moglo bi to po nj i najgore svršiti. Koliko su naime medjusobno snošljivi mravi istoga plemena, toliko su neprijateljski i nepomirljivo susretali svakog tuđinca, koji bi prodro u njihov sveti dom. Bit će da ga ovdje nisu prepoznavali, pa mu ne će učiniti ništa na žao. O čemu je to ovisilo, toga nije slutio. Ali riešio se, da se okoristi tim sretnim slučajem. Kolikogod je bilo opasno poći u spilju tih tudjih mrava,

ipak ga je nešto vuklo i mamilo neodljivom snagom, da upozna njihove običaje i osebujnosti.

Brže bolje baci još pogled u zrak, vapeći za pomoć — onamo gore, gdje je stanovao Kvandrutebek, dobri duh mrava i zaštitnik svih nevoljnika iz čete njegovih poštovatelja. Onda je čvrsto pograbio zrno i oprezno se stao spuštati nizbrdo.

Za svaki je slučaj Bucko pustio svoju pratilicu, da pođe prva, tako, da je silazila natražke, dok je on puzao naglavce, pa je pri tom mogao pregledati sve pred sobom, a iza leđa mu je ostao slobodan put za uzmak.

Doskora se pokazalo, da su njegove mjere oprez-nosti bile vrlo razložite.

Jedva su se spustili komad puta u krater, kad li hodnik zaokrenu, a netko ih pozove, da stanu.

»Tko je?« oglasi se gunđav glas.

»Ja sam! Barba!« zahihoće Buckova družica. »Zar me više ne poznaješ, dobri Mesore?«

Brzo je naš pustolov utuvio u glavu oba imena. Tko bi mogao znati, ne će li mu to dobro doći? Uviek je morao nastojati, da po mogućnosti dobro upozna mrave, s kojima dolazi u doticaj. Što se bolje sprijatelji s njihovim navikama, to manje mogu da mu naškode.

»A tvoj pratilac — tko je to?« zapita Mesor.

Bucka spopade takav strah, da mu je od muke palo zrno. Sad je sve propalo! Sad će nasrnuti na nj!

Ali Barba se veselo, obiestno, zvonko nasmije.

»Odkad si ti tako oprezan, stari dobri Mesore?« odpovrnu ona. »Moj je pratilac mravojed — hahhh! — proždriet će te. Čuvaj se!«

»Lakoumna mladost!« progunđa Mesor. Ali umirio se, tako te je njih dvoje moglo proći, a da ih nije opipao .

Nekoliko im mrava-sabirača zrnaca dodje u susret.

»Prednja su spremišta puna. Morate poći dalje unutra«, svjetovahu im oni.

Bucko je puštao da ga vode. Konačno su stigli do

pravog mjesta. Jedan je patuljkasti mrav izišao pred njih i pozvao ih:

»O molim, izvolite ovamo unutra sa zrnom!«

On je od njih primio teret i spremio ga.

Bucko se brzo razgledao. Tamo su već ležale nagomilane velike gomile najrazličitijeg zrnja, poslagane i razvrstane prema pojedinim vrstima.

Barba, koja kao da je živjela u dobrom prijateljstvu sa svima, a rado se upuštala i u razgovore, započela je čavrljati s patuljkom.

»Dakle, kako napreduje posao, skladištaru?« upita ona.

»Možemo biti zadovoljni«, odvrati ovaj visokim piskutljivim glasom, »barem u koliko se to odnosi na zalihe. Žetva je čini se dobra, samo je teže sve to očuvati od vlage ove godine. Je li gore opet padala kiša?«

»I još kako!« reče Barba. »Zar je ti nisi ni vidio?«

»Kakav vidio!« Ticalima se skladištara ote uzdah odricanja. »Dok sam živ, ne ću izaći iz moga podruma. Pa ti to znadeš, Barba. Ej, tko bi se s vama sabiračima! Vi možete šetati vani na suncu, veseliti se svim liepim stvarima tamo gore. A ja sam tu za uviek zatvoren.«

»A to je po svoj prilici težko?« samilostno će Barba.

Skladištar se zamisli.

»Pravo da ti reknem: I nije tako loše. Ta na sve se možeš naviknuti. Prije doduše, dok sam bio mlad, hvatala me čežnja za tumaranjem i radom na zelenom, suncem obasjanom svietu. Ali sada! Ja sam ovdje dolje ostario, a sve mi je tako milo, da bez toga ne bih više mogao živjeti. U svietu se uobće više ne bih ni snašao. Ja mislim, da moje oči ne bi više izdržale ono izobilje svietla.«

»A što radiš čitav božji dan?« zanimala se Barba. »Ne dosadjuješ li se kadkada u toj jednoličnosti?«

»Jednoličnosti?« uzvrpolji se sav srdit patuljak. »Jednoličnosti! veliš. To svjedoči, da nemaš ni pojma,

što se ovdje dolje sve zbiva. Ne ću ni da ti pričam, kakvim se sve poslovima treba tu baviti. Pamet bi te izdala, samo kad bi morala slušati.«

Barba zaklima glavom, a ticala joj se zatresu.

»Prestani! Prestani s tim!« zahihoće ona, zauzevši smiešan stav, kao da se tobože zaprepastila, ali tek je pokazala, da je posve površno stvorenje, koje nema smisla za zbilju života.

Bucko se uplete u razgovor. Opazio je, da mu od patuljka ne prieti nikakva opasnost, pa je našao toliko hrabrosti, da i on progovori:

»Skladištarčiću!« polaska mu on. »Oprosti, što te mučim. Znaš, ja bih ipak rado znao, što se tu kod tebe sve zbiva. Gore nad zemljom sam upućen prilično u sve, ali rado bih čuo, što ti radiš s tim zrnjem.«

Patuljak ga prijazno pogleda.

»Ja, znaš«, reče on, »to ti je tajna nas mrava-sabirača, a ne pozna je nikoja druga životinja na svietu. Ti je ne smiješ stoga nikome tamo vani izdati, jer bismo inače brzo bili lišeni slave, koja nas izdiže nad druga živa bića.«

Bucku žestoko zakuca srdce.

Skladištar ga povede u jednu susjednu prostoriju.

»Tu ćeš dolje vidjeti, kako mi postupamo s tim zrnjem. To ti je izkustvo, koje su u mnogo i mnogo tisućljeća sakupili, izkoristili i primienili milijuni najplemenitijih i najmudrijih mrava. Tebi će se sve to ili mnogo toga činiti jednostavnim i samo po sebi razumljivim, ali naši predci u davnoj davnini nisu o svemu tomu imali ni pojma; tek trajni i vječni neuspjesi, težki i mučni pokusi poslužili su im kao škola, dok nije umieće toga postupka toliko uznapredovalo, da je doseglo stanje, u kojem ga danas vidiš.«

Pokazao mu je jedno spremište.

»Ovamo donose svježe pobrano zrnje. Mi ga poslažemo. Patuljci, koji su meni podčinjeni, očiste ga od

pljeve, smeća, ostataka ljusaka i iznesu te odpatke. Odmah uz ulaz vidio si veliko smetište.«

Pošao je napried u podrum i pokazao oko sebe.

»Očišćeno zrnje prenesu ovamo, a kad zasja sunce nose ga svakog dana van.«

»A zašto to —?« upita Bucko, koji se doduše sjetio, da i kod njega doma isto to čine s čahurama, ali znao je, da je to imalo odredjenu svrhu: povisiti životnu snagu zračenjem i sunčanjem.

»Znaj, i ja sam prije mislio, da to znači trošiti vrieme u bezposlice. Ali promisli samo: Ako zrnje ostane trajno ovdje dolje, postat će vlažno. Uslied toga će proklijati. Iz njega bi izrasle vlati, a time bi za nas bilo bezvriedno. Samo time, što ga neprestano sušimo, polazi nam za rukom, da spriečimo klijanje.«

»Ako sunce ne će da se pokaže, što znade kadkada potrajati i tjednima, ako bez prestanka curi kiša, pa voda prodre do dolje — što onda poduzimlješ protiv klijanja?« zanimao se Bucko dalje.

Skladištar se smješkao sav zadovoljan, što je jednom nekomu mogao pokazati sve svoje znanje.

»Tu nam preostaju dva puta, ili ako ćemo pravo, zapravo i tri puta«, protumači on.

»Tri puta?« začudi se Bucko.

»Da, tri puta!« potvrdi mu to patuljak. »Ali svaki dan iziskuje svoje posebne predpostavke i svoje posebne mjere!«

»Tako, deder pričaj.«

Patuljka nije dakako trebao dugo moliti.

»Najprostiji je prvi slučaj«, razjasni mu on i izpruži lievu nogu. »S njim se susrećemo danomice i u životu. Uviek se dogadja, da mi donesu i zrnja, koje je već stalo klijati. Baciti ga dakako ne mogu. Svako zrno treba čuvati, ništa raztratiti. Ali ne smijem dopustiti ni da raste. Što mi dakle preostaje? Onaj maleni korjenčić, koji se prvi razvije kod klijanja, moraju moji radnici pregrizti. To nije skopčano ni s kakvim potežkoćama, on je naime mekan, a uz to i slastan. Kad bih zrnce ostavio u tom stanju, pokvarilo bi se — stoga ga, čim grane prvi vrući sunčani dan, pošaljem gore, da se pošteno izsuši, izprži i tako pretvori u slad. To su ti poslastice, da ti je znati!« škljocnuo je ustima.

»A ako nema sunca?« podsjeti ga Bucko, kojemu se činilo, da je još daleko pametniji nego li taj stari izkusni patuljak.

»To je drugi slučaj!« Skladištar, koji je po svoj prilici brojio nogama, izpružio je sada i desnu nogu, a da se nije dao smesti u svom miru. »S njim su naši predci dosta sebi narazbijali glavu. Ali sada možemo i to pitanje smatrati riešenim. Naši su naime učenjaci opazili, da se prilikom klijanja stvara slador, a istodobno omekša inače tvrda jezgra žitnog zrnca, te postaje kašasta, dakle prikladna za hranu. Time smo sebi prištedili velik trud; ne moramo tvrda zrnca najprije dugo vremena pripremati za jelo. Poznato ti je, da mi tih zrnaca u običnom stanju nismo kadri izmrviti, jer su tvrda kao kamenje.«

Bucku se činilo, da je sad konačno kucnuo čas, kad će moći doznati, kako uobće mravi mogu pojesti zrnca. Stoga se usudio, da nabaci novo pitanje:

»A kako je to zapravo moguće, da mi možemo pojesti tvrda zrnca? Ja sam o tome već često puta razmišljao.«

To je medjutim bila stvar, koju je svaki mrav-sabirač od svoje najranije mladosti često puta prokušao, tako da bi s tim pitanjem morao u skladištara izazvati nepovjerenje i sumnju. Ali on se toliko zanio tim izpitivanjem i prilikom, da odgovara, sav je sretan bio, što su toliko pažnje poklonili njegovu radu, da toga nije ni primietio.

»O tome nisu još na čistu ni naši strunjaci«, započe on. »Ali to će valjda biti ovako: Brašnena je tvar sadržana u zrncima sama po sebi tvrda, tako da je naše slabe čeljusti ne mogu izmrviti. Stoga je mi i ne grizkamo,

nego tek oblizujemo. Tekućina iz naših usta raztvara suho brašno i pretvara ga u tekući slador. Uzmi mrvicu zrnca u usta, pa ćeš najprije imati posve suhi okus. Ali nakon malo vremena postat će zalogaj sladak.«

»To je sve liepo i dobro«, reče Bucko, »što mi ti tu pričaš. Ali meni se čini ovo: Kad ne bi bilo sunca, nego mjesto toga uviek samo kiše, bilo bi za neko vrieme na pretek hrane, jer bi sve biljčice proklijale. Ali onda, kad bi nastala suša, ne bi preostalo drugo nego brusiti zube.«

Mudrijaš je po svoj prilici mislio, da je sad patuljka doveo na tanak led, gdje će mu se provaliti sva njegova mudrost i razboritost. Ali opet je skladištar pokazao, da je najsposobniji u svom obrtu, i dorastao u svemu Bucku.

»To iz tebe govori djetinja nesuvislost!« odvrati on s najvećim dostojanstvom i mirom. »Kad bi postojala ta opasnost, onda svakako ne bi bilo mnogo koristi od našega umieća, a naša skladišta ne bi imala mnogo svrhe. Ali tu izpomaže svoju djecu veliki i dobri duh Kvandrutebek jednim sredstvom, koje nam se čini pravim čudom.«

»Čudom?« Bucko sav radoznao pruži ticala, da bolje može čuti. Ništa mu se nije bolje svidjalo nego li priče o čudesima.

»Mogli bismo ga nazvati i čudom«, nastavi patuljak, »premda je ta stvar zapravo posve prirodna.« Posegnuo je za svježim zrncem i pružio ga Bucku. »Promotri samo pažljivo ovo zrnce, hoćeš li što opaziti na njegovoj ljusci.«

Bucko ga pregleda sa svih strana tako napeto, kako to nikad u svom životu nije učinio ni s jednim zrncem. Ali nikako da na njem odkrije nešto naročitoga.

»Ne vidim ništa«, reče napokon razočaran.

»To ti vjerujem«, nakesi se patuljak. »Ne možeš naime ništa ni naći. Za to su naše oči preslabe. A ipak se na njoj nalazi nešto, nešto vanredno važno. Pomiriši ga malo. Možda ćeš onda nešto osjetiti.«

Bucko poče vrlo oprezno i pomnjivo opipavati zrno ticalima. Tako ih je skvrčio, da su mu sve noge obuhvatile zrnce.

Odjednom mu se razvedri lice. Taj miris, koji je odkrio, a koji se posve jasno i ako veoma slabo razlikovao od samog mirisa zrnca — taj je miris mogao potjecati od posve, posve sitnih živih bića, od živih bića, koja su bila tako malena, da ih nije moglo razpoznati ni najvještije oko!

Napravio je najgljuplje lice.

»Smiešno«, zatrese on glavom i odkotrlja zrno prema gomili.

»Sjajno!« zaklikta stari. »Ti si zlatan momak! Posve izpravno si nanjušio. Tako je, tako je!«

Bucko nije znao, zašto je zaslužio tu hvalu i čemu se skladištar toliko obradovao.

»Ja ne shvaćam, što bi na tome moglo biti čudnovato. Stalo je meni do tih sićušnih stvorova; naprosto ne mogu sebi protumačiti, što bi ti s njima mogao uraditi.«

»Sve«, uzkliknuo je patuljak i od obiesti se zavrtio kao zvrk. »Sve! Ti stvorići, koji su tako maleni, da ih mrav ne može ni naslutiti, upravo oni izazivlju klijanje u zrncima. Da nema tih stvorova — mi ih nazivljemo mikrobima — ne bi ni zrnca mogla iztjerati korjenčiće.«

»Što bi ti to drago bilo!« upade mu Bucko.

»Tikvan si ti, bedast klipan«, izgrdi ga skladištar. »Ta misli samo malo. Da nema tih životinjica, ne bi ništa ni raslo, a kad ne bi ništa raslo, ne bi bilo ni ploda, pa bismo mi morali skapati od gladi — ne bismo se nikada bili ni rodili, jer bi već naši roditelji i djedovi i pradjedovi bili uginuli.«

Sad je razumio i Bucko. Ali još uviek nije htio da položi oružje.

»Ali kad su tu, proklijat će tvoja zrnca prije vremena, a ti onda traži, gdje ćeš namaknuti hrane.«

»Ne — nikako!« veselio se patuljak. »Ne nikako!«

»Ne nikako? A kako to ‚ne nikako'?«

»Jer imamo jedno sredstvo, da potamanimo te sićušne životinjice«, izigra sad skladištar svoju posljednju kartu.

»Ah!« dahne Bucko. Od čuda nije bio kadar reći ni rieči. Toga rješenja nikako nije očekivao.

»Da, snebivaš se i rieč ti je zapela u grlu. Ali tako je i nikako drugčije. Mi moramo samo oblizati zrnca i u naš sok iz usta primiešati samo mrvicu našeg mravljeg otrova, pa te životinjice moraju pocrkati, a sjeme ne može proklijati.«

»Da — svakako —« zapenta mali mrav-cigan. »To — to razumijem. — Da — svakako — doista« ...

Ali u to se opet nečemu dosjeti.

»A što ćeš sada sa zrnjem, kad ne može proklijati?! Sad ga ne možeš raztvoriti u slador i pretvoriti u slad, da ga zatim pojedeš.«

Medjutim znanje toga patuljka kao da uobće nije imalo nijednog ranjavog mjesta. Ni sada nije ostao u neprilici.

»To je drugo čudo našeg dobrog duha Kvandrutebeka«, protumači on pobožno. »Kad smo već oblizali zrnca, ostavimo ih časak na miru, i odmah ti doleti jato takvih životinjica — drugčije toga ne mogu sebi protumačiti — ili iz zraka ili iz zemlje ili ne znam odkud, razgmiže se po zrncima — i smjesta se pojavi ono uklonjeno svojstvo klijanja.«

Bucko ga pogleda s nepovjerenjem.

»Reci der, skladištaru, a što mi tu pričaš bajke? Misliš li, da sam toliko glup, pa ću povjerovati u takve priče? Zar ne, ti si se sa mnom htio samo našaliti?«

Ali to je duboko uvriedilo patuljka.

»Fu!« gorko mu spočitnu. »Kako možeš tako o meni misliti!« —

Bucko je morao vjerovati, da je patuljak sveto i čvrsto bio uvjeren u sve ono, što je netom rekao —

»Kunem ti se svim, što mi je milo, i za svjedoka

zazivljem velikoga duha — tako je, kao što sam ti rekao. Bio bih hulja, kad bih se grješnim ustima izdievao nam tim uzvišenim čudom, kojem zahvaljujemo sav svoj obstanak i život.«

Da ga umiri, potrepta ga Bucko ticalima po ramenu.

»Nisam te htio uvriediti. — Oprosti, molim te, što sam bio nesmotren. — I najljepša ti hvala, što si mi sve protumačio. Nikada toga ne ću zaboraviti. — Ali sada me pusti, čeka me još mnogo posla.«

On se okrene k Barbi, koja se dosađivala, naslonila na zid i zievala.

»Hodi, idemo za poslom«, pozove ju on.

I njih dvoje pođe iz gniezda.

ORANICA MRAVA-ŽETELACA

Bucko je morao pred samim sobom iskreno priznati, da ga nije van gonila želja za radom, nego posve drugi razlog. Što je on, mrav-medolizac, konačno mario za rad tudjeg plemena, kad od njega nije imao nikakve koristi? Što je u gniezdu bilo vriedno da upozna, to je vidio i čuo i to u tolikoj mjeri, da mu se zavrtio mozak, kad je o tom stao razmišljati.

Ali neka mu je mračna slutnja govorila, da bi duži boravak u podzemlju mogao za nj postati opasan. Od samoga se početka nije mogao dosta načuditi, da su ga tako susretljivo primili.

Što je tome bilo razlogom, to mu zasada još nije bilo jasno. Ali zato mu se ipak činilo posve jasnim, da bi morao platiti životom, kad bi ga odkrili.

Ta ga je briga zaokupila još teže, kad je patuljak spomenuo iztančan njuh svojih ticala. Jedva je naime Bucko razlučio miris onih sićušnih stvorova na zrncu, odjednom mu je udarilo u oči, da mravi-sabirači nose na sebi posve drugi miris nego li on, različit od mirisa, na koji je bio navikao kod mrava od svoga roda.

Pažljivo je uzporedio ta dva mirisa i zadrhtao od

straha, tako te je jedva jedvice zatajio svoju uzbudjenost pred skladištarom i Barbom.

U onoj toplini, što je vladala u podrumu, razvijao se njegov miris sve jače i jače, tako da se žestoko razlučivao od mirisa onih drugih mrava. Samo patuljkova zanesenost i povjerljivost, pa onda Barbina ravnodušnost i dosada spasila ga je od nesreće. Ali da je izvana došao koji drugi mrav, taj bi za stalno nanjušio miris uljeza, a što bi se onda s njim zbilo, to je živo sebi mogao zamisliti. Kako su nepovjerljivi bili njegovi prevareni gostoprimci, to je već vidio pri svom ulazku u gniezdo, kad ih je zaustavio budni Mesor .

Da su ga uobće pustili u gniezdo, tome je samo jedna činjenica mogla biti razlogom. Dugo se zadržavao pod otvorenim nebom, a onda je prošao kroz onu močvaru i provlačio se kroz vlažnu travu, pa se pošteno okupao, a to je s njega spralo za neko vrieme njegov miris i očistilo ga.

Sad mu je bilo jasno i to, zašto su ga ono prije nekoliko dana poštedili i mravi-skitalice. Spasila ga je kiša, koja mu se pričinila najvećim neprijateljem, na koju je svalio svu krivnju zbog svoje nesreće; eto ta ga je kiša učinila tako reći nevidljivim pred kratkovidnim razbojnicima, tako te su njega jedinoga poštedili između tisuća drugih životinja, koje su potamanili.

Duboko se kosnula osamljenika ta sretna odluka udesa.

Tko bi znao, nije li i u prašumi već toliko puta na nj vrebala smrt, a ipak ga je svakog puta morala pustiti iz pandža, jer je stajao pod okriljem nepoznate mu, ali zato ipak znatnije sile.

Svakako — bilo mu je drago, što je našao izliku, da izmakne iz te opasne spilje.

Brže bolje se uzpinjao hodnicima.

I domalo se pokazalo, kako je s pravom bio zabrinut. Jedva je naime prošao mimo Mesora, pažljivoga

vratara, čuo je, kako se ovaj za njim razhalabučio i uzkomešao.

»Tu nešto nije u redu. — Zaudara po strancima! Tko je? — Ta ja se nisam mogao prevariti. — Posve točno osjećam. — Tko je? Tko je?«

Ali Bucko se mudro čuvao, da se još jednom vrati natrag, i sav je bio sretan, kad je zamaknuo preko zavoja hodnika i mogao šmugnuti u daleki sviet.

Za čudo nije Barba ni najmanje posumnjala u nj: Ona je bila posve površna mlada djevojčica, a glava joj puna igrarija, brbljarija i bezsmislica. Tako barem za sada nije za nj u njezinoj blizini postojala nikakva pogibao. Stoga je odlučio, da iz toga poznanstva izvuče sve koristi, koje bi ona mogla pružiti.

Barba, čini se, nije imala previše volje, da odmah pođe tražiti žitna zrnca, stoga ju je pozvao malo na šetnju, a mlada je dama milostivo pristala na njegov priedlog.

Ali najprije se Bucko još jednom savjestno ogledao na sve strane. Koješta, što mu je prije izmaklo pogledu, pobudilo je u njem živu pažnju, pogotovo kad je mnogim stvarima i pojavama naslućivao značenje.

Barba je međutim razvezala jezik i veselo blebetala. Ali Bucko jedva da ju je slušao.

U prvom je redu njegovu pažnju svratio velik prostor oko ulaza u spilju. Na njem nije bilo ni traga travčici — pojava, kakve nije vidio inače nigdje pred mravinjacima.

On je točno znao, zašto je to tako, ali da izkuša Barbu, koja je upravo pričala o posljednjoj ljetnoj svečanosti, upita ju:

»Zašto su oko gniezda iztriebili sve biljke?«

»Ovdje smo plesali«, razjasni mu ona. »Uostalom takvo se prazno mjesto nalazi pred gniezdom svih mrava-sabirača. Ja nisam sebi još nikad trla glave, zašto je to tako, a ne ću toga nikada ni činiti. Valjda su to načinili zato, da se i nama pruži prilika, kako bismo se u

miru mogli odmoriti. Jer zbog samog plesa toga nisu napravili. U tom pogledu odviše točno poznajem naša brundala. Ali meni je već dosadilo vječno tegliti zrnca, pa čupati travu i iz zemlje krčiti tvrdo žilje. Jedva je čist taj prostor, kad li već tu i tamo izraste po koja vlat, koju treba smjesta vaditi. A kad bismo se htjele malo poveseliti, odmah se diže kuka i motika.«

Ona stegne ustašca kao da će zaplakati.

»Budalaštine!« nehotice promrsi Bucko. Srdio se nad tom Barbinom površnošću.

»Što je budalaština?« uvrieđeno će ona. Ona se nadala, da će ju ugodnije pozabaviti. »Primi se ti nekoliko puta toga mukotrpnoga posla, pa ćeš i ti o njem drugčije misliti.«

»Mislim ja već i sada drugčije!« razjasni joj Bucko s nekom važnošću.

»To će mi biti ono pravo!« naruga se Barba.

»Hoće, dakako!« ne htjede Bucko popustiti. »Ti zbilja ne znaš, čemu služi to golo mjesto?«

»Nemam pojma«, zaprkosila je ona. »I ne marim znati — osim, ako je možda za ples.«

»Ja ću ti reći.«

»Ne ću ni da čujem! Ni briga me za to.«

»Moraš slušati!«

»Što — slušati?« namršti se Barba. Čini se, da se taj njezin pratilac ne zna ni pristojno vladati pred mladim damama.

»To je golo mjesto tu, da sačuva toplinu. Gdje rastu biljke, tamo je zemlja hladna. Sunce ne može pravo prodrieti do nje, a vlaga s biljaka i trave hladi tlo. A upravo pod tim golim prostorom spremaju zrnca. Tako sunce može da ugrije piesak, da ga propрži i zažari, te time grije i zrnca, pa ih prieči da proklijaju. Dakle ta stvar nije nipošto budalasta!«

Barba zievne.

»Opet si počeo s tim dosadnim blebetanjem! Već mi se nije dalo slušati ni dolje kod patuljaka. — Ako

smjesta ne zašutiš, pobjeći ću ti«, doda ona tašto. Ona je bila strašno umišljena na svoju ljepotu, pa je mislila, da se i Bucko mora u nju zaljubiti, kao što su to činili i mladići mrava-sabirača.

On je prozreo njezine nakane i sav se naježio kod te pomisli.

Hahaha! Što mu je to smiešno!

Madica je iznenada izkrsnula u njegovoj uspomeni. Ta kako ju je smio tako dugo smetnuti s uma!

Ljubav prema jednoj od drugoga roda? Odurno! Pokadkada se navodno i takve stvari zbivaju medju mravima. Ali posljedice su uviek naopake. Jer djeca takvih roditelja baštine od otca i majke uviek samo loša svojstva, postaju ništarije, lienčine, zlikovci. Ne, jedina je ljubav njegova života Madica. A ako bi se i oženio, učinio bi to samo s jednom djevicom iz plemena mrava-medolizaca.

»Idemo dalje«, reče on, ali nipošto ljubazno.

Barba se gradila uvrijeđenom, ali ipak je u isti mah oprezno pokušala, da iznova zaplete u svoje mreže svoga prijatelja, dok joj nije posve izmaknuo.

Prošli su onim golim prostorom. Na njegovu se rubu razrastao širok pojas jedne vrsti trave, koju je Barba nazvala mravljom rižom. Nastojala je dokazati Bucku, da ipak nije tako površna, kao što je on mislio, pa je stala pričati:

»Dovle uviek iznosimo zrnje, koje je u gniezdu počelo klijati, a mi ga nismo odmah mogli pojesti. Vjetar nanese na nj malo zemlje, a nakon par dana pusti riža klice i stane rasti. I tako poslije malo vremena nastaju u najbližoj blizini našeg gniezda nasadi žita, pa ne moramo zrnja dovlačiti iz daleka, nego ga naprosto tu natresemo.«

To je za Bucka opet bila velika novost. Dakle mravi-žeteoci znali su se baviti i ratarstvom. Da je to prije netko pričao Bucku u njegovoj domovini, bio bi ga izsmijao i okrenuo mu leđa.

»Daj, popni se na jednu stabljiku i natresi mi nekoliko rižinih plodova. Rado bih vidio, kako ti to radiš«, zamoli ju on.

»Ne, ovdje toga ne smijemo«, pouči ga Barba. »Zrna još nisu zrela. Stoga je zabranjeno uzpeti se na ove stabljike, to bi značilo oštetiti ih.«

»Ali to je glupo!« uzdahne Bucko.

»Misliš li?« odvrati djevica Barba. »Kad ti je do toga toliko stalo, hajde, pođimo komadić dalje, tamo gdje je suho i toplo. Tamo ima već i zrele riže, pa ću ti na njoj moći pokazati, kako ju beremo. Vi ste mužkarci zbilja smiešni.«

I njih dvoje pođe napried.

Uzput su desno i lievo svuda stajali strukovi riže.

»Ove su stabljike izrasle iz zrnaca, koja smo nedavno ostavili na polju, kad nas je iznenadila kiša, pa smo brže bolje morali pobjeći, da se ne utopimo. Kad smo se kasnije vratili, da ih poberemo, navaljala je voda po zrnju zemlje i mulja. I eto to nam služi ujedno kao putokaz do našeg rižinog polja«, tumačila mu je Barba.

Već su prošli i rižinim putem. Još stotinjak koraka i oni stigoše na humak gusto obrašćen biljem. A visoko su gore u krošnjicama lišća visjeli slastni plodovi, za kojima rastu zazubice mravima-žeteocima.

Bucko pogleda gore.

U ubavom se zelenilu njihalo množtvo mrava — to su bili žeteoci.

»Popnimo se i mi gore«, pozove on Barbu. I u tren su se oka uzverali.

Sad je naš svjetski putnik posve točno mogao promatrati, kako rade ti radnici. Spretno su puzali s grančice na grančicu i svom ih snagom drmali, da stresu plod. Ali ako se plod čvrsto prirastao, pa uza sav napor nije htio da se odtrgne, onda se jedan smioni radnik progurao do na vrh tanke vlati, uhvatio se za nju nogama, lebdeći visoko nad ponorom, stisnuo peteljku čeljustima, zagrizao — i hrsk! hrsk! tako je dugo pritis-

kao zubima i povlačio ih lievo pa desno poput pile, amo tamo, dok grančica nije popustila i dok plod nije tresnuo o zemlju, gdje su ga brže bolje pograbili drugi radnici i odprtili u gniezdo.

Bucko je toliko bio zaokupljen pažnjom i čudjenjem, da je posve zaboravio na svaki oprez i odpuzao posve blizu među radnike.

Odjednom, upravo kad je radoznalo izpružio svoja ticala za jednom peteljkom, da vidi, hoće li ju i on moći slomiti svojim čeljustima, osjeti, kako ga je netko straga sčepao za vrat.

»Uljezu, bezobrazna bitango!« čuo je nečiji glas. To je bez sumnje bio opaki Mesor, koji je već prije na nj posumnjao, pa se za njim došuljao. »Ako se sada smjesta ne odneseš odavle, zakrenut ću ti šijom, da će te proći volja za život.«

Bucko u svom strahu nije znao, što da učini. Osjetio je, da je njegov neprijatelj jači nego on. Izpod nogu mu se zanjihala grančica pod dvostrukim teretom, a dolje je izkesio zube strašan ponor.

Zapodjela se borba između neba i zemlje. Oba su se protivnika borila poput očajnika. Bucko mu se oteo, težkom se mukom obrnuo i pograbio svoga protivnika za ticala. I jedan i drugi vrebali su na priliku, da se drugome primakne sa žalcem i da ga ubode. Ali jedan se drugome spretno izmicao. Bucko je već krvario iz više rana. Sve su mu tielo pokrile široke ogrebotine, u koje mu je ogorčeni neprijatelj naštrcao otrova, a to je peklo kao živa vatra.

A osim toga je čuo glas prevrtljive Barbe i vidio, kako trči od jednog do drugog druga, da ih potakne na borbu.

»U pomoć! U pomoć! — Tuđi je uhoda napao Mesora, hoće da ga ubije. — U pomoć! U pomoć!«

Sa svih su se grančica oglasili povici. Bucko je ćutio, kako sa svih strana naviru mravi-žeteoci, da se

svi bace na nj. Barem ih se desetak u isti mah stalo penjati uz stabljiku.

»Izgubljen sam!« sunu mu mozgom. Još tri sekunde, pa će ga doseći radnici. Već su mu odrezali i uzmak.

Tada mu očaj ulije snagu diva. Svom snagom trgne zadak, na kojem mu je bio žalac, između noga napried i zabode Mesoru šiljak duboko u čelo, tako da mu je prsnula lubanja.

Mesor zatetura, u nesviesti stade lomatati oko sebe, zaljulja se i u padu se Bucku uhvati za noge, te ga povuče u dubinu.

Bucku se pričinilo, da će izgubiti sviest, da će sav razmrskan tresnuti o zemlju.

Ali slučajno zape o travku i spuzne po njoj neozlieđen na dno.

Mesor ga je u smrtnoj borbi izpustio.

Sad je slobodan! slobodan! slobodan!

Grudima mu se raztalasala, razbrujala radost i veselje.

Ali za razmišljanje nije imao vremena. Radnici su primietili pad, brzo okrenuli nizbrdo i trkom se dali u potjeru.

Bucko napne sve svoje sile i stade trčati, trčati — bježao je glavom bez obzira, dok i posljednji njegovi neprijatelji nisu prestali da ga progone.

Jedva je vidio, da im je umakao, ostaviše ga snage, bez sviesti se složio na zemlju i zapao u dug, smrti sličan san iznemoglosti.

MLJEKARSTVO UZGAJATELJA UŠENACA

Kako je dugo ležao u nesvjestici, toga nije znao ni sam Bucko. nije mogao ni slutiti, da li je to trajalo sate ili dane.

Kad se je probudio, opazio je, da su mu debele kraste pokrile rane, koje mu je nanio onaj bjesomučnik. Iz toga je s pravom zaključio, da je bez sviesti proležao duže nego jedan dan.

Opipao je i pregledao cielo tielo. Jedva je našao koje mjesto, gdje ga nije boljelo. A kad je ustao, da pođe, osjetio je, da od ukočenosti jedva može hramati. Bit će da ga je Mesor onako svojski izdevetao.

Stenjući od boli ipak se pridigao na noge i težkom se mukom dovukao do jednog cvieta, nadajući se, da će u njem naći malo meda, jer je bio gladan i žedan. Sreća mu poslužila. U dnu je čaške našao na pretek nektara. Zapravo nije ni bio gladan, nego samo umoran, iznemogao na smrt. Ali znao je, da mrav bez hrane ne može živjeti i da se stvorenju prazna želudca sviet pričinja dvostruko tmurnim i neprijaznim. Stoga je stao srkati, lizkati — kapljicu za kapljicom. Čim se je malo okriepio, već se opet pojavila snaga života, tako da je nakon kratkog vremena osvježen tielom i dušom izpuzao iz čaške.

Sad ga više nisu ni rane jako boljele. A kako nije imao drugog posla, dao se opet na put u nepoznato. Ta to je udes bezkućnika, a ujedno i jedino, što ga je zabavilo i razveselilo.

Ali čvrsto je odlučio, da će u buduće biti oprezniji i da se u usijanoj smionosti ne će baciti u najveće opasnosti.

Ne — naprosto će se povesti za svojim hirom i svojom srećom — amo — tamo — kako ga slučaj zanese — — ali zasada će pokopati svoju strast za odkrićima. Kao pravi cigan, koji ne mari, kamo ide, tumarat će dalje sam — bez cilja, bez razporeda — protratit će vrieme i čekati, u koju će se svrhu njim poslužiti udes.

Međutim — kao da nije bio rođen za takvo lutanje. Jedva je popošao nekoliko tisuća koraka, kad li mu očice veselo i željne znanja zakružiše naokolo, stadoše zirkati čas desno čas lievo — a ticala, kao i prije, polako podrhtavati, kako bi osjetio sve, što se oko njega zbiva.

Tako nije dugo potrajalo, te je i opet nešto važnoga odkrio.

Pravo nije opazio, kako se je brzo i lako iznevjerio

svojim načelima, nego se sav zanio svojim opažanjima i željom, da ih sebi protumači.

Ništa ne misleći koračao je stazom i napokon prošao izpod briesta, kojem su se grane svinule nizko k zemlji — i na svoje neizmjerno čudo opazio, da su mu na lišću dugoljaste baburice oblikom kao limun. Smjesta mu se pred očima pojavila uspomena na izlet, koji je prije nekoliko tjedana poduzeo pod vodstvom Mauke. Te su baburice bile doduše posve drugčije nego one medene šišarice, koje je tada upoznao, a ovdje su rasle na briestu, a ne na hrastu — ali ipak mu je to odkriće toliko godilo, da mu je srdce od tuge sve steglo. Uspomenom mu se stalo nizati sve, što je izgubio — zavičaj i sve, što mu je bilo milo, poseglo mu je za dušom, pružilo nevidljivu ruku za izgubljenim sinom.

Sve ga je to u tom trenutku tako duboko potreslo, da nije bilo čudo, što se je onako težko tronut uzpeo na briest, da nježno opipa i pregleda baburice, koje su u njem probudile sve te osjećaje i izazvale strah. Bilo mu je pri duši, kao da mu pri tom šalju nevidljiv pozdrav majka, Mauka, Kilon i mnogi dragi mu prijatelji, kojima o udesu već odavna nije ništa čuo, nije više ni znao, jesu li na životu ili ih je možda u borbi s Amazonkama snašla smrt.

Baburice su malim držcima bile pričvršćene o listove. I upravo nad onim mjestom, gdje se je takav držak zatakao u »limun« nalazila se sićušna rupica, iz koje je — Bucko je morao dvaput oštro baciti pogled k njoj, dok je vjerovao — provirila prpošna glavica zgodne mlade ušenke.

»A što ti radiš ovdje?« upita on začudjeno.

»Ja tu stanujem«, odgovori ušenka.

I veselo stade dalje brbljati, sva radostna, što je našla nekoga, tko hoće da ju sluša: »Ime mi je Tenta. To je moj dvorac. Ja znam i letjeti. A znaš li i ti letjeti?«

»Na žalost ne znam«, morade priznati Bucko. »Ja

sam mrav. A mi mravi obično nemamo krila, jer bi nam smetala pri radu izpod zemlje. Mi ih trebamo tek za svatbeni liet. Pa kad i ja budem tako velik, da ću se moći oženiti, dobit ću i ja krila — to mi je naime rekla moja prijateljica Mauka, koja je u to upućena.«

Tenta se obiestno nasmije.

»Eto vidiš, tu ste vi mravi za nama zaostali. Ja sam se tek malo čas prije izvalila iz jajeta, pa već imam krila.«

»Iz čahure si izgmizala, htjela si reći, a ne iz jajeta«, popravi je Bucko.

»Čahure?« Tenti kao da se zabavnim činilo sve, što je tu pričao mrav. »Čahure, veliš. Ne ravno iz jajeta.«

»Ta ti si prije morala biti ličinka!« stade joj dokazivati Bucko. »Sve životinje, koje ja poznajem, izilaze iz jajeta u obliku ličinaka, zatim se začahure, a onda tek postaju prave životinje.«

Tenta zatrese odrješito glavom.

»Ne — to je kod nas ušenaca drugčije. Eto vidiš, još ćeš koješta naučiti.«

Ciganinu je postao neugodan razgovor, koji izvrgava ruglu njegove slabe strane. Stoga je skrenuo na drugo:

»Ali stan ti je liep, Tento. Kako si dospjela u nj?«

Opet se glasno nakesi Tenta.

»Točno onako, kako svi mladi ušenci dospievaju u svoj stan.«

»To mi moraš podrobnije razjasniti.«

Tenta se nije dala dugo nukati, nego je smjesta stala pričati.

»Hja, gledaj, to ti je ovako. U proljeću je moja mati nagrizla i podražila ovaj briestov list, na kojem sada stanujemo. Iza toga je na njem izrasla ova velika, šuplja, crvena baburica —«

»Upravo kao u šiškarice!« prekide je Bucko sav zanesen sladkim sjećanjem.

Tenta se opet glasno nakesi.

»Šiškarice?« zapita Tenta. »Njih ja ne poznajem. Ti se valjda varaš. — Nego ne prekidaj me s takvim sporednim tricama. — Kad je baburica bila gotova, nastanila se u njoj moja majka i tokom ljeta narodila množtvo djece.«

»Jesu i ona već imala krila?« upita mrav.

»Eto vidiš, i to ti je nekako osebujno«, nastavi Tenta. »Moje starije sestre za čudo nisu imale krila. One ih valjda ne će ni imati.«

»Smiešno«, prošapće Bucko kao sam sebi.

»Da — smiešno! — velim i ja«, složi se s njim ušenka. »Kod nas ima mnogo takvih strašno smiešnih stvari. Nedavno, kad je postalo toplije — rekla je moja mati, s kojom u ostalom možeš tu unutra i govoriti, ako te je volja — stala se sve više sušiti naša baburica, naš stan, a rupa je na ulazu postajala sve veća i veća. To je dakako vrlo opasno — rekla je moja mati — jer sada mogu unutra zaći naši neprijatelji, ako hoće, pa nas pojesti. Eto zato — rekla je moja mati — dobili smo mi krila, da možemo lakše umaći i odletjeti.«

Pustila je, da joj se vjetar poigra s njezinim prozirnim sjajnim, zelenkastim krilnim opnama, tako te su tiho zazujale.

»Hm! to je krasno!« uzhitila se Tenta. »Ja ću odmah pokušati, kako se to leti. Ako li želiš još što saznati, idi unutra k mojoj majci, ona ti o svim tim stvarima znade mnogo više nego ja.«

Reče i puzne po listu do ruba, gdje ju zahvati dašak povjetarca i poigravajući se s njom odnese ju.

Bucko je pažljivo gledao za njom. Uh kako je zavidio toj ušenci, koja se je tako mogla povjeriti zraku, da ju nosi. Kad bi barem već i on imao krila! Istina, i on je u posljednje vrieme osjetio, kako ga nešto škaklja na leđima, kao da su mu tamo počela rasti krila. Ali zasada nije još ništa vidio. Morao je još čekati.

Rado bi bio nešto pobliže saznao od Tente. Ali kad je vidio malenu rupicu u baburici, prošla ga je volja, da

se uputi k njezinoj majci. Još su ga sve kosti podsjećale odviše na njegovu pustolovinu s Mesorom.

Opet se osvrnuo za Tentom. Upravo se spustila na zemlju. Činilo se, da to mlado stvorenje još ne zna, što bi sa sobom započelo.

Odlučio je, da podje za njom i da joj priskoči u pomoć s dobrim savjetom.

Ali jedva je stvorio tu odluku, kad li se lecne od iznenadjenja.

Dolje se na zemlji pojavio mrav — pravi pravcati mrav, koji mu je po vrsti bio doduše nepoznat, ali odmah mu je udario u oči, jer je na spojnom kolutu, koji veže hrbat sa zadkom, imao dva debela čvora. Taj je čvorasti mrav bio nečuveno smion: pošao je u susret Tenti kao kakvoj staroj znanici, uhvatio je ustima i podigao —

Bucko u taj tren nije ni mogao ni htio više vidjeti. Jasno mu je bilo, da će to biti neki bezobrazni lopovluk, jer drugo valjda taj čvorasti mrav nije ni nakanio učiniti s malom, nevinom Tentom. Bit će da ju namjerava odvesti u neku vrst robstva, kao što su to rado činile i Amazonke.

Bucko je brzo stvorio odluku. Tu je trebalo jedno živo biće izbaviti iz pandža jednog razbojnika. Tu je trebalo osujetiti podhvat drumskom hajduku najgore vrsti i kazniti ga za njegovo zlodjelo.

Što su tu koristile suztezljivost i dobre nakane? Mario je on za njih. Sad se radilo o tome, da to stvorenje spasi od nevolje — o najvećem djelu, koje je bio uobće kadar izvršiti.

Brže bolje se Bucko spusti niz list, odpuza po grančici do stabla, a onda sidje na zemlju.

Nije morao dugo ni tražiti. Odmah je našao čvorastog mrava i okomio se na nj. Bio je manji nego on, pa ga je bez pogibli moga pozvati na odgovornost. Ali sve da je bio gorostasni mrav, ne bi se bio plašio borbe, samo da oslobodi goloruku Tentu.

»Lupežu«, izkesi se na nj, ne oklievajući dugo, »kamo nosiš malu Tentu? Da si ju smjesta pustio!«

Čvorasti se mrav zabezeknuo. Sumnjičavo je omjerio Bucka od glave do njegovih šest nogu. To je zacielo neki stranac, koji nije pravo upućen u njihove običaje. Najradije bi ga bio pograbio za grkljan, da mu odgrize glavu. Ali pod dojmom prvog utiska se predomislio, jer taj je stranac morao biti spretan ratnik, ta pun je bio brazgotina, koje je po svoj prilici zadobio u srčanoj borbi. E, tu je morao biti uljudan. Stoga se udostojao, da mu odgovori, ali odmah se ogledao na sve strane, tražeći drugove, koji bi mu mogli pripomoći. A poznavajući pravila pristojnosti, nakloni se :

»Lazon!«

»Ne prtljaj!« zagrmi Bucko srdito. »Sviram ti ja na tvoje ime, stalo mi je do njega. Tentu ostavi na miru — drugo ništa!«

Lazonu se uztrzale čeljusti. Što bi rado bio zagriznuo.

»Ti si, kako se čini, u zabludi«, promrsio je napokon gušeći se. »Koliko mogu naslutiti, ti se bojiš, da bi Tentu mogla zadesiti kakva nesreća. Nema o tome ni govora. Ja visoko cienim ušence, tako da ih...«

»Iz ljubavi proždirem — zar ne?« naruga mu se Bucko.

»Ni za što. Što će mi ušenac, kad ga pojderem? — Nikakve koristi od njega. Ima tu naokolo toliko poslastica, da se uz najsrdačniju hvalu odričem pečenke od ušenaca.«

Bucko se uzkoleba. U neku je ruku Lazon imao pravo. Bilo je i boljih stvari, da omasti bradu, nego li su to ušenci. Ali ukusi nisu svi jednaki, a već je upoznao dosta lažljivosti, tako da je i tu njušio prevaru.

»A ne bi li mi htio odati tajnu, što ti to smjeraš s Tentom?« poče on izpitivati.

»S najvećim užitkom!« Činilo se, kao da Lazon nije znao, kako bi se gradio prijaznijim. »I samome mi je mnogo stalo do toga, da ti pružim dokaz svoje nevinosti i najbolje volje. Tenta će postati moja krava muzara!«

Bucko nije vjerovao svojim ušima.

»Štoo?« izlane on sav u čudu.

»Moja krava muzara!« ponovi Lazon. »Zar ti ne znaš, što je krava muzara?«

»Ne!« prizna cigan. »Nemam ni pojma.«

»Dobro, onda slušaj!« Lazon je ćutio, kako postaje sve važniji. »Nisi ti još dosta prošao svietom. Nisam vjerovao, da bi moglo biti mrava, koji ne znaju, što su krave muzare.«

»Ne možeš sve znati«, prkosio je Bucko ljutito. To ga je ipak ozlojedilo. Prvoga dana, kad je izišao iz čahure, uobrazio je sebi, da je tako pametan, i mislio, da se ništa ne može sakriti njegovoj oštroumnosti. Ali što je tokom vremena sabrao više znanja, to je više nedostataka odkrivao u tom znanju. Upravo mu se činilo, da u svakom stečenom izkustvu odkriva dosta mjesta za sijaset gluposti.

Težko mu je bilo pri duši, kad je vidio, da bi pred preuzetnim čvorastim mravom morao priznati svoje neznanje. Ali bio je već toliko pametan, te je uvidio, da neznanje nije sramota, i da ne bi bilo dostojno mrava, koji želi biti napredan, kad bi se priliepio uz neki neosnovani nazor samo za volju tvrdoglavosti jedne budale.

Stoga je napokon pitao dalje:

»A što je krava muzara?«

Lazon je bio toliko pristojan, da mu nije podribao pod nos njegov poraz.

»Ljudi sebi utvaraju, da su oni izumili kravu muzaru. Oni drže velike životinje i ciede iz njih svietlu tekućinu. Nju nazivlju mliekom. A do svoga timarenja životinja drže strašno mnogo. Zapravo smo mi mravi izumili uzgajanje blaga. Samo što mi ne trebamo nikakvih gorostasnih goveda, nego se zadovoljujemo ušencima, a u slučaju potrebe malenim cvrčcima ili gusjenicama,

upravo kao što ni čovjek ne pije mlieko samo od krava, nego i od koza, kobila, magaradi i kojekakvih drugih životinja. Ali mljekarstvo smo izumili mi mravi, jer smo ga poznavali već i onda, kad na zemlji nije još ni bilo čovjeka.«

Od časa do časa je kod Bucka raslo poštovanje prema Lazonu. Već je stalo izhlapljivati njegovo nepovjerenje. Sad je uvidio, da je daleko podcijenio toga čvorastoga mrava.

»Ne bi li htio biti toliko dobar, da i mene uputiš u tajne te znanosti!« zamoli on.

Lazon se kolebao. Zapravo taj surovi stranac i ne zaslužuje, da bude prijazan prema njemu. Ali možda je mnogo toga pretrpio, pa je od toga postao nepovjerljiv. A Lazon se ravnao prema životnom načelu: ne zamjeri nikad ništa mravu.

»Podji sa mnom«, reče on, promislivši časak. »Pokazat ću ti naše mljekarstvo. — Mojih se drugova ne trebaš bojati. Oni te ne će ni dirnuti, ako te vide u mom družtvu.«

Opet je oprezno uhvatio zubima Tentu, koju je za razgovora bio izpustio, i stao koračati. Bucko pođe za njim, usredotočivši svu pažnju, pun očekivanja, da će u svom životu odkriti novo veliko izkustvo.

Nisu daleko ni išli. Već nakon nekoliko trenutaka dospješe do podnožja od gomile divljeg kukuruza. Jedva vidljiva je škuljica izpod njega vodila pod zemlju.

»Ovdje idemo unutra!« reče Lazon i prvi se zavuče u škulju. Bucko se spusti za njim, srdce mu je lupalo od uzbudjenosti.

Komadić su sišli pod zemlju, gdje su se svuda bjelasale očišćene i ostrugane žilice i korieni kukuruza.

»Ušenci silno rado jedu žilje od kukuruza«, prekide Lazon napokon opet šutnju i zastade.

Onda se obrati Tenti, koju je još uviek nosio u ustima.

»Sad moram nešto s tobom učiniti, malo će te boljeti. Ali to je samo zato, da ti bude udobnije!«

Čeljusti zaškripaše nekoliko puta — Tenta se stade glasno derati — Bucko uzrujan priskoči bliže, da u posljednji čas spriječi kakvu lupežtinu.

Ali već je bilo prekasno. Čvorasti je mrav maloj gospođici ušenci pregrizao oba zelena krila, koja su odprhnula na zemlju.

Sve se to zbilo tako nenadano, tako brzo, da cigan ništa više nije mogao promieniti. A Lazon je pri tom napravio tako nevino lice, da je nevinije težko i zamisliti.

»To je bio podmukli bezobrazluk«, stade ga grditi Bucko. »Stidi se, ti lažljivi gade. Kako smiješ mučiti tu životinju? Sram te bilo, ti prosti zavodniče!«

Lazon ga pogleda kao da ga ne shvaća.

»Ja uobće ne znam, što bi ti to htio. Što će Tenti krila ovdje pod zemljom? Ta letjeti može samo vani. Da su joj ostala krila, mogla ju je prije ili kasnije spopasti volja, da izgmiže iz ovog podzemlja, pa bi ju pojela kakva ptica, koja bi se slučajno prošetala izpred gniezda, ili bi se s njima zadjela o kakav vlažni korien, prilepila se i kukavno uginula.« — Sve je to izrekao tako spokojno, kao da je to samo po sebi shvatljivo i kao da svaka tvrdnja izvire iz dugog životnog izkustva.

»Što melješ!« srdio se Bucko. »To je okrutno i surovo! Odkuda tebi pravo, da drugim životinjama kidaš krila? To je mučenje!«

Lazon upre ticalima važno u Tentu, koja je međutim otišla do jednog koriena i tamo zadovoljno stala sisati sladki sok, kao da se ništa nije dogodilo.

»Zar se tako vlada životinja nakon mučenja?« upita on posprdno. »Kako vidiš, najbolje je volje i zdrava kao nikada. I jelo joj ide u tek. A na ono malo boli već je odavno zaboravila.«

On položi Bucku ticala na glavu, da ga primiri.

»Vjeruj mi, najbolje je za Tentu, ako nema krila.

Ta narasla su joj samo zato, da može pobjeći pred svojim neprijateljima i poletjeti u susret nama mravima. Pogledajder njezine starije sestre — niti one nisu imale krila. A ostaneš li nekoliko tjedana ovdje ili ako još jednom naidješ ovuda, da me pohodiš, pa ćeš vidjeti: Kod nas će Tenta živjeti kao bubreg u loju, uz našu će se njegu udebljati i zaobliti poput lopte.«

»Blezgarije!« planuo je Bucko, nikako se nije dao primiriti.

»Varaš se!« uvjeravao ga je Lazon. »Slušaj, marim ja, što ti o meni misliš, to mi je posve ravnodušno. Ali dopusti, da te poučim. I stoga budi uvidjavan! Tenti ne može biti nigdje na svietu ljepše nego li kod nas. Hrane ima na pretek. Protiv jačih je neprijateljskih životinja zaštićena, da ne može bolje. Kad pojede korienje ovog kukuruza, pa se on osuši i ugine, izkopat ćemo joj put do drugoga. I udati se može za koga ju je volja. A kao dokaz, da nije izgubila ništa, neka ti posluži ovo: Sva su njezina djeca bez krila — dok opet sliedeće jeseni prapraunučad naše drage Tente ne dobiju krila —«

»Koja ćete im opet odgrizti.«

»Nipošto«, odvrati Lazon. »Dođi sa mnom, pa ćeš vidjeti, što biva s njima.«

Nepovjerljivo podje Bucko za njim, ali nikako da se otrese svoje srdite radoznalosti.

Prošli su cielim nizom hodnika, provlačeći se između žilja. Konačno su stigli na cilj.

Korienje je sve vrvjelo od ušenaca. Samo ovi nisu bili zeleni, kao oni izvan podzemlja, nego šarenkasti, ni modri ni ljubičasti. Nekima su na ledjima stršile malene kvrge od krila.

»To su ti ‚nimfe'« razjasni mu Lazon. »Kad bi ih vidio nakon nekoliko dana, jedva bi ih prepoznao. One će naime medjutim zguliti sa sebe kožu« — opet je pošao do drugog koriena — »pa će izgledati ovako.«

Pred Buckom, koji ga je pažljivo sliedio, stvorilo se množtvo krilatih ušenaca, za koje mu se činilo, da im

je posve dobro. Kod njih je čuvao stražu jedan čvorasti mrav.

»Kad će poći na put?« zapita ga Lazon.

»Sad ovaj čas!« javi čuvar i dade ušencima znak, a sam se uputi izpred njih.

Bucko nije vjerovao svojim očima: svi su pošli za njim, jedan za drugim, odputili se put zemaljske površine.

Jedva su dospjeli na slobodu, razkrilili su krila, i zzzrrr! rrrrttt! zzzrrrttt!, svi su uzletjeli, te se vratili na briest, s kojega je prije sišla Tenta. A po svoj prilici su s toga briesta vukli svoju lozu i prapraoci i prapra-babe ovih ušenaca, što su sada prolepršali.

»Jesmo li mi dakle takvi lupeži?« upita Lazon s visoka Bucka, kojega je okupilo čudo. »Promotri ih. Gore se na briestu pare. Ženke legu zimska jaja, iz kojih će se na proljeće izleći matica, ona će u jednoj baburici udariti svoj tabor — i onda će životni tok početi iznova.«

Bucko je bio kao gromom ošinut.

»Ne znam, što da mislim«, propenta sav smućen. »Svi su mi se nazori o životu izprebrkali. Ne mogu se više snaći u tom svietu iznenađenja. — Tko bi to bio i sanjao! Tisuću te puta molim, oprosti mi, dragi Lazone, što sam te prije uvriedio.«

»Pha!« odmahnu ovaj dobroćudno. »Takve se stvari događaju svakog dana. Nas mrave obćenito smatraju mnogo gorima, nego jesmo.«

»A kakve koristi imate vi od uzgajanja tih životinja?» pitao je Bucko. »Muke i zanovietanja imate pri tom na pretek. Bi li mi to htio razjasniti?«

»Vrlo rado!« Lazon je na sve bio spreman. Bit će da je bio neobično plemenit predstavnik svoje pasmine. »Dođi, popet ćemo se najprije na kukuruz. Tamo ću ti pokazati sve, što želiš znati.«

Naš se cigan zbilja nije mogao potužiti. Našao je najuslužnijeg i najprijaznijeg vodiča na svietu.

Malo su se zatim uzverali na kukuruz.

U prvi mah nije tu gore zapazio ništa neobičnoga. Tek kad ga je upozorio Lazon, odkrio je na donjoj strani lišća bezbroj ušenaca, ali ti nisu pripadali, koliko je razabrao, istoj pasmini kao i Tenta, nego nekoj drugoj vrsti. Između njih su na dugim nogama stupali amo tamo pojedini čvorasti mravi.

»Sad ćeš vidjeti, da sam ozbiljno govorio, kad sam prije spomenuo stočarstvo i krave muzare«, obrati se k njemu Lazon. »Pazi, odmah ćeš razgledati naš majur!«

Postavio se iza jedne dobro ugojene i utovljene ušenke, te joj veselo stao ticalima pucketati po zadku.

»A što to radiš?« Bucko nije mogao progutati toga pitanja.

»Muzem !— Još samo malo — pa ćemo biti tako daleko, da ćeš i sam moći riešiti tu zagonetku!« utješi ga Lazon, škakljajući spokojno dalje ušenku.

I gle!

Odjednom se iz vrška ušenkina tiela progurala bistra kapljica, zlaćana sjaja, nalik na sjajni, prozirni biser.

»Okusider malo!« pozove ga Lazon.

»Brrr!« Bucko se strese.

»Kakav brrr?« Lazon kao da se malo naljutio. »To je najslastnije mlieko ušenaca, da slastnijeg ne možeš ni zamisliti.«

On posrkne požudno kapljicu i obliže jezikom usne.

Opet pokucka po ušenci. Ova ga je mirno puštala, da radi s njom, što hoće, tek je koji put naskubila rožčiće, koji su bili dugi kao čitavo joj tielo, kao da joj je muzenje najveći užitak .

»Morao bi ipak pokušati jednu kap«, pozove Lazon najprijaznije još jednom gosta. »Inače će ti biti žao. Svaka krava daje redom pet do šest kapi, a one najveće i najjače i po deset, ako je dobar dan. To su ti zaista izvanredno koristne životinje. Kadkada prođe po nekoliko tjedana, da se do sita nahranim tim mliekom. A ne bi ni

vjerovao, kako je zdravo. — Pokušaj samo jednom, pa se više nikada ne ćeš htjeti odreći te poslastice i sam ćeš sebi odmah urediti uzgajalište ušenaca.«

»Danas nisam nažalost nimalo gladan«, izpriča se Bucko, da bez razloga ne uvriedi Lazonovu gostoljubivost. »Ali sad već vidim, te krave su neobično vriedne i koristne.«

»Jest, to i jesu«, potvrdi Lazon ponosno. »Hodi još da vidiš staje. «

»Staje?« Bucku su se već od neprestanog pitanja ukočila ticala.

»Da, staje!« požuri se Lazon u svojoj revnosti. »Misliš li, da mi naše koristonosno blago naprosto prepuštamo sudbini, da ne skrbimo za njegovu zaštitu? Ne, to bi bilo surovo, a za nas bi same bilo od velike štete.«

»Pa tko bi htio naškoditi vašim kravama?«

»Tko? I još pitaš!« Lazonovim glasom zadrhta golem bol. »Bezbroj neprijatelja vreba na njih na svietu — bezbroj — ne bi ni vjerovao.«

»To držim gadnim!«

Lazon stegnu lice poput mudra starca.

»Nemoj se prenagliti u tvojem sudu o svietu«, uputi ga on. »Svakako, bieda je to. Ali što ćemo, ova zemlja nije raj. Dosta nevolja nalazimo na njoj. Uostalom vjeruj mi, ako jedan drugoga ranjava, razlog je tome gotovo uviek njegova vlastita nevolja. Većini je neprijateljstava izvor u gladi. Svatko hoće da bude sit — pa zato odgurne onoga, tko mu smeta, ili ga pojdere, a to je na kraju krajeva isto. «

»Misliš li?« upita oprezno Bucko. On se još nije posve uvjerio o toj istini.

»Svakako!« potvrdi Lazon svoju izjavu. »Dosta je žalostno, da na svietu ne vladaju druge prilike. Ali to se ne će promieniti, doklegod jedna životinja bude primorana pojesti drugu, da utaži svoju glad. Stoga na primjer i ne zamjeram božjim ovčicama ili uholažama, što su upravo ušenke izabrale svojim najmilijim jelom.

Druga je dakako stvar, kad najoštrije osudjujem njihovu proždrljivost, pa zato i nastojim svoju hranu zaštititi pred njihovim napadajima.«

Obojica su se odšetali malo dalje po kukuruzovom lišću. Najednom se Lazon zaustavi.

»Evo ti naših staja!« pokaže on ticalima.

Bucko najpomnije razmotri tu građevinu.

»Pa to su prave zidanice!« začudi se on.

Lazon se podičio pun stvaralačkog ponosa.

»Jest!« potvrdi on. »To je prvorazredno djelo naših mrava-zidara.«

»A kako vi to radite?«

»Hja, to je težak posao«, razpriča se Lazon. »Ali uz malo dobre volje izilazimo i s njim na kraj. Zemlje ima dosta. Naprosto je donesemo gore, izmiesimo sa slinom iz usta, dok nismo napravili čvrstu žbuku, a onda naslažemo opeku na opeku, dok nad listom nismo podigli visok svod od zemlje. Pod njega smjestimo krave, koje tada mogu mirno živjeti, jer su posve zaštićene od progona sa strane božjih ovčica. A mi se nesmetano možemo dalje baviti s našim mljekarstvom.«

Bucku prođoše leđima ledeni mravci. Eto, umalo da nije čas prije sa svojim ludim, umišljenim junačtvom počinio najveću glupost. Stid ga je bilo pred Lazonom, pa je u sebi razpršio sve one opake misli, koje je protiv njega gajio.

A Lazon ga povede dalje, da mu pokaže nova čudesa.

NASADI GLJIVICA KOD MRAVA-LISTOŽDERA

Premda je poznanstvo s izkusnim u svietu Lazonom započelo vrlo goropadno, razstanak im je bio nadasve srdačan.

Bucko je znatno proširio i produbio svoje nazore o svietu i svoje znanje, pa je bio podpuno zadovoljan s tim danom, u toku kojega se sprijateljio s Lazonom.

Ali duže nije mogao izdržati kod gostoljubivoga Lazona. Njegov mu nemirni skitnički nagon nije dao mira, duže od jednog dana nije mogao izdržati na istom mjestu. Stoga se oprostio od svoga novoga prijatelja i odskitao dalje u liepi sviet.

Ali sada tek nije bio na čistu, i to manje nego li ikad prije, kako da se u buduće drži pred životinjama, koje bude susreo. U početku svoga lutanja po svietu izpunjalo mu je dušu neograničeno povjerenje prema svim živim bićima. Od svakoga je očekivao samo najbolje od najboljega. Onda je onaj ratoborni prepad Fernanda i Amazonaka zadao prvi težki udarac njegovoj povjerljivosti. A ni poznanstvo s mravima-razbojnicima, te njihova krvoločna i surova proždrljivost nije ništa pridoniela tome, da u svojim nazorima prema svietu uobće, a napose prema mravima postane prijateljskije razpoložen.

Ali kad je doživio onaj Mesorov podmukli napadaj i kad je upoznao lažljivost površne i zabave željne, ali u dnu duše pokvarene Barbe, došao je do čvrstog zaključka:

Na ovom je svietu jedan drugome neprijatelj, svatko traži, da iz slabosti drugih stvorova izbije za sebe koristi, i ne vodi računa o nevolji, mukama i tegobama pobijeđenoga. Prema svemu na svietu treba gajiti nepovjerenje, svakoga izbjegavati, nikomu se približiti, jer treba strepiti, da će u svojoj zlobi s tobom najgore postupati.

To je bilo Buckovo shvaćanje o životu i životinjama prije njegova susreta s Lazonom.

A sada je nastupio u njegovoj duši posvemašnji preokret. Ta tiha spokojnost, koja je izvirala iz mudrog Lazona, posve ga je potresla i preobrazila. Neprestano se spominjao dobrostivog Lazonovog pogleda. Iz njega je strujala razboritost. A ona sigurnost, kojom je govorio o svim stvarima! Kako je prirodno postupao s malom Tentom i svim drugim ušencima! Kolikogod mu je zavidio, jedno je morao priznati: Bio je divan momak.

Zadubivši se u misli tumarao je Bucko dalje i nastojao, da se prilagodi onome, što je sadržavao Lazonov duševni život.

I bez prestanka mu je izkrsavao pred očima prizor, kako je Lazon muzao svoje »krave muzare«. Takvog stočarstva sa svim njegovim iztančanim i dobro promišljenim pojedinostima nije moglo biti nigdje na svietu! Pa ni kod ljudi, koji uobće nemaju razbora, nego sve rade iz sliepog pranagona, iz »instinkta«, kako su to nazivali mravi.

To stočarstvo mora da je vrhunac mravljeg uma, ništa na svietu ne može nadkriliti to čudo.

Baveći se u mislima tim ugodnim predočbama skitao se hrabro dalje po zemlji. Jedva je posvetio pažnju okolici. Ono, što je vidio, toliko mu je do vrha izpunilo dušu, te se je gotovo bojao, da bi novim, manje vriednim opažanjima mogao izbrisati i pomutiti one liepe dojmove.

Nisu prošla ni dva dana. Dospio je u nepoznat kraj, koji mu se pričinio neobičnim već po svojoj spoljašnosti. Sve mu je bilo čudno. Nikad još nije vidio takvog drveća, kao što je ovo tu.

Malo je zatim dospio pod stabla. Bile su to kekropije, ona golema debla, kakva nigdje na svietu ne rastu u toj veličini i ljepoti — nigdje nisu ona tako velika, živa i tvrda kao u Meksiku. Stajala su na kratkom korienju, koje je stršilo iz zemlje, tako te se Bucku pričinilo nalik na hodulje, i dizala se put modrog, vedrog, bistrog jesenskog svoda. Ono se malo vitkih grana na njima razkrililo poput gorostasnog sviećnjaka. Na okrajcima stajali su mjesto svieća listovi — poput plosnatih ruku, koje su se, poduprte od krakova, u zraku međusobno splele, a tek objesile dolje svoje prste — šiljke listova, da tihi povjetarac može na njima odigrati svoju pjesmu, šuškati i šaputati.

Ali na kekropijama nije to bilo čudnovato. I na stablima indiga, na šećernoj trsci, na drveću kakaovca, na grmlju vanilije, na koje je nailazio na svakom koraku, mogao je isto tako naći sijaset osebujnosti i riedkih ljepota kao i na kandelabarskom drveću.

Ne, drugo je nešto ponukalo Bucka, da ih prouči. Evo ovo: neka su od tih stabala stajala pred njim u sjajnom uresu, a druga su pružala u zrak svoje gole ruke poput kostura, tako da je na njima ostala jedva i mrvica listića.

Tu nešto nije bilo u redu! Tu je morala biti po sriedi neka sila, kojoj je Bucko htio ući u trag uloživši sve svoje snage.

Držao je, da mu manja pogibao prieti na drveću okićenom lišćem, a osim toga je rekao sam sebi, da najprije mora upoznati ono, što je prirodno, a tek onda uperiti iztraživačke oči u ono, što je neobično, pa je zato odlučio, da odmah pohodi te kekropije.

Žmirkao je očima na sve strane i opipavao ticalima sa svih strana najbliže stablo. Činilo mu se, da se sastoji iz samih pločica, koje su bile usađene jedna u drugu. Na svakoj je takvoj pločici na jednom mjestu bila jajolika udubina, koja se na pojedinim mjestima ulupila poput ulazne rupice.

Upravo htjede Bucko zaviriti u jedna takva vratašca, da vidi, ima li tu što unutra, kad li ga munjevitom brzinom odgurne biesna mravica.

Bucko je od toga sukoba probliedio kao krpa.

»Tisuću vas puta molim, da mi oprostite«, promuca on uzrujano. »Nisam ni u snu slutio, nisam imao ni mrvice pojma, da je to deblo nastanjeno.«

»To može svatko reći!« zaštekće mravica. »Tornjaj mi se s očiju s tim glupim izprikama. Ta svaka životinja u našem kraju znade, da kekropije rastu samo za actečke mrave, a ne za kojekakav skitnički klatež, koji se potuca po svietu samo da krade i provaljuje.«

Bucko nije znao sebi protumačiti, zašto se ova baba toliko buni.

»Molim te, primiri se!« reče on strogim glasom.

»Zabranjujem ti, da me grdiš. U ostalom — ako ti osuđuješ mene, jer sam tobože bez prava prodro ovamo, što ja međutim žalim, ja bih tebe upitao, tko je tebi dao pravo, da se nazivlješ Actekinjom? Ja vrlo dobro znadem, da su Španjolci pred nekoliko stotina godina iztriebili sve Acteke.«

»Možda Acteke-ljude! To je istina! Ali nisu iztriebili Acteke-mrave, kojima su ljudi ukrali ime — i to bi morao znati. — Neka, oni su tu sljepariju morali težko okajati. Bilo im i to oprošteno!« Sa zadovoljstvom i dostojanstvom je mravica izrekla ove posljednje rieči, duboko sviestna, što one znače.

»Neka bude!« odvrati Bucko. »Marim ja za to.«

»Smicalicama hvataj ti glupane na liepak«, zakriešti baba. »Ne, ne, moj blagorodni provalniče, ne ćeš ovdje omastiti brade. Stekli smo mi već dosta loših izkustava s vucibatinama tvojega soja. Pogledaj samo one druge kekropije. Ata-mravi su na njima poždrli do posljednje mrvice sve lišće.«

»Pa nisam ja Ata!« pokuša Bucko, da ju umiri.

»To može svatko reći!« klepetala je Actekinja ne popuštajući. »Ne ćeš me namamiti na tanki led — nikada više! Ne možeš ti mene nasamariti.«

»To mi nije ni na kraj pameti«, usudi se Bucko, da još jednom prekine tu bujicu rieči. »Čekaj, da ti raztumačim —!«

Ali s tom babom nikako na kraj. Ona je i dalje bujicom svojih rieči obasipala nedužnoga mrava, koji konačno nije znao, kako da sebi pomogne, pa je niemo slušao.

»Gubi se s moje kekropije! Nosi se! Silazi! Poznam ja vas, vi skotovi. Znam ja vrlo dobro, čega vam se hoće. Ali upamti: ja sam sa svojim stablom sklopila ugovor: Ono mi u svom šupljem deblu odstupa stan, pa mi je dopustilo, da u tu svrhu u njegovoj kori izbušim škuljicu, i obećalo, da će paziti, kako ne bi zarasla. A osim toga pušta, da mu na početku peteljke rastu malena

sladka jajašca za me — ali samo za me —, tako da s njega ne moram ni silaziti, kad tražim hrane. Ali zato« — Actekinja povisi glas, »pružam mu ja osobno svaku zaštitu i pazim, da ga se ne dotakne nitko od one Atabagre i sličnih klateža, jer bi ga inače zadesila ista sudbina kao i njegovu biednu operušanu braću tamo prieko!«

Sustala je od napora, duboko uzdahnula, zahvatila zraka i stala dalje grmiti: »A ako sada ne podbrusiš tabane, dozvat ću sve susjede i rodbinu, pa će ti oni namazati ledja.«

Bucko je već opazio, kako su sa sličnih škuljica, kao što je bila ova, iz koje je provirivala razgoropađena baba, proturili glavu mnogi actečki mužjaci i ženke.

Dakle s tim nepopravljivim mravima nije mogao izići na kraj! A da ne izazove nikakvu neugodnu zbrku, pokunjio se i nastupio uzmak, ali čvrsto je odmah odlučio, da će još jednom pokušati sreću tamo prieko na golim kekropijama. Rekao je naime sam sebi: Kad takve glupe životinje — kakve su ti actečki mravi — imadu neprijatelja, onda možda nije izključeno, da su ti neprijatelji zgodniji momci nego li ovi brbljavi svadljivci.

Pred tim se čvrstim sudom razplinula njegova zlovolja, pa je sasvim vedar pošao do oglodanih stabala — sviećnjaka.

Nikad prije nije čuo, da mravi jedu lišće s drveća. Stoga mu je unapried bilo jasno, da tu mora biti po sriedi nešto izvanredno.

Malo je zatim stajao pred jednom gorostasnom kekropijom.

Bezkrajne su povorke vrvjele po stablu, trčkarale bez počinka, silazile iz uzlazile po kori. Ata-mravi penjali se, bježali, jurili, izmicali, navirali, prtili gore u vis, a nizbrdo se spuštale, gmizale, šuškale, žurile se čudnovate životinje, kojima je jedva mogao razabrati noge, a kadkada pravo ni tih nogu. Dugo ih je promatrao Bucko i ustanovio, da su i to mravi iz plemena Ata.

Uprtili su goleme komade izsječenih listova, nadnesavši ih nad glavu kao kakve široke, šarene, narezuckane lepeze ili suncobrane. Pod tim su neobičnim nakitom odmicali u povorkama i nosili te odgrizke na zemlju, a tamo su s njima izčezavali u jamicama.

Bucko je od časa do časa sve pomnije pratio taj rad. I nije dugo potrajalo, pa ga je ta čudnovata zaposlenost Atâ toliko privukla i uzhitila, da se nije duže mogao suzpreći. Morao je, morao saznati, što se događa s tim lišćem.

Kad nije našao drugog izlaza, pošao je do vrela, što je nedaleko žuborilo, pokvasio na časak čitavo tielo vodom, otupio na taj način miris svoga tiela, koji ga je već jednom gotovo strovalio u propast, težkom je mukom iz mekog lista na jednom grmiću izpilio sličan komad, kao što su ga nosili Ate, i tako se zaštićen hrabro uputio u jamicu, sliedeći jato listo-žderača, koji su tik pred njim unišli u podzemlje.

Izpod zemlje se nalazila najprije prostrana, podsvođena prostorija, puna mrava. Na tisuće ih se sćućurilo i požrtvovnim je marom grizkalo, glodalo, žvakalo one izrezke listova...

»No, kako ti prija, Saupa?« obrati se on jednoj Ati, koja mu se najbliže nalazila. Ime joj je slučajno čuo, kad je ćaskala sa svojom susjedom.

Saupa cmokne nekoliko puta usnama, razmulji nešto u ustima, da oslobodi jezik, a onda izgura iz gubice neku kašastu grudu bez ikakvog oblika, oprezno ju položi kraj sebe, gdje je već ležala čitava gomila sličnih grudica. Međutim je posegnula za novim listom i uzput odgovorila:

»Što zafrkavaš? Lati se pametnijeg posla, mjesto da se rugaš tom žalostnom žvakanju, bez kojeg nam nema obstanka!«

Bucko u prvi mah nije mogao shvatiti, zašto Saupa tako revno pravi tu kašu iz lišća, kad u tom ne nalazi nikakvog užitka. Stoga je stao oprezno dalje pitati, da

se ne ošvanji sa svojim neznanjem, koje bi ga moglo odati:

»Koliko si danas već napravila?«

»Sedam grudica. A ti?«

»Ja sam tek kod prve. Bio sam vani zaposlen. Zato sam toliko zaostao za tobom.«

»Tako?« upita Saupa. »A što je to bilo?«

»Bio sam malo prieko kod Acteka.«

Saupa prestade na tren žvakati sva u čudu.

»To je vriedno od tebe, moj prijatelju, vrlo vriedno. Ti su Acteki najzaostaliji medju mravima. Oni nemaju ni mrve razumievanja za uzvišenija pitanja života. Ni trunka smisla nemaju oni za iztančane životne slasti. — Jesi li se s njima pokavgao?«

»I te kako!« razpriča se Bucko. »Uzplahirili su se kao ludjaci, kao pravi ludjaci. Nisu bili pristupačni ni najpametnijim razlozima. Obiedili su me, da sam provalnik i razbojnik, da im hoću s drveta ukrasti sladke im jajolike plodove, i obasuli me samim blezgarijama. A ja ni u snu nisam na to ni pomislio, tek sam htio da malo onjušim njihove rupice!«

»Dakako!« žvakala je zadovoljno Saupa. »Dakako! Tek si htio onjušiti. Kao da mi ne znamo stvarati poslastice, prema kojima su jajoliki plodovi Acteka pravo smeće. O, kad bi oni slutili, kako mi ovdje živimo u izobilju, kad bi slutili, zašto mi trebamo lišće, samo lišće s njihova drveća. Neka oni samo poberu prije toga svoje jajolike plodove. Ne rastu nam zazubice za njima!«

»Dašto! — Naravno! — Stalo je nama do njih«, potvrdi Bucko, a da nije znao, o čemu se zapravo radi. »Mi imademo dosta drugih poslastica, mi stvaramo na našim odrezcima listova posve druge poslastice —«

»Jesi li danas već bio u gljivištu?« upita ga Saupa, kao da je htjela nastaviti započeti razgovor.

Bucko se ukoči od straha. Što je to htjela ona s nekakvim gljivištem? U kakvoj je vezi njihov razgovor s gljivicama? Sad mu je postajalo neugodno pri duši. Ako

ga ukebaju, da nešto ne zna, onda je propao. Na svu je sreću miris izgnječenog lišća bio tako jak, te se nije trebao bojati, da će ga odkriti po njegovu zadahu. Ali sad je morao sažeti pamet u šake, da se ne oda.

»Ta rekao sam ti«, izmotavao se on, »da sam bio prieko kod Acteka. Još nisam ni dospio otići u gljivište. Ali mogli bismo možda zajedno poći onamo?«

Saupa je žvakala i žvakala, kao da za nju na svietu ništa drugo ne obstoji. Konačno je odgovorila:

»Još ću ovaj list izmrviti. Onda ću poći s tobom. Ne ti nisi još gotov s tvojim?«

Zbilja, na to je Bucko u svojoj smetenosti posve zaboravio. Smjesta je marljivo stao muljiti list ustima. Muka je to bila! Oduran je bio taj trpki, gorki sok! Ali morao je, samo da se ne izvrgne sumnji, da joj izbjegne.

Stoga je žvakao, grizkao, trljao lišće u ustima.

Saupa je bila gotova!

»Daj meni malo od tvoga lista! Pripomoći ću ti, da prije budeš gotov«, ponudi se ona.

Bucku je bilo pri duši, kao da mu se težak kamen odvalio sa srdca.

»Molim liepo!« reče on i pruži Saupi veću polovicu, a za sebe zadrži tek malen zalogaj, jer se je nadao, da će s njim sam izići na kraj. »Ne znam, što je to danas s mojim ustima«, izpriča se on. A onda doda, pretvarajući se i dalje: »Odjednom me nešto zaboljelo u čeljustima, pa valjda mi zato ne ide posao pravo od ruke.«

Jedva je Saupa stala žvakati, skoči uzrujana, izpljune list i izdere se:

»Što si to pograbio? Ta to uobće nije list kekropije! Ako misliš, da bi na tom đubru mogao uzgojiti i ciglu gljivicu, onda si se kruto prevario. To je po svoj prilici list pamukovine! Ma kako si se mogao tako zabuniti?«

Bucko nije znao, kako bi prikrio svoju smetenost.

»Toliko sam se razjario na Acteke«, izbrblja konačno, »da sam valjda izgubio glavu.«

I sam je uvidio, da je ta izprika bila glupa, do nemogućnosti glupa. — Ali Saupa se i s njom zadovoljila.

»Prokleti Acteki!« samo je opsovala i svojom se starom, nepromijenjenom prijaznošću obratila Bucku, da mu točno opiše znakove, po kojima će lako prepoznati lišće kekropije.

»A sada idemo, da pogledamo gljivište«, pozove ona novoga prijatelja. »S našim smo poslom danas tako i tako gotovi.«

Prošli su komadić kratkim podzemnim hodnikom i stupili u poširok podrum.

Na tlu su svuda ležali kupovi malenih izžvakanih grudica listova, koje su već stale trunuti. Bucko je prošao tom spiljom i izračunao, da je duga najmanje 250 mravljih dužina, a široka preko stotinu. Takav je kup bio nalik na veliku spužvu, izpresiecanu množtvom hodnika i stazica.

Usred te kaše ugniezdile se ličinke mrava-listožderaca. U kutu, pred kojim se posve blizu zaustavio Bucko, upravo se spremala mravlja kraljica na svatbeni liet i čistila je svoja krilašca, jer ih je morala dotjerati za taj veliki događaj.

Bucko morade pomisliti na Madicu. I ona je bila tako velika kao ova mlada mladenka ovdje pred njim, ali zastalno mnogo ljepša i dražestnija. A misli li i ona na nj ili se i ona već sprema za svatbu — s nekim drugim?

Zadubio se u misli.

Saupa ga gurne u rebra, Bucko se lecnu.

Što je dosada vidio, bilo je sve čudnovato, ali kad je to pobliže razmotrio, onda se sve to razplinulo, izčezlo pred tim novim čudesima.

Onu je kašu od lišća izpreplelo i izprodubilo veliko množtvo sitnih bjelkastih niti, kao što ih gljivice puštaju u zemlji, da nađu dobru podlogu svom razvitku. I doista su na sve strane izklijale i izrasle nebrojene sitne gljivice.

Bucko nije znao, što bi rekao o toj strasti mrava-

listoždera, a nije se usudio ništa pitati. Možda će, ako pričeka, naći rješenje toj zagonetki.

Kad li odjednom stade grditi Saupa:

»Kakva mi je to nemarnost? Zar se zato mučimo dane i dane režući i žvačući lišće, pa da ovako sve propada? Koliko sam već puta rekla, da se gljivice ne smiju razviti!«

Ona pograbi za prsa jednog radnika, zaposlenog u gljivištu, koji je Bucka svojim patuljkastim rastom podsjetio na skladištara kod mrava-žetelaca. Nekoliko ga je puta čvrsto prodrmala.

»Ako mi ovo lienčarenje ne prestane odmah, bit će jao i pomagaj!« ukori ga ona. »Jednom zauviek velim ti opet: Ovih gljivica ne trebamo. One su neprobavljive, tek troše dragocjenu hranivu snagu kaše od lišća —«

»Znam ja sve to!« branio se mališ. »Ali previše imamo posla. Sve je strašno puno korova. Pogledaj samo, kako svagdje raste pliesan. A ako nje ne očistim, onda će tek sve otići u kvar. Ne znam, gdje mi je glava od posla.«

»A zašto ne tražiš pomoćnih sila. Ovako to nikako dalje ne ide. Dakako da treba čistiti i pliesan. Ali u prvom redu bez prestanka treba podgrizati tkivo gljivica, jer će nastati čvorovi, a to ne valja za hranu, kao što ne valja ni korov.«

Mališ slegnu ramenima: »Ne znam kako da dospijem na sve. Već je previše posla za me i za moje pomoćnike patuljke. Mi nismo više kadri da ga svladamo. U posljednje vrieme mučimo se dan i noć. Ne će drugo preostati, nego da nam pomogne nekoliko nosača lišća.«

Saupa se prezirno nasmije.

»To bi ti godilo. — Ne, moj dragi. Kod nas svaki obavlja svoj posao. Nad zemljom po drveću rezači i nosači, dolje — tu u susjedstvu — žvakači i mlinari, a ovdje ti i tvoji patuljci vodite brigu o gljivicama.«

On se obrati Bucku.

»Takvu drzovitost tih kmetova treba ugušiti u klici, jer drugčije propade sve!«

Bucko kimne glavom.

»Pravo veliš, Saupa«, prizna on, premda nije pravo shvatio značenje i uzročne veze tog rada u gljivištu. »Vidim, da je muka raditi s tim ljudima. Ali bilo bi dobro, da mi razjasniš, u čemu je stvar, kako bih te u slučaju potrebe mogao i zamieniti.«

Saupa je u prvi mah oklievala. Ali onda je popustila.

»Hm, da, nikad ne možeš znati, ne će li biti od koristi. Ta mi smo svi tek mravi. Mogla bi i mene zadesiti kakva nesreća, pa ne bih mogla sve nadzirati.«

»To mislim i ja!« nagovarao ju je dalje Bucko.

Saupa započe:

»Pazi: Glavno je, da poberemo čvoriće. Sav mar treba uložiti u to. Ali i tu ima velikih razlika. Nisu svi čvorići jednaki. Oni moraju biti nalik na repicu, jesi li čuo? Na repicu! Onda su pravi. Ali to ne razumiju ovi lieni patuljci. Oni puštaju svemu, da raste, kako ga volja. A to ne valja . . .«

U to pristupi k njima mlada kraljica spremna za svatbeni liet, koja je već prije na se svrnula Buckovu pažnju.

»Htjela bih se oprostiti, draga Saupa«, reče ona uzbuđenim glasom.

Saupa ju potapša ticalima po glavi.

»Jesi li u sve upućena, moja kćerkice?«

Mlada bez rieči kimne glavom.

»Nisi zaboravila na glavno — na gljivice?«

Mlada se uplaši — zbilja, premda su joj to tisuću puta naglasili, a i sama je na to još češće mislila — sada je na to zaboravila. Brže bolje pograbi zalogaj kaše od lišća izprepleten nitima gljivica — velik kao glava pribadače — turi ga u usta, jer ga nije mogla nikamo inače spremiti, poput onih, koje su polazile u sviet, da nakon

svatbenog lieta negdje na polju udare temelje novom naselju mrava.

»Ne bi li bilo bolje, da ti još jednom sve razjasnim?« rekla je dalje Saupa. »Ta i sama znaš, da tu treba upamtiti čitav niz pravila. A meni se čini, tebi je u posljednje vrieme glava bila puna samih misli o ljubavi, pa se u njoj koješta izprebrkalo. Ako li pak smetneš s uma samo malenkost, propalo je sve, a to bi značilo i tvoju propast.«

Mlada zadrhta pod dojmom ovih posljednjih rieči. »Daj mi radije razjasni još jednom sve!« zamoli ona.

»Eto vidiš!« zahihoće Saupa dobroćudno. »To je razborito. Svoje slabosti treba uviek priznati, jer samo tako možeš uviek naučiti nešto novo. Tvrdokorna je upornost najveća glupost, koju možeš da počiniš. — Dakle slušaj. Kad dovršiš svoj svatbeni put po zraku, zakopaj se duboko u zemlju. Ta i sama znaš, da tebi nema povratka na svietlo. Izgubit ćeš i krila, sama će ti se odlomiti, kad izvrše svoju dužnost. Sama ćeš na se biti upućena na svietu. To je težko, diete moje, ali to je ujedno i uzvišena služba, koja te čeka. Ti si izabrana za najljepše zvanje, koje može zapasti mrava: postat ćeš majka, ali ne samo obična majka, nego osnivač nove države, koja treba da posluži na čast tvojoj državi-matici.«

Ona se prekide, nadvladana tronutošću. Ali domalo se opet sabrala.

»Kad si se zakopala u zemlju, potraži liep zakutak i sagradi gniezdo — ne preveliko, ali ni premaleno! U njem ćeš prije svega na najzgodnijem mjestu spremiti gljivice, i da bolje porastu, dobro ćeš ih obložiti gnojem, koji ćeš napraviti iz tvojih zgnječenih jaja. Jesi li razumjela?«

Opet kimne mlada glavom.

»Ali i tu moraš postupati štedljivo i promišljeno«, nastavi Saupa. »Najveća jaja makni na stranu — iz njih se moraju izleći tvoja dječica. A ostatak ćeš jaja pojesti

sama ili kad porastu tvoji mladi, porazdielit ćeš ih s njima. Nije potrebno, da ti posebno naglasim: štedi s njima, jako štedi. Ali ako samo desetinu jaja ostaviš, da se iz njih izlegu djeca, to je podpuno dovoljno. A onda vodi brigu o tome, da što brže ojačaju, kako bi sebi mogli prorovati put do zemaljske površine. Kad si to postigla, onda se više ne boj nevolje. Djeca će ti donieti na pretek lišća, a ti se moraš samo poskrbiti, da i kašu lišća pomno smjeste u gljivište, kako bi se brzo razvila, kako bi iz nje izrasle repice, koje će obilnom hranom snabdjeti i tebe i tvoju djecu i tvoju unučad.«

Time je Saupa izcrpila gradivo svojih pouka. Još jednom je puna nježnog ganuća ticalima potapšala mladu po glavi — to je bio posljednji pozdrav — nakon toga se okrenula na drugu stranu. Bucko je primietio, kako težko prigušuje bol nad razstankom s tom mladom mravicom — nad tim vječnim razstankom.

I mlada se borila, da svlada tugu. Bucko je to s njom suosjećao. Težko joj je moralo biti pri srdcu, kad je eto napuštala mjesto, gdje je provela svu svoju mladost, gdje je živjelo sve, što joj je bilo milo i sveto, i morala poći u nepoznati sviet, u nepoznatu sudbinu, ne smijući gajiti nade, da će se ikada vratiti ovamo.

Nije li isti udes zadesio i njega?

Već je u mislima složio nekoliko prijaznih rieči, da ju njima utješi, kad li u susjednoj dvorani nastade jaka buka. Tamo su se već sakupili drugi vjenčani parovi, mužjaci i ženke, koji nisu mogli dočekati čas polazka.

I mlada se brzo sabrala. Lice joj je poprimilo izraz samopouzdanja, te se Bucku pričinilo, da u njem opaža i osmieh — frk! već je bila vani.

Još trenutak trajala je tamo prieko buka. A onda je započeo liet.

Poput oblaka zalepršalo je u zraku i zamračilo nebo.

Upravo se mlada uzvinula u vis, kad li joj se za stražnje noge uhvatiše dvie radnice, njezine najbolje prijateljice. Obuzelo ih je iznenada čuvstvo tuge. Nisu se

htjele od nje razlučiti, pošle su za njom na zračno putovanje.

Saupa se zamišljeno zagledala za njima. Napokon, kad su u zraku vidjeli samo točkice, okrenu se k Bucku i stade govoriti sama sebi:

»Liepo je to od tih djevojaka, koje ne će ostaviti na cjedilu svoje kraljice. Ta čeka ju težko djelo. Dobro će joj doći pa bila i malena pomoć.«

Bucku su svi ti događaji, kojima je sada bio svjedokom, tako djelovali na dušu, da iz svojih ticala nije bio kadar iztresti ni slova. Neprestano je mislio na Madicu.

Ne čisti li i ona već krila za svatbeni liet —?

»Idemo, da opet prigledamo, što je s gljivištem«, reče konačno Saupa, raztjeravši tmurne misli. — »Hodi!«

A kad su došli u podzemlje, nastavi svoje predavanje, kao da se ništa nije zbilo:

»Ako hoćemo da uzgojimo repice, moramo neprestano nagrizati niti i žilice gljivica, jer ih time silimo, da se na okrajcima razrastu u debele gomoljike, te nam na taj način spremaju hranu. Kad s vremenom potrošimo kašu od lišća, odgrnemo ju s nasada, iznesemo van i opet nadomjestimo svježom kašom . . .!« —

U ROBSTVU KOD MRAVA-TKALACA

Ovi su doživljaji kod mrava-listoždera, koji uzgajaju gljivice, duboko djelovali na Bucka. Ti dojmovi nisu postali slabiji ni plitkiji dapače ni onda, kad je krišom — kako je i došao, ostavio podzemno podrumsko gniezdo i nastavio svoje tumaranje po nepoznatom svietu.

Jedno je morao priznati. Neki je događaj na nj neobično jako podjelovao, jače mu je uzbudio srdce nego li išta drugo prije toga.

Ali kolikogod je prekapao po mislima, nikako se u prvi mah nije mogao dosjetiti, što je moglo biti povodom, da ga posljednjih dana spopada neko napola bol-

no, napola veselo, čudno razpoloženje. Najprije mu se činilo, da mu je misli osvojilo vrtlarsko umijeće mrava-listoždera. Ali domalo je uvidio — kad je dublje iztražio tu stvar —, da je tome razlogom nešto drugo, važnije.

I dok je zamišljeno tumarao svojim putem, pojavi mu se odjednom u mislima ljubko lice djevičanske mravice — jasno kao nikada prije. I što se jasnije ta slika izticala u ogledalu njegove uspomene, to je postajao nemirniji i blaženiji.

Sada se po svoj prilici razvila u najljepšu djevicu medju svim mravima, ta već je i onda bila najdražestnija pojava, da Bucko milovidnije nije mogao ni zamisliti.

U svojoj je samoći izrisao sebi u ogledalu čežnje njezinu priliku. Ali uviek su mu pred oči izplivale crte kraljice mrava-listoždera u uspomeni, izčarale mu najslastnije osjećaje, najljepše namisli, slile se s obrazom njegove Madice.

O, zašto se je onda poveo za prenagljenošću svoga srdca? Zašto je ostavio Madicu samu, da izbavi mrave, koji ga se nisu ništa ticali?

Zašto? Zašto?

O, kad bi samo jedan jedini put mogao vidjeti svoju Madicu! To bi bio najdivniji dar, koji bi mu mogao priuštiti život.

Morao je od blaženstva zaklopiti oči. — Ali međutim su mu misli risale dalje nove slike.

Kad bi barem ona postala njegovom zaručnicom! Kad bi barem zajedno s njim pošla na svoj svatbeni liet!! — Kod tih ga misli prođoše čas ledeni srsi, čas vatreni žar. Ne, preumiljata je bila i za sam san!

Svatbeni liet? Kakve ga to utvare salieću? Ta nema ni krila — niti krila! A sanjari o svatbenom lietu!

Ticalima je oprezno opipao na ledjima ona mjesta, gdje je pred nekoliko dana primietio malene, prve izbočine krila. — I gle!

Gle! Svojoj radosti nije mogao naći mjere.

Doduše pravih krila još nije imao. Ali kvrge! Kvrge! Izrasle su međutim, i to dobro izrasle. Dugo više nije moglo ni potrajati, pa ne će više biti upućen samo na trčkaranje! Onda će se moći uzvinuti u modri, bistri, suncem obasjani jesenski zrak — onda — onda — o najuzvišenija slasti! moći će lakše iz vrtoglavih visina pregledati sviet, a možda — možda! i negdje opet odkriti svoje rodno gniezdo!

A onda —

Za sve ono, što će se tada zbiti, za sve one užitke, radosti, blaženstvo, nije u svojoj mašti našao pravih predočbi, nisu mu toga mogli izčarati ni najljepši sni! Tada će započeti život, kojega ne može unapried zamisliti ni sama mašta.

Neko je bajno ufanje razkrilo svoja meka krila nad skitnicom.

Odjednom mu se ušuljala u srdce neizmjerna čežnja, kakve nikada u životu nije osjetio. Prodrla mu je u svaku kapljicu krvi i vukla natrag k gradu njegovih mrava. Mozak kao da mu je kadar stvoriti samo tu jednu jedinu predočbu. Sve, što je u njem moglo misliti i osjećati, sve ga je vuklo nekom tajanstvenom praiskonskom silom, sav je pao pod vlast jedinog čuvstva čežnje.

Kad bi mu barem negdje sinuo ma i mutan tračak, koji bi mu pokazao put kući...

Kad bi se pred njim pojavio vodič —!

Kad bi — — Ah, sve su te nade bile izprazne. On je prognanik — iztjeran u tuđinu voljom sudbine.

Ništa na svietu — nikakva ga sila nije mogla izbaviti iz tog težkog udesa, koji ga je okovao. Koliko je god uzvišen i velik bio taj sviet, za nj je i svojom bezkrajnošću bio tamnicom, koja ga je držala zarobljenim.

Kakve mu koristi od svega znanja, koje je sakupio, od svih mudrosti, koje je sabrao?

Nikakve. — Nikakve!

Oni, što su sjedili kod kuće — svi su bili neizkusni, uzporedivši njihovo znanje s njegovim. Nikad u životu

nisu odmakli daleko od gniezda, gledali su iz dana u dan uviek isto. Današnjica im je bila jednaka jučerašnjici, a isto takva će im biti i sutrašnjica. Sviet je sa svojim zbivanjem i mienama prolazio mimo njih, a da ga nisu upoznali; čudesa, što su se zbivala ovdje vani, nisu do njih doprla. Njihov je život bio neprestano kretanje u krugu, izpunjeno izvršivanjem sitnih dužnosti, koje su svoj vrhunac nalazile u skrbi za dnevnu hranu, za sigurnost u gniezdu i za potomstvo. Biedni su oni bili prema njemu.

A on? On je bez muke nalazio obilje meda i nektara, njegov je dom bio sviet, njegov krov nebo, o sigurnosti je vodilo brigu njegovo budno oko i uho, osjetljiva ticala, pronicava pamet i — Kvandrutebek, dobri duh svih mrava. Nije bilo te nevolje i dužnosti, koje bi mu mogle tištiti srdce...

Postao je muž, samosviestan i jak, u svojoj muževnosti dozreo do vrhnuca zrelosti.

Pa ipak! U jednom su ga oni kod kuće nadkrilili, a za to bi laka srdca i uz smiešak dao sve ono, što je njega činilo zrelijim nego li sve njih zajedno! Sretni su bili, sretni, sretni! Jer su imali svoje kućište! Imali su ono najveće, što živom stvorenju može dati priroda, ono najveće preko čega površno prelaze svi, ne vodeći o njem računa u mislima, premda se ono u svojoj čudotvornoj uzvišenosti dade uzporediti samo s jednim jedinim na ovom svietu: s Kvandrutebekom.

Domovina!

Ta njegov je bio čitav sviet, do mile se volje mogao nauživati svih njegovih krasota, a ipak se osjećao najbjednijim stvorenjem, kakvo nikada još nije lutalo svojom zemaljskom stazom pod zrakama nebeskoga sunca.

Nešto mu je uzburkalo krv i potjeralo ga napried. On nije više prepoznao svoga ja. Trgalo ga je, vuklo, guralo, gonilo dalje... dalje...

Postao je kao oruđe, koje se bezsviestno, bez prosuđivanja pokorava zapoviedi neke velike sile...

Lutao je. — Ni sam nije znao kuda. U susret svojem cilju? Ili u propast?

Bucko je stigao na vrh brda.

U daljini su se blistale obje sniežne glavice Popokatepetla i Ictacihuatla, koje mu je nekoć za prvog izleta po mjesečini pokazala dobra Mauka.

Još bolnije ga se dojmio taj pogled, koji je u njem probudio uspomenu na sve, što je nekoć izpunjavalo njegov život — na čitavo mu divno, vedro prvo djetinjstvo.

Pokušao je pogledom obuhvatiti što veći prostor — možda će naći kakav poznati mu predmet, pa da mu on posluži putokazom kući.

Ali oko njega se razrasla visoka trava, koja mu je progutala vidik, upravo kao što bi to učinilo i drveće prašume — samo su pred njim blistale one dvie visoke sniežne gore...

Uzpeo se na vrh grma kave — možda će odatle vidik biti jasniji — ali opet se našao usred gustog grmlja, koje mu nije dalo da poviri dalje nego li malo prije usred trave.

Ali gle! — tamo sprieda! — tamo stoji osamljen veliki bagren, koji svojom veličinom nadvisuje sve trave, sve grmlje i sve drugo drveće. Odanle bi mogao pregledati sav kraj i razabrati svaku pojedinost.

Samo je dosta daleko bilo do bagrena. Nekoliko je puta zabludio, jer u gustoj travurini nije pogodio pravog smjera, a morao je neprestano zaobilaziti velike biljke, žbunove i kamenje, pa je zalutao. Ali čim se je onda brzo uzverao na kakav struk, odmah se opet snašao.

Napokon je stigao na cilj.

Koljena su mu klecala od uzbuđenosti, kad se je započeo penjati uz drvo. Žurio se, pa je pustio iz vida svaki oprez, dakako svaki čas je oderao kožu o oštre tvrde bodljike, a ni to uzpinjanje do vrška krošnje nije bio lak podhvat. Ali nije popustio. Vratolomnom se smionošću verao uz dugačko stablo, a s njega zašao u rašljaste

grane — sve dalje do posljednjih, sve tanjih grančica — sve više i više do uzljuljane peteljke, koja se izpela iznad same krošnje okrunjena listnatim nakitom, pa još dalje do onog osamljenog listića, što se nasadio na sam vršak, koprcajući se na vjetru, ne primirivši se ni na tren oka, podrhtavajući pod svakim Buckovim korakom.

Na čas uhvati Bucka nešto kao vrtoglavica. Morade zatvoriti oči, da ne izgubi sviest. Ali onda je opet skupio snagu...

Čvrsto se priliepio uz rub jajolike plohe lista, koji se često puta zavrtio i oko svoje osi, čvrsto je zakopao u nj svih svojih šest nogu, čvrsto, da čvršće nije više ni mogao —

A onda je naglo razklopio oči i stao njima bluditi po daljini —

Tamo dolje u gotovo bezkrajnoj dubini ležao je sviet — Sitno je jednim mahom postalo sve drveće, a još sitnije grmlje — jedva je razpoznavao travu — Ona se zbila, skrutila u ogroman, nepregledan sag, na kojem nije mogao ni razlučiti pojedinih dielova...

Dalje je zahvatio Bucko onaj prostor svojim pogledom, tražeći i tražeći — tamo gore stoji nekakvo grmlje — a onda humci — jedna uzvisina do druge — sve dalje — dokle je sezalo oko...

Desno jedna sniežna gora — lievo druga — Upravo su se ovako smjestile i za one mjesecom obasjane noći prije mnogo, mnogo sedmica — — Dakle u onom je smjeru — ili sprieda ili straga — morao ležati i njegov zavičaj!

Mravu divlje zakuca srdce. Jedva se još mogao držati na svom listu, koji se neprestano nemirno njihao —

Svom je snagom upiljio pogled u daljinu, koja kao da se tamo daleko razplinula u paru punu srebrnastih maglica...

A gle tamo sprieda — niti odveć daleko — možda nekih stotinu dužina, koje su odgovorale visini drveta, na kojem se sćućurio, hrastovo grmlje — — Pred njim

na uzvisini zidine, podignute ljudskom rukom — poredane u vis u dva reda — djelomično razrušene i izmrvljene — to su morali biti ostatci piramide od Ksohikalka — —

Odjednom mu sune glavom: Nije li danas dan svete ljetne ljubavi? Nije li danas dan, kad svi mladići i djevojke njegova plemena slave pir?

S kim li će Madica proslaviti tu slavu? Ta mu misao prosvira mozak poput žalca. Spopade ga ludi strah.

Jedno je znao: Do današnjega će ga dana ona čekati. Ali ako se ne vrati do zalazka sunca, onda će joj kraljica Akunta po prastarom, strogom plemenskom zakonu dodieliti mladenca, s kojim će se morati vjenčati, sve da joj pukne i srdce.

Još uviek nije Bucko ni slutio, kako će dospjeti kući.

Dah mu je hroptao, grudi se uztalasale, oči su ga od naprezanja stale peći i suziti...

Morade ih zaklopiti, samo na trenutak, da se odmore, da ih okriepi za nov, posljednji napor...

Opet mu se pogled zabušio u daljinu! Kako mu se dobro ukopao u uspomenu put, kojim ga je onomadne vodila Mauka! Oči mu se popeše uz uzvisinu, duž onih, zidina —

Onuda su se tada uzpinjali i zaputili natrag. —

A tamo — posve pri dnu —

Osamljena mimoza. — Njezino se cvieće razbliještalo, kao da ga želi pozdraviti. — Činilo mu se, da do njega dopire sladki joj miris. —

A uz njezino podnožje —

O blaženstvo uzhita, o najsretniji času života! Tamo je ležao humak, izpod kojega je njegovo pleme podiglo svoj grad, gdje je on radio i učio, gdje je živjela njegova majka i Mauka, Kilon, Valis i svi drugi, a i sladka, umiljata, mala Madica —

Mrav nije više mogao svladati svojih osjećaja. Premaleno mu je bilo srdce, da obuhvati toliko slasti —

On pohrli dolje — opuzne se, opet se čvrsto uhvati, jurio je dalje, spuštao se, zakotrljao se, sunovratio se, zapeo o list, opet je čvrsto i grčevito prionuo, sav se zadihao, malo odahnuo, gonio dalje — dalje — dalje —

I opet mu se opuznuše noge —

Strmoglavio se, da ga je izdala sviest —

Odjednom je ljosnuo —

Ali pad nije bio težak, kao što se Bucko pobojao u času, kad je izgubio tlo izpod nogu i poletio u zrak — pao je nekako na meko — na nešto gibko —

Zahvatio je ticalima oko sebe — stao pipati — nigdje ništa. Pokušao je osoviti se na noge — zaludu...

Visio je! Visio o tankoj niti, nalik na svilu, koja ga je zadržala i sada se oko njega omotala, čvrsto poput konopa.

Bucko se stao trzati, navlačiti — ne će da popusti —

Pao je u zamku — izgubljen je —

Da poludi od očaja — da zaurliče —

A tik do njega držalo se stablo, čvrsta trupina bagrena, niz koju je vodio put k sreći, put k domaji —

Bucko se zanjiše — nit se započe polako ljuljati — čas napried, čas natrag — čas lievo, čas desno — sve življe i u sve većem luku — dok napokon nije mravu pošlo za rukom, da se nogama uhvati za drvo. Tamo se i nit zaplela o koru — vjetar ju stade potrzavati — razkide ju!

Bucko je bio slobodan, slobodan, slobodan!

Brže bolje htjede odjuriti dalje.

Što je to?!

Nad sobom — izpod sebe — desno — lievo — svuda začu glasove mrava —

Obkolili su ga —

A sad su navalili na nj —

»Što ti tražiš kod nas?«

»Raztrgao si nam gniezdo!«

»Ti moraš umrieti! Moraš umrieti!«

Bucko sabra svu snagu, nasrnu na neprijatelje, da se probije. — Previše in je bilo.

Oni ga čvrsto pograbiše, sputaše, tako da se nije mogao braniti.

»Pustite me, da vam sve izpričam«, molio je on.

Ali oni mu nisu dali da dođe do rieči, stali ga grizti —

»Pa što hoćete od mene?« vikao je u svom očaju.

Oni ne odgovoriše — pograbiše ga i odvukoše u svoje gniezdo.

»To je konac!« zajeca Bucko. Ta jasno je: oni su ga držali narušiteljem mira, pa su ga htjeli kazniti — žrtvovati — a možda i pojesti...

U triumfu ga neprijatelji odvukoše nešto više prema vrhu...

Sad je vidio, kakvu im je štetu nanio...

Njegovi su neprijatelji u jednom zakutku krošnje na bagrenu sagradili gniezdo. Ali to gniezdo nije bilo ni nalik na ona, koja je prije poznavao. Niti od trave, niti od drveta, niti od zemlje... Oni su svilenim nitima opleli i omotali listove bagrena i međusobno povezali...

U takvu je mrežu Bucko pao odozgo svom težinom svoga tiela, zapleo se u jednu nit, raztrgao ju i ostao sam o njoj visjeti —

Ali na tom je mjestu napuklo gniezdo, a vjetar se zabušio u tu rupu, trzao ju i razvlačio, te je nastala opasnost, da će ju proširiti.

Ta je opasnost valjda i bila razlogom, da ga razsrđeni mravi nisu na mjestu zatukli. Posadili su ga na jedan list, a nekoliko ih je oko njega ostalo na straži.

Ostali su brže bolje odtrčali do pukotine u gniezdu.

Međutim je Bucko sada na sebi odkrio čudnu novost. Premda nikada u životu nije dospio u tako veliku smrtnu opasnost, kao evo sada, ostao je neobično spokojan...

Kad je dospio u robstvo, bilo je to za nj neizmjerno iznenađenje, ali upravo to mu je prisililo mozak, da pro-

radi munjevitom brzinom. Kao da se natječu jurile su mu izpred očiju slike iz njegovih uspomena. Odrekavši se niemo svega čekao je na svoj neizbježivi konac. Kraj je sada svim krasotama ovoga svieta, kraj vjeri u ljepotu i sreću, kraj nadi u povratak kući i u ljubavno blaženstvo —

Svemu je kraj —

Ali začudo — to ga uvjerenje nije moglo slomiti, pa niti potištiti. Što mu je bilo stalo do života, koji nije više pripadao njemu, nego samo njegovim neprijateljima —?

Obuzela ga neka tupost prema tom udesu. Ali žarkim je pogledom gutao svoje zatornike, koji su imali pune ruke posla...

Gledao je, kako se žure, skaču, trče, kako potrzavaju, povlače, natežu, motaju niti svoga gniezda... Kako po najbližim listovima bagrena gnječe, tiskaju, sažimaju...

Bucko je zaboravio na sama sebe. Sviest se o njegovu pogibeljnom, beznadnom položaju izhlapila poput kišnog potočića na vrućem pustinjskom piesku.

Ali rad je svojih neprijatelja upravo proždirao požudnim pogledom. Njegova sudbina nije za nj značila ništa, samo njihovoj je posvetio svu brigu. Njegova se divlja pustolovna ćud oplemenila i pretvorila u sveti, ozbiljni nagon iztraživača.

Zaokupila ga je samo jedna misao:

Kako će njegovi dušmani opet pokrpati gniezdo? Odakle će uzeti svilene niti, koje trebaju za popravak svoje kuće? Nemaju alata, nemaju nikakvih pomagala — kako će urediti svoj razoreni stan?

Sav se predao razmatranju toga prizora, koji će biti posljednji u njegovu životu —

Nekoliko se mrava u redu postavilo uz rub razvaljene mreže. Nogama su tražili čvrsti oslon, glavu su izpružili, da dosegnu suprotnu stranu rupe, a onda su čeljustima uhvatili okrajak —

Sad su stali vući i navlačiti, frkati i natezati — I

zbilja! Pošlo im je za rukom! Zajedničkim su i snažnim naporom svih sila sve bliže i bliže primicali oba probušena ruba —

»Ipak su majstori!« pomisli Bucko u sebi. »Tako mu, vidim, da su odlučni i sposobni! Kad već moram ovdje izgubiti život, ništa za to, svakako nije nedostojno mjesto...«

U to dunu vjetar, zabrtvi se u rupu, koja je već postala posve uzka.

Mravima nije pomoglo ni odupiranje, ni izmicanje, ni čvrsti zahvat —

Hjiuuuhuiiit! zazviždа vjetar — a pukotina zine još jače nego prije.

Ali neumorno započeše mravi svoj posao iznova. Pridođoše snažniji, svježiji suplemenici, poredaše se jedan do drugoga kao i oni prije —

Nanovo poče natezanje, navlačenje, potrzavanje, trganje, napinjanje, stiskanje...

Sporo, jedva vidno, ali ipak se primicahu rubovi razpukline...

I napokon — napokon im muku ovjenča uspjeh. Rubovi se poklopiše. Popravili su gniezdo.

»Da mi je sada vidjeti, odakle će donieti niti, da to pričvrste!« gunđao je zarobljenik.

Nije dugo ni morao čekati na rješenje te zagonetke.

Iz unutrašnjosti gniezda dogmiza sijaset mrava... Svi su nešto držali u ustima — dugoljaste stvari, u kojima je Bucko odmah prepoznao ličinke.

Nije mu preostalo ni toliko vremena, da razmišlja, što će s njima uraditi —

Jer smjesta je započeo uzbudljiv prizor.

Mravi su pograbili svoju djecu i stali joj čvrsto stiskati trup. Iz usta je ličinaka izvirio nato kratki, tanki okrajak niti. Na ovo kao da su čekali stari.

Dakle tako su oni preli tu pređu!

Taj su komadić niti, što je zalepršao na vjetru, pritiskali na rub lista na jednoj strani pukotine, dok se

nije čvrsto priliepio. A onda su prešli na drugu stranu pukotine, i dalje čvrsto držeći svoju ličinku i neprestano joj gnječeći trup, tako da se je nit sve više raztezala. I opet su ju dalje gnječili. Onda su se opet vratiti natrag, i tako su bez prestanka prelazili s jedne strane na drugu. Pređa se sve više i više stezala, postajala sve čvršća i čvršća, sve je jače i jače povezala oba ruba, dok napokon nisu mravi, što su nogama suzivali pukotinu, mogli iz svojih pandža pustiti okrajke.

Sad je već sama mogla odoljeti udarcima vjetra. Djelo je bilo uspješno dovršeno.

Bucko se nije mogao oteti osjećaju udivljenja i dubokog poštovanja. Jest, to je bila pređa, da joj ravne nije bilo na svietu! Imade li uobće na svietu i drugih životinja, koje umiju tako presti i tkati, kojima djeca služe kao sovilje?

U to je posumnjao.

Već je doduše često puta vidio, kako se ličinke mrava i drugih životinja, kad se začahuruju, opredaju svilenom odjećom. I u rodnom je gniezdu bilo takvih čahura, omotanih ljuskom niti, premda to nije bilo obće pravilo. Mauka mu je pripoviedala, da se taj običaj mienja iz godine u godinu, da ga se ne pridržavaju jednako ni sva plemena, da je ovisan o množtvu vanjskih prilika, ali svega toga mu ona nije mogla potanko raztumačiti.

Ali o ovakvoj savršenoj umjetnosti s pravim soviljama nije nikada čuo. —

Zarobljeniku nije ostalo dovoljno vremena, da o tome razmišlja. Čim su neprijatelji svršili svoj posao oko gniezda, našli su vremena, da se opet pozabave s njim.

Oborili se na nj, stali ga udarati, štipati, natezati, navlačiti, pa i grizti, vukući ga prema ulazu svoga gniezda.

Bucko je poslao svietu posljednji pozdrav na raztanku. Liep je bio taj sviet, divan, prekrasan. Težko mu

je bilo razstati se s njim i poći u crnu, nepoznatu smrt —

»Ostaj zbogom, sunčana zemljo«, šaptao je tronut, »ostajte zbogom mili moji tamo kod kuće, ostajte zbogom i vi, sladki sni o povratku i domovini... Udes valjda nije htio, da doživim tu posljednju, najveću, najdivniju sreću. — Ostaj zbogom i ti, ljubljena, koja si mi bila jedinim pojmom sve najčarobnije ljepote... zbogom...!«

Dospjeli su pred ulaz. Kako su vrata bila preuzka, ušli su njegovi neprijatelji prvi unutra — samo je jedan ostao iza njega, a taj ga je natražke stao gurati u gniezdo.

Bucko je već obračunao sa svojim životom.

Već su mu biedniku stražnje noge bile u rupi. Tada baci još jedan posljednji pogled dolje u dubinu, zaustavi se na jednoj osamljenoj, razcvatenoj mimozi —

Iznad nje prolebdi sjenat oblak, utone u žutu, sjajnu paru prašine iz mimozinih cvjetova... izluči se iz nje... i odlebdi dalje put crvene sunčane lopte...

Svatbeni liet!...

Odjednom proplane u Bucku stara čežnja, razpiri u njem orijaške snage, kakvih nikada prije nije u sebi oćutio.

U njem se razplamsa očaj i pomieša s neodoljivom ljubavlju prema domovini. Svom se snagom uztoboči, sčepa svoga protivnika za gušu, tako da je zateturao i izpustio ga —

Jednim je skokom Bucko stražnji dio svoga tiela iztrgnuo iz neprijateljskog gniezda —

Još jedan skok — i već se je domogao ruba na slobodnom listu bagrena. Izpod njega je zinuo ponor — za njim je nagrnula bujica njegovih progonitelja.

Preostao mu je samo jedan izbor!

Razkrečio je noge — zaklopio oči — i jurnuo napried —

Sunovratio se u dubinu —

Što je to!? — nešto mu je čudno zapucketalo na leđima —

Zaprepašten razvali opet oči —

Zašto nije tresnuo o zemlju?

Zašto se nije razmrskao ?

Lebdio je — lebdio — lebdio —

Divnoga li osjećaja! — Lak je, kao da mu se tielo pretvorilo u zrak. Sladko mu je bilo pri duši, kao da ga miluje dašak domaje —

Ali kako se to zbilo —?

Oprezno je povirio preko ramena, onamo, gdje je malo prije na leđima čuo ono pucketanje —

Tamo se nešto blistalo, kriesilo, prelievalo poput srebra i zlata i šarenih dragulja —

Krila!

Samo je tu jednu misao mogao obuhvatiti svojom sviešću —

Dobio je krila. Upravo u trenutku najveće nevolje razvila su se do savršenstva — Kao da mu ih je na dar poslala sama domovina — — I sama su se po sebi raztvorila i stala micati — pokoravajući se nekom tajnom nagonu...

Pogledao je u dubine. —

Tamo je dolje pod njim ležala piramida od Ksohikalka — a već daleko iza njega grmlje sitnog hrašća —

A pred njim, pred njim!

Tamo je mirisala mimoza, dok mu se podno nje smješkao humak, poznat humak mravinjaka — njegova domovina.

Tamo je na nj čekala jedna, koja mu je značila više nego li sve na cielom svietu. — A danas je osim toga bio dan svete ljetne ljubavi!

»Dolazim, dolazim!« kliktao je pijan od blaženstva.

Tiho ga ponesoše nježna krila zraka u susret cilju bezkrajne mu čežnje — — —

EPILOG

Nebo je na zapadu preplavio plamsavi sjaj. Opet su jednom sunčana kola završila svoj put oko zemaljske obline. Na zapadu je večer otvarala vrata svojih odaja i crvenim plamenom uresila sve oblake radujući se prijatelju, koji se vraćao kući.

Dan se spremao na počinak i zamolio svoga suputnika, govoreći vjetru:

»Zapjevaj mi uspavanku.«

On je zacvrčao tiho poput cvrčka, koji sniva o cvieću, gdje je u podne sisao med. Blaga je sjeta ovila sve.

Ali ni to mu te večeri nije zvučilo dosta ljubko. Vjetar je znao, da se ljeto sprema na razstanak i da sunce domalo ne će sjati svojim zlatnim sjajem. Tamo će gore ognjene iskrice naskoro uzmaknuti pred tamnim, crnim kišnim oblačinama, a sunce će se osamljeno iz dana u dan zavlačiti u svoj noćni dom.

O tome je mislio vjetar, a njegovo je cvrčanje postalo malo tužnije. Ali to nikako nije pristajalo u svu tu ljepotu.

»Sviet se raduje i odieva svoje svečano ruho«, pomisli on, »zašto da i ja ne zaklikćem, veselo i vedro, pa neka nebo gore postane još šarenije.«

Brže bolje zahvati oblake, stade ih vitlati, vući sa zapada na iztok — to je put, kojim je prošlo sunce — nekoliko ih je potjerao put sjevera i juga — sav je svemir zavio u zlatan žar.

A onda je potražio glasbalo, da na njem odsvira svoju večernju pjesmu, pa kad nije našao ništa zgodnije, spustio se u kukuruzište i stao po njem guditi.

Sprieda je na rubu stajala stabljika sa širokim lišćem. Ona je već na nj čekala.

»Švrrr, švrrrzzz«, zašušti ona i pozdravi dobrodošlicom vjetar.

On protrči nekoliko puta poljem, ali onda ustanovi,

da ona stabljika na rubu najljepše pjeva, stoga potegnu po njoj veselije.

»Znaš li, da je danas dan svete ljetne ljubavi?« zašapće kukuruz.

»Vijuju, vijuju«, zabruji vjetar. »Dakako da znam. Samo sam već zaboravio. Već sam dobrano ostario, pa me izdaje pamćenje.«

»Zato je i nebo danas odjenulo svoje svečano ruho. I lani je bilo upravo ovako.« Kukuruz se tiho razhihoće. »Tada sam bio još djetence, sjedio sam na vršku klipa. A danas imam već i sam djece.«

Malo se zatrese, a oko njega zašuštaše dozreli nizovi plodova.

»A gdje su samo zapeli mravi?« sjeti se on nakon nekoliko trenutaka.

»Vijujuju, vijujuju«, zapiri vjetar, »valjda su i oni zaboravili.«

Kukuruz ne odgovori ništa. On je to bolje znao.

Odjednom zamirisaše agave i aloje kao i svake godine u te jedinstvene sate. Poput vala se razlio miomiris sa stare actečke piramide.

»To je čas, kad su stvorovi zemlje priredili žrtve svojim bogovima, da od njih izprose blagoslov!« zamrmlja kukuruz. »Sad moraju doći.«

Sjenata glavica mimoze tamo prieko utone u more zlatne peludi. Vjetar brže bolje poskoči, da ju izbliza promotri i da se s njom poigra.

U to nastade šuškanje i zujkanje, škripkanje i cvrketanje, sve je šaputalo i piskutalo, brbljalo i ćaskalo, kliktalo i ijuškalo. S podnožja se mimoze uzvinu oblak put večernjeg neba.

»To su mladenke!« raztumači kukuruz svojoj djeci, koja su provirila iz klipa.

Uzdiže se drugi oblak i poleti za prvim...

Vjetar dotrča natrag. Tako se obradovao, da je iz obiesti stao perušati kukuruz.

»Sada počinje svatba!« zasvirao je kao bez daha i odmah je glavom bez obzira odsrljao dalje, da svuda naokolo raznese tu viest. Još je dugo za tim čuo kukuruz njegovo vijujuju, vijujuju...

Ali domalo je zaboravio na vjetar i na sve oko sebe. Sav se zadivio, duboko i blaženo.

Na najmiliji mu se list, koji je svojim držkom ravno upirao u sunce na zalazku, spustilo dvoje mrava. Čvrsto su se zagrlili sjedeći jedno do drugoga i zagledali se sanjarskim, presretnim pogledom u sviet.

Drhćući su se polako pomicala staklenasta krila čas gore čas dolje, tako da se na njima prelievalo i caklilo na stotine boja.

»Pola sam života prolutao svietom«, šaputao je mrav svojoj miljenici, »ali nikad mi se nije pričinio tako neizmjernim i liepim kao danas, kad sam našao tebe, moja kraljico!«

Mravica je snatreći zaklopila oči. To je bio dan, na koji je tako dugo čekala, za kojim je tako dugo čeznula sva očajna od zabrinutosti i čvrstog ufanja. Od uzbuđenosti nije znala, što da odgovori.

»Pa danas je dan svete ljetne ljubavi!« prošapće napokon i privine se još čvršće uz svoga miljenika.

Obrnuvši lice k suncu, koje je zapadalo, zadriema oboje...

»Šššrrrttt!« zašušti posve tiho kukuruz, da ih ne buni. I još jednom: »Šššrrrttt!«

SADRŽAJ: